

DCIDOB 97. **Egipte, encaix en transició.**

Introducció

L'any 2005 la població egípcia va ser convocada a les urnes per elegir president i per decidir com s'havien d'omplir els escons del Parlament. El fet de permetre la participació d'altres presidenciables diferents de Mubarak, i la llibertat de moviments, si més no inicial, que va gaudir el partit islamista dels Germans Musulmans, van evidenciar una tímida obertura democràtica d'un Govern que ha manat el país més poblat del món àrab amb autarquia i mà fèrria durant 25 anys. Els resultats electorals, favorables a la continuïtat que representa Mubarak i al partit que dirigeix, han mostrat, però, la importància creixent dels Germans Musulmans, erigits com a veu del poble. De fet, no es qüestiona gaire que, en condicions plenament democràtiques, aquests haguessin estat els més votats.

D'altra part, aquests resultats electorals també permeten intuir dues grans preocupacions que ha d'afrontar el país. D'una banda, el repte de la projecció exterior. En el passat, Egipte va ser centre polític i cultural del món àrab i islàmic, i també referent internacional pel seu valor geoestratègic. La signatura dels acords de pau amb Israel a Camp David (1978), però, entre d'altres fets, el van fer perdre reconeixement en el món àrab, i així es trencà la possibilitat d'assolir una unitat supranacional, la qual va quedar definitivament fracturada amb la Guerra del Golf de 1991 i amb les posteriors polítiques nord-americanes dutes a terme a la zona. Tanmateix és aquesta imatge de líder regional la que ha donat legitimitat als seus governants, i d'aquí els grans esforços realitzats, força infructuosos, per recuperar l'espai perdut i l'encaix regional i internacional.

La segona preocupació, sovint oblidada pel règim dominant, s'ha de llegir en clau interna, i s'articula al voltant de l'obtenció d'un desenvolupament econòmic, social i sostenible acceptable per a la població. Els reptes són difícils, ja que les dades ens mostren una població de 74 milions d'habitants, un 62% de la qual és menor de 30 anys i, per tant, en edat –actual o propera– d'incorporar-se al mercat laboral i a l'etapa reproductiva, així com amb un 44% de la població major de 15 anys que és analfabeta. A més a més, el 58% dels egipcis viu al camp i els que ho fan a la ciutat es troben sovint amb unes condicions insalubres per la manca d'accés als serveis bàsics i l'ús insostenible dels recursos. Aquesta pressió s'exerceix especialment sobre l'escàs sòl fèrtil i l'aigua del Nil, no tan escassa però molt més desitjada pels veïns del Sud.

Aquestes preocupacions pateixen interferències que qüestionen, quan no fan fracassar, els intents de superar la delicada situació d'Egipte. Més enllà de l'estratègia nord-americana, hi ha dos factors importants que cal considerar, d'orígens i conseqüències totalment diferenciats: el terrorisme ha fet novament presència els darrers anys, afectant de forma general l'economia egípcia i, en particular, un dels seus motors més sensibles, el turisme, del qual en depèn el PIB en un 10%-15%. L'altre element gira entorn de la defensa dels valors tradicionals de la cultura egípcia davant el ritme de la globalització, i es mou entre els discursos paternalistes oficials, polítics i religiosos, i la recerca de nous espais de socialització i de viure la modernitat per part, particularment, dels joves.

Aquest *dcidob* s'acosta a Egipte per descobrir l'especificitat d'un país que ha estat singular en la història antiga i en la contemporània, i que viu, avui dia, una situació de reposicionament en els escenaris àrab i mundial. En tots els àmbits, Egipte es troba en una etapa de transició que hauria de culminar amb la recuperació d'una veu pròpia i un nou encaix en els escenaris esmentats. En paraules de Gema Martín Muñoz "no és que Egipte hagi perdut el seu potencial de lideratge sinó la capacitat d'iniciativa per recuperar-lo". Per aconseguir-ho, però, necessita l'estabilitat interna que només el benestar de la seva població pot donar-li i així, com diu Lurdes Vidal, "aferrar-se al tren del desenvolupament".

DCIDOB 97. **Egipte, encaix en transició.**

Egipte en el món Àrab. Un lideratge amb alts i baixos.
Gema Martín Muñoz

EGIPTA EN EL MÓN ÀRAB

UN LIDERATGE AMB ALTS I BAIXOS

Gema Martín Muñoz Professora de Sociologia del Món Àrab i Islàmic, Universidad Autónoma de Madrid

Egipte ha estat històricament el centre de gravetat cultural, polític i geogràfic del Món Àrab i l'islam. Compta tant amb factors intrínsecs que li han facilitat aquest esdevenidor com amb un cúmul de fets històrics en els quals ha estat l'epicentre. Entre els primers destaquen el seu gran pes demogràfic, el seu valor geoestratègic i el seu potencial militar. Egipte és el país més poblat del Món Àrab (74 milions d'habitants) i l'any 2005 serà probablement, després de Turquia, el país amb la major població de tota la Mediterrània. En estar situat en un creuament de camins entre dos continents i tres mars (Mediterrani, mar Roig i oceà Índic) i comptar amb el canal de Suez com a via navegable de gran importància estratègica, és un punt geogràfic clau per a l'aprovisionament petroler d'Europa i la mediació en qualsevol conflicte regional i internacional. El seu exèrcit és el més nombrós del Món Àrab (amb un exèrcit regular que supera el mig milió de soldats) així com el més experimentat de tota la regió des del segle XIX, fet que l'ha convertit en una força militar ineludible a la zona. Egipte va assumir el principal pes de les guerres amb Israel, i quan va signar la pau el 1978 amb aquest país es va fer inviable qualsevol altra guerra àrab contra Israel; a la guerra del Iemen fou un actor central; el primer intent d'invasió de Kuwait per part de l'Iraq el 1961 no va poder continuar endavant perquè Gamal Abd el-Nasser va amenaçar el general Qasem si continuava amb el seu objectiu; l'Iraq, més tard, va haver de recórrer a l'ajuda militar egípcia per poder continuar afrontant la seva guerra contra l'Iran; i a la guerra del Golf, Egipte fou el país àrab més compromès militarment amb el bàndol aliat (l'octubre de 1990 més de 35.000 soldats egipcis van ser enviats a primera línia del camp de batalla).

Per la seva part, la història ha anat col·locant Egipte en el centre de tots els grans avatars que ha experimentat la regió àrab fins al final de la Guerra Freda. Ja en el segle X, quan la dinastia fatimí va instaurar un califat en competència amb el de Bagdad i va aixecar una nova i rica urbs que va anomenar al-Qahira (La Victòria), Egipte va començar a irradiar una gran influència en tot l'ordre àrab-islàmic. La destrucció de Bagdad pel mongol Hulagu el 1250 va convertir definitivament el Caire en el centre de la cultura i la política àrabs, així com en la dipositària de la tradició i innovació islàmiques identificades amb la Universitat d'al-Azhar que havia estat fundada pels fatimís. El Món Àrab també va conèixer a Egipte el seu primer procés de modernització entorn del moviment conegut com la Nahda o Renaixement, a la segona meitat del segle XIX, vinculat a noms com Rifa't Tahtawi, impulsor de l'ensenyament modern i la inclusió de les nenes en el sistema educatiu; o de Muhammad 'Abduh, gran renovador del pensament islàmic. Primer país en obtenir la independència del jou colonial el 1923, serà el país d'on sorgiran a partir d'aleshores les grans generacions polítiques que dominaran l'evolució del Món Àrab contemporani: la liberal, la socialista panarabista i la islamista. I tot això el durà a ser el productor principal de música, cine i televisió a la regió, a través dels quals reforçarà la seva influència social i el seu lideratge.

Aquesta capacitat de lideratge va mostrar com aquest país podia tant "promoure la revolta" com ser l'aval d'Occident a la regió, i aquests fets el van dotar d'un gran valor afegit a l'ordre internacional. Durant la Guerra Freda, Egipte va gaudir d'un valor estratègic i polític que es van disputar a sang i foc les dues superpotències, i va ser aquest país qui va marcar les línies bàsiques de l'alineament bipolar en el Món Àrab (Kerr, 1971). L'URSS difícilment hagués pogut entrar en aquesta part del món si Gamal Abd el-Nasser no hagués decidit, a finals dels anys cinquanta, que l'aliança amb els Estats Units no era convenient per a Egipte per la seva política extremadament proisraeliana. Amb això, el Caire passava a liderar un bloc majoritari de països àrabs autoproclamats revolucionaris, socialistes i nacionalistes que van dominar l'evolució política àrab durant dues dècades i que, al mateix temps, van significar un període de major força i presència de l'URSS en la regió. Des d'aquell moment, els Estats Units van dedicar bona part dels seus esforços a recuperar Egipte com a aliat estratègic.

gic, conscient que era la peça central per aconseguir invertir la relació de forces bipolar en aquesta zona del món (Gerges, 1994). La “desnasserització” d'Egipte que Anwar el-Sadat va dur a terme progressivament va culminar amb el canvi d'alineament a favor dels Estats Units, mentre la influència de l'URSS queia en picat. A finals dels anys setanta, el règim egipci va establir una relació privilegiada amb els Estats Units a canvi d'una ajuda econòmica anual –militar i civil– de 3.000 milions de dòlars (la més gran concedida per Washington, després de la d'Israel) i, tot i que no estava establert expressament en l'acord, a canvi també de firmar la pau amb Israel el 1979. Això va dur Egipte a reforçar el seu valor de “basa estratègica” per a Occident però li va suposar quedar sotmès a l'ostracisme en tot el seu entorn regional.

El període d'aïllament ▶ Els acords de Camp David van tenir un enorme abast en tot el Món Àrab. El país, demogràficament i militar més important, firmava una pau per separat al marge dels altres països àrabs, inclosos els mateixos palestins. Israel, tanmateix, aconseguia assegurar-se el seu flanc sud en firmar la pau amb el Caire (i feia molt improbable, com de fet així ha estat, la possibilitat que el Món Àrab pogués afrontar un altre conflicte bèl·lic contra Israel sense la participació egípcia), establia relacions diplomàtiques normals per primera vegada amb un Estat àrab, el més important, es beneficiava de la divisió àrab que aquesta pau va generar, i els palestins es trobaven davant d'un Israel més fort i segur de si mateix.

Egipte passava a la categoria de “traïdor” en el seu àmbit regional i quedava exclòs d'aquest. Tots els països àrabs i musulmans van trencar les seves relacions diplomàtiques amb el Caire, i Egipte fou expulsat dels organismes regionals (Lliga Àrab i Organització de la Conferència Islàmica). Però la firma dels acords de Camp David, a més de les conseqüències polítiques que va tenir per a la regió i per a Egipte, també va tenir un

enorme abast per a la identitat àrab comuna perquè va trencar un dels seus pilars, la doctrina *gawmi*, és a dir, la identitat supranacional àrab que fins aleshores havia prevalgut sobre l'estatal (*watani*). La ideologia panarabista (*al-qawmiyya al-`arabiyya*) havia erigit tota una sèrie de qüestions àrabs en grans causes de la pàtria global àrab i la norma inviolable que, respecte d'aquestes, la capacitat de decisió i la responsabilitat pertanyia a tots. Els règims àrabs van fundar una bona part de la seva estabilitat/legitimitat en aquelles grans causes, sent la Palestina el seu paradigma i Egipte el seu líder indiscutible. Per aquesta raó fou tan rigorosament castigat i denunciat.

Només la gran vocació de lideratge i de seguretat en si mateix que l'univers egipci ha interioritzat històricament arran d'aquella experiència que l'ha convertit tantes vegades en protagonista de l'avenir àrab, li va permetre assumir una posició política tan desafiant i arriscada sense sucumbir en l'intent. Cap altre país àrab podria haver enfrontat una situació semblant. Així mateix, fou aquell paper preponderant que li és propi el que va permetre en uns anys començar a debilitar l'aïllament, a causa de la necessitat de participació egípcia que els seus altres veïns àrabs sentirien davant els avatars cada vegada més convulsos que patiria la regió a la dècada dels vuitanta (la revolució iraniana, l'atac a la Meca, la guerra entre l'Iraq i l'Iran, la invasió soviètica d'Afganistan). Així, el 1983 Egipte es va reincorporar a l'Organització dels no-alineats, un any després a l'Organització de la Conferència Islàmica, i a la Cimera extraordinària de la Lliga Àrab d'Amman l'11 de novembre de 1987, en què els dirigents àrabs van decidir que “el restabliment de relacions diplomàtiques entre Egipte i qualsevol Estat membre de la Lliga Àrab constitueix un acte de sobirania”; això va significar el començament de la normalització de relacions entre el Caire i els seus “germans” àrabs. L'estiu de 1990 la reconciliació culminava amb el retorn de la seu de la Lliga Àrab al Caire, d'on no s'havia mogut des de la seva creació, el 1945, fins al 1979.

Això no obstant, aquesta etapa va deixar una empremta insuperable per a Egipte i tota la regió àrab. Fou el començament d'una nova reestructuració “*postqawmi*”¹ caracteritzada per una fragmentació progressiva i una divisió interestatal, fet que va dur, com a resultat, el debilitament polític del Món Àrab com a sistema regional i d'Egipte com al seu líder.

Els canvis del nou ordre internacional ▶ Durant la dècada dels vuitanta el Món Àrab va començar a viure un primer estadi de fragmentació interestatal que anunciava el desmembrament creixent que patiria la regió i el declivi de lideratge polític que això suposaria per al Caire. L'allunyament de la Lliga Àrab del Caire a Tunísia durant una dècada va significar no solament un desplaçament geogràfic sinó també un declivi d'influència política i institucional. Va contribuir a aquesta circumstància, al mateix temps que també va estar promoguda per aquesta, la tendència manifesta a la divisió interestatal àrab en agrupacions regionals més petites. El 1981 naixia el Consell de Cooperació del Golf (Aràbia Saudita, Qatar, Kuwait, Bahrain, Oman i Emirats Àrabs Units) el qual, tot i que definit com “una organització regional amb finalitat econòmica”, responia a una preocupació clara per la seguretat de tots els seus membres. El Consell de Cooperació Àrab (Egipte, Iraq, Jordània i Iemen) es creava el 1989 en la recerca d'un contrapès regional al Consell de Cooperació del Golf. I aquell mateix any naixia també la Unió del Magrib Àrab (Marroc, Algèria, Tunísia, Líbia i Mauritània) amb la intenció de reforçar-se com a sistema subregional. No obstant això, aquestes agrupacions, lluny de desenvolupar-se i aconseguir els seus objectius de consolidació subregional, només eren el símptoma del procés de desintegració àrab que experimentaria tota la regió des de la dècada dels anys noranta en endavant.

La guerra del Golf el 1991 fou l'escenari a partir del qual es va reestructurar l'ordre internacional monopolar i el del Món Àrab. En els mesos que van transcórrer des d'agost de 1990 a març de 1991 es van esquarterar tots els sistemes d'aliança interàrabs, es van manifestar sense dissimulació els antagonismes locals, van sortir a la llum els enormes problemes de legitimitat popular dels règims àrabs i es van desvelar les “inconfessables” dependències amb els Estats Units. Per primera vegada, la major part del Món Àrab es trobava en el mateix bàndol que Israel, al mateix temps que totes les organitzacions interestatals àrabs van mostrar sense embuts la seva ineficàcia i inviabilitat. És a dir, l'ordre supraestatal àrab quedava destruït de manera total i definitiva. L'èxit d'Egipte el 1961 amb l'impediment de la invasió iraquiana de Kuwait, es mutava en fracàs en aquesta ocasió; d'aquest fet s'extreia la dimensió del canvi que aquest país i el seu entorn havien experimentat. El Món Àrab com a sistema regional conjunt havia deixat d'existir, accentuant-se la política individual del “campi qui pugui” per part de cada Estat.

En aquesta descomposició de l'espai regional àrab ha influït també de manera determinant la nova política nord-americana a l'Orient Mitjà després de la guerra del Golf. El paper creixent de la superpotència en aquesta regió ha anat enca-

minat a bloquejar qualsevol moviment cap a la formació d'institucions multilaterals àrabs que poguessin situar els seus aliats en desavantatge o proveir a rivals reals o potencials de beneficis estratègics i polítics. Com a conseqüència, l'opció nord-americana ha estat promoure la creació d'eixos estratègics i aliances bilaterals que han contribuït a fragmentar i debilitar la regió (Sayigh, 2000). Afegit a això, els Estats Units han reforçat el seu control polític sobre els règims, ja que el nou ordre els garanteix el suport de Washington per sobreviure autoritàriament en el poder en contra de la voluntat de les seves societats sempre que assumeixin el projecte estratègic nord-americà i no “promoguïn la revolta”. Aquestes circumstàncies han afavorit una situació de gran dependència de les elits governants respecte de la superpotència per mantenir-se en el poder, quedant molt reduït el marge de maniobra en què es pugui dur a terme un lideratge local amb capacitat per cohesionar la regió entorn d'interessos comuns i estables. Dit d'una altra manera, ha tingut lloc un procés de debilitament del lideratge local a favor del lideratge exterior.

A la *Pax americana* que va seguir a la guerra del Golf, el Caire va gaudir inicialment d'una situació excepcional que li va permetre desenvolupar el seu valor geopolític: era l'únic protagonista regional en el procés àrab-israelià de pau que s'estava gestant amb sòlides relacions amb totes les parts (Estats Units, Organització per a l'Alliberament de Palestina [OAP], Israel, Jordània i Síria). Egipte va desenvolupar un paper clau en la millora de les relacions palestino-jordanes i, principalment, en l'establiment del diàleg entre els Estats Units i OAP, i, més tard, entre l'OAP i Israel, acollint en el seu territori bona part de les negociacions. No obstant això, la firma dels acords d'Oslo va introduir, a continuació, factors de vulnerabilitat per al paper estratègic d'Egipte, ja que la dinàmica d'interlocució directa entre palestins, israelians i nord-americans va acabar sostraint al Caire la seva funció d'interlocutor únic i, per tant, insubstituïble. I més encara quan el 1994 Jordània va firmar també la pau amb Israel, i va esdevenir un altre actor d'interlocució directa amb tots els protagonistes del procés.

Tampoc el Caire va aconseguir la seva aspiració de consolidar el seu lideratge amb Aràbia Saudita i els països del Golf. Després de la guerra del Golf es va firmar el març de 1991 l'Acord de Damasc (entre Egipte, Síria i el Consell de Cooperació del Golf) amb el qual es tractava de garantir una estructura regional basada en l'intercanvi entre seguretat (que necessiten els països aràbics) i suport econòmic (que necessiten Egipte i Síria). Però els països aràbics van optar definitivament pels Estats Units com a garant militar de la seva seguretat, desconfiant dels “germans àrabs” per a aquesta tasca.

Tota aquesta realitat canviant va afectar el paper que Egipte havia dut a terme fins aleshores. D'una banda, la seva renda geopolítica internacional disminuï amb l'emergència d'un ordre només monopolar i, de l'altra, ja no va comptar més amb un espai regional en què pogués exercir clarament el seu paper de lideratge (Martín Muñoz, 1999).

El declivi del Caire ▶ Tant per la gran vocació de líder històric que Egipte té de si mateix com per la importància que se'n deriva per a la legitimació dels seus governants, el Caire tractarà de mantenir viu el seu lideratge regional, encara que amb resultats poc satisfactoris. La diplomàcia egípcia, abrigada per la sempre rendible retòrica nacionalista, continuarà tractant de presentar-se com “l’espinna dorsal” de la regió, segons definició del president Mubarak, buscant activament ser protagonista en la mediació dels conflictes que afligeixen el Món Àrab. Així, Egipte es va implicar activament en la reconciliació dels dos Iemen, però l’acord assolit finalment el 20 de febrer de 1994 es va firmar a Amman i no al Caire, amb gran malestar egipci. Els esforços posteriors de la diplomàcia egípcia per convocar una conferència de pau al Caire no van trobar una resposta positiva entre els adversaris. Amb més èxit, però poca visibilitat, Egipte va assumir el paper d’enllaç entre Líbia i Occident, com també entre Síria i els Estats Units, tot i que en aquest segon cas sense aconseguir resultats conclouents.

Així mateix, durant la dècada dels noranta la diplomàcia de Hosni Mubarak diversificà el seu activisme cap a Europa (en el procés euromediterrani) i Àfrica, buscant ressaltar la seva presència, no solament en el Món Àrab i islàmic, sinó també en els àmbits africà i mediterrani, en la seva insistent voluntat per mostrar al món que el seu valor geopolític no ha disminuït.

Això no obstant, Egipte ha vist com en moments i qüestions àrabs decisives el seu lideratge s’ha vist eclipsat a favor d’Aràbia Saudita, que al mateix temps busca exercir també un paper de líder regional àrab amb el qual compensar el seu descrèdit i dificultats creixents. El març de 2002, a la Cimera Àrab de Beirut, l’aleshores encara príncep Abdallah (en funcions com a rei) va presentar un pla àrab per resoldre el conflicte palestí-israelià amb la proposta de creació d’un Estat palestí d’acord amb les fronteres de 1967 a canvi del reconeixement d’Israel per part de tots els estats àrabs. Fou un pla acceptat per tots i erigit en referència àrab des d’aleshores, malgrat haver estat ignorat per Israel. Més tard, a l’empara de la invasió de l’Iraq i del discurs nord-americà sobre la remodelació política d’Orient Mitjà, Abdallah es va avançar presentant una *Carta per a la Reforma del Món Àrab*. Aquest document partia del principi alcorànic “Déu no t’ajudarà a canviar si tu no canvies primer” i cridava l’atenció sobre la “paràlisi i manca de recursos” de la comunitat àrab davant “l’explosiva situació que viu la regió”, fet que “ha donat l’oportunitat a alguns d’atacar i minar els drets i interessos legítims àrabs”. Independentment dels seus escassos resultats per modificar la situació de crisi aguda de la regió, per Egipte significava davant del Món Àrab la pèrdua de la iniciativa i el protagonisme en dues qüestions importants: la qüestió palestina i la reforma política.

Això no obstant, en un esdeveniment determinant com la invasió i ocupació de l’Iraq per part dels Estats Units, Egipte i tot el Món Àrab van mostrar la seva actual impotència i debilitat, amb conseqüències greus per a la seva legitimitat política interna. Egipte va acollir la Cimera de la Lliga Àrab l’1 de març a Sharm al-Sheikh en què només es va aconseguir una resolució de mínims on els estats àrabs deien no sentir-se amenaçats per l’Iraq i la seva preferència per descartar qualsevol guerra possible contra aquest país.

Amb molta prudència i cautela davant la seva relació dependent amb els Estats Units, es van limitar, sense cap èxit, a constituir un grup de ministres d’Afers Estrangers àrabs per mitjançar amb Saddam Hussein (que es va negar a rebre’ls molest per la proposta dels Emirats Àrabs Units de demanar-li que s’exiliés) i als membres permanents del Consell de Seguretat per transmetre’ls el seu desig d’evitar la invasió (Martín Muñoz, 2003).

Tot això no significa que Egipte hagi perdut el seu potencial de lideratge sinó que ha perdut la capacitat d’iniciativa per alimentar-lo. Ara, més aviat, està sotmès a les possibilitats que les circumstàncies li proporcionen. Així, per exemple, el Caire ha pogut recuperar un cert protagonisme quan el procés d’Oslo es va donar per conclòs i, sobretot, a partir del moment en què Ariel Sharon va decidir aplicar l’unilateralisme i trencar qualsevol negociació amb els palestins. Des d’aleshores la diplomàcia egípcia ha recuperat un paper d’intermediària no solament palestí-israelià (participant activament en el “desenganxament” israelià de Gaza), fet que li ha permès reforçar el seu valor geopolític davant dels Estats Units, sinó també palestí-palestí, aollint al Caire les converses entre l’OAP i Hamàs.

Egipte compta, sens dubte, amb tots els components i factors per ser un país de referència en tot l’univers àrab i islàmic, el problema està en el fet que no podrà desenvolupar-lo novament de manera substantiva fins que el Món Àrab no es reconstrueixi com un espai regional amb l’autonomia i sobirania necessàries per emanar legitimitat entre les seves poblacions i poder definir els seus propis interessos. ■

Nota ▶

1. Terme utilitzat per Muhammad Sid Ahmad a “Le nouveau ordre régional vu du Caire”. *Maghreb-Machrek*, 136: 19 (1992).

Referències bibliogràfiques ▶

- GERGES, Fawaz A. *The Superpowers and the Middle East*. Boulder: Westview press, 1994.
- KERR, Malcom H. *The Arab Cold World. Gamal `Abd al-Naser and his rivals*. Syracuse: Syracuse University Press, 1971.
- MARTÍN MUÑOZ, Gema. “Egipto, sistema político y marco regional”. A: Aubarell Gemma, ed., *Las Políticas Mediterráneas*. Barcelona: Icaria, 1999.
- MARTÍN MUÑOZ, Gema. *Irak, un fracaso de Occidente (1920-2003)*. Barcelona: Tusquets, 2003.
- SAYIGH, Yazid. “Globalization Manqué. Regional fragmentation and Authoritarian-Liberalism in the Middle East”. A: Fawcett, L. i Sayigh, Y. (eds). *The Third World beyond the Cold World*. Londres: Oxford University press, 2000.

DCIDOB 97.

Egipte, encaix en transició.

Les eleccions legislatives de 2005 a Egipte els germans musulmans avancen mentre el règim egipci s'escindeix.

Javier Barreda Suredaó

LES ELECCIONS LEGISLATIVES DE 2005 A EGIPTE

ELS GERMANS MUSULMANS AVANCEN MENTRE EL RÈGIM EGIPCI S'ESCINDEIX

Javier Barreda Sureda Professor d'Estudis Àrabs i Islàmics, Universitat d'Alacant

La sorpresa causada per l'èxit parcial dels Germans Musulmans a les eleccions legislatives celebrades el novembre i desembre de 2005 només està justificada en tant que va ser una novetat que el règim egipci permetés que el procés es dugués a terme amb “tanta” neteja en principi, encara que intervingués contundentment, un cop celebrats els comicis, per falsejar els resultats. Que els Germans Musulmans, tot i ser una formació il·legal i de vegades perseguida, són, sens dubte, la força política més popular a Egipte, és quelcom de ben conegut des de fa molts anys. Un fet conegut, en primer lloc, pel mateix règim.

Una de les qüestions principals que suscita el desenvolupament dels comicis és, per tant, per què el règim es va mostrar tan permissiu. Encara que és difícil obtenir certes en aquest aspecte, potser “els altres” resultats de les eleccions, igualment importants i reveladors, i potser més determinants a curt i mig termini, puguin aportar elements de resposta a la nostra pregunta. Les dialèctiques autoritarisme-democratització i secularisme-islamització no són les úniques que estan en joc en la situació política interna egípcia, i ignorar-ho comporta obtenir una visió distorsionada fins i tot d'aquestes.

“Prou!”: Canvis per exigir el canvi (2000-2005) ▶ El desembre de 2004, l'eslògan *Kifaia!* (Prou!) va aparèixer per primera vegada en una manifestació als carrers del Caire. A partir d'aquell moment, el Moviment Egipci pel Canvi, que havia convocat la manifestació i apareixeria diverses vegades en els mitjans de comunicació internacionals, adoptaria aquell sobrenom. *Kifaia* rebutjava la renovació del mandat presidencial de Hosni Mubarak el 2005, i la transmissió “hereditària” del poder al seu fill Gamal. Mai abans no s'havia vist una gosadia d'aquest tipus: qüestionar directament la persona i el paper del president en una manifestació que, com totes, per la Llei d'Excepció, era il·legal. Després, les manifestacions de *Kifaia* es repetirien periòdicament amb nous lemes, naixerien una miriada d'organitzacions sectorials “pel canvi” (de periodistes, escriptors, artistes, metges, joves), i es propagaria entre les forces d'oposició un ambient d'optimisme i esperança desconegut des que Hosni Mubarak va arribar al poder fa 25 anys. No obstant això, tot i que amb la seva presència al carrer *Kifaia* aportava un gran canvi en termes simbòlics i mediàtics, les tendències rupturistes que vehiculava s'havien manifestat *in crescendo* els anys anteriors entre certs sectors contestataris, després de llarguíssims anys d'accentuat possibilisme.

Des de finals dels anys vuitanta, els activistes polítics egipcis havien eixamplat l'estret marge d'acció que oferien els partits autoritzats pel poder, a través, sobretot, del domini de les diverses associacions professionals i de la creació d'altres en defensa dels drets humans, socials, laborals, culturals, etc. No obstant això, entre l'*oposició oficial* dels partits i la resta de la *societat civil*¹, hi havia una divisió de funcions, imposada per la legalitat, segons la qual aquesta última no adoptava postures estrictament polítiques, i sobretot partidàries, encara que pogués defensar els drets dels ciutadans i criticar el règim amb més zel i duresa que els partits. D'altra banda, a causa de la seva comunió d'interessos (presumpta), i fins i tot de membres, les associacions de la *societat civil* fugien de la crítica o l'enfrontament amb els partits, malgrat l'autoritarisme d'aquests en el seu funcionament intern, del caràcter dubtós d'autèntica oposició de la majoria –més enllà de les seves crítiques constants al règim– i del seu conseqüent escàs èxit popular, a causa també, evidentment, de l'omnímode control de les seves activitats per part del Govern. Això no obstant, el conjunt de l'oposició tenia moltes dificultats per actuar de manera concertada, a causa, en gran part, de les tensions entre islamistes i secularistes, incrementades per les activitats terroristes que van assolir el seu zenit mitjan anys noranta, i que el règim va explotar tot el que va poder.

Tanmateix, aproximadament a partir de l'any 2000, les coses van canviar. Les activitats de l'islamisme violent havien cessat; es va suspendre la legalitat del Partit del Treball,

► Hosni i Gamal Mubarak

únic partit, nacionalista-estatista-islamista, que flagel·lava realment al règim i que donava marge polític als Germans Musulmans; es va evidenciar que el país havia tornat a enfonsar-se dins la seva sempiterna crisi econòmica –després d’uns anys de bonança en les grans xifres–; i, finalment, aquell any van començar a cristal·litzar les divergències internes del règim, que mostrarien la seva debilitat i donarien més marge d’acció a l’oposició. Més endavant, el 2002-2003, la crisi de l’Iraq i els seus antecedents, així com la laminació per part d’Israel de qualsevol oposició als seus dissenys a Palestina, van reunir a l’oposició en contundents actes de protesta. Durant la crisi de l’Iraq va néixer el Moviment Egipci pel Canvi (*Kifaia*).

La desatenció dels partits de l’oposició oficials, la pèrdua de la por al fet de transgredir els tabús del règim (qüestionar al president, associar-se als Germans Musulmans), i la tendència a la unitat o al front comú són les principals característiques de la nova època de l’oposició no oficial². El 7 de setembre de 2004 set partits autoritzats de l’oposició, i entre aquests els partits principals, es reunien en una *Aliança Nacional* en contra de la reelecció de Mubarak i per demanar reformes polítiques. Malgrat la petició expressa dels Germans Musulmans d’unir-se a ells, ho van rebutjar amb l’argument que l’aliança havia de limitar-se als partits “legals”. Dos dies després, naixia la Campanya Popular pel Canvi, que emetia un manifest de característiques similars, però en la qual es reunien organitzacions tan diverses, i en el passat enfrontades, com els Germans Musulmans, el Partit Comunista, el partit nasserista Al-Karama, el liberal al-Gad (totes aquestes organitzacions il·legals), juntament amb una sèrie més llarga d’associacions i ONG.

Els antecedents electorals ► Els resultats de les eleccions legislatives egípcies mai no han estat, ni molt menys, representatius de la voluntat lliurement expressada de tots els electors potencials. Tanmateix, a poc a poc han anat guanyant en “representativitat relativa” gràcies sobretot a les

exigències del poder judicial, que ha anat limitant els recursos de frau, i als mateixos recursos dels candidats.

A partir de 1990, i per una decisió del Tribunal Constitucional, el sistema electoral va passar a ser de candidatures individuals, fet que permetia eludir la necessitat d’un partit legal per presentar candidats. Tot i això, el 1990 i el 1995, i per raons diferents, la representativitat de l’oposició al Parlament fou molt reduïda. Abans de les legislatives de l’any 2000, tanmateix, el mateix tribunal va exigir per primera vegada que les eleccions fossin *en la seva totalitat* supervisades pels jutges i *només* pels jutges, segons estableix la Constitució. Encara que la supervisió no va poder ser total, el frau fou molt menor, i els Germans Musulmans van aconseguir ocultar la identitat de part dels seus candidats, fet amb què van aconseguir un nombre respectable de candidats, i el conjunt de l’oposició va assolir resultats desconeguts des de feia gairebé quinze anys³.

Però la gran sorpresa de les eleccions de 2000 fou l’eclosió del fenomen dels “dissidents electorals” del governant Partit Nacional Democràtic (PND). Ja el 1990 i 1995, un 19% i un 22% respectivament dels escons s’havien guanyat o bé per membres del PND –principalment– que havien sortit del partit per presentar-se a les eleccions enfront dels candidats oficials, i que després de la seva victòria hi havien tornat, o bé per “independents previs” que van utilitzar l’escó per ingressar al partit. Les eleccions havien esdevingut així una espècie de “primàries directes”, o un sistema d’accés al règim, que en la mesura que li donava un cert pluralisme i el renovava, no era considerat preocupant. Això no obstant, el 2000 el percentatge de candidats oficials del PND electes era únicament del 38%. Tot i que amb el 40% dels “dissidents retornats” i el 8% de les “incorporacions postelectorals”, el PND tornava a comptar amb una àmplia majoria, la situació ja no era tan tranquil·litzadora.

Davant de les legislatives de 2005, les expectatives de l’oposició eren grans, malgrat el desenvolupament de les eleccions presidencials el mes de setembre, en què Mubarak va renovar

► Manifestació del Moviment Egipci pel Canvi (Kifaia)

el seu mandat amb una majoria aclaparadora⁴. Després de l'agitació interna dels anys anteriors, i després de les contínues al·lusions dels Estats Units amb relació a la necessitat de “reformes polítiques democratitzadores” a Egipte, la resposta del règim havia estat anunciar que els jutges podrien controlar totalment el procés i que, a més, es permetria, per primera vegada, la supervisió independent de 4.000 observadors de la *societat civil*, que s'havien reunit i coordinat per a l'ocasió, en una prova més de la seva nova capacitat per fer front comú davant del poder. A més, per primera vegada en deu anys no s'havien realitzat detencions massives de dirigents dels Germans Musulmans a la precampanya.

Resultats sorprenents i resultats habituals ► Els comicis no van decebre l'expectació, tot i que per raons contraposades. En la primera fase, malgrat les irregularitats en el cens, de la compra de vots, dels vots col·lectius, i d'altres maniobres no violentes del règim, les eleccions foren inesperadament netes, ja que no es va destorbar els jutges, ni els observadors, ni els electors⁵. El resultat fou que els candidats oficials del PND van obtenir el 41,4% dels escons, els Germans Musulmans el 20,7%, la resta de l'oposició “recognoscible” el 4,8%, i els “independents” el 32,9%.

A la segona fase, les coses van començar a canviar. Grans grups de sicaris armats van intentar intimidar –com en el passat– els observadors i electors de l'oposició. Davant la inicial “neutralitat” de les Forces de Seguretat, de què cínicament es va vanagloriar el ministre de l'Interior, es van produir morts i abundants ferits. Després de les crítiques per la seva passivitat, la policia va començar a detenir els militants dels Germans Musulmans, acusats de provocar els disturbis. Malgrat tot, els islamistes van obtenir el 30,4% dels escons adjudicats en aquesta fase. Això fou resultat de l'organització i coratge dels seus militants, de l'actitud dels jutges, que van exigir controlar l'exterior dels col·legis i van suspendre les eleccions en algunes circumscripcions, i, en termes negatius, del fet que les Forces de Seguretat encara no havien intervingut massivament. L'Associació de la Magistratura va arribar a demanar que l'exèrcit protegís les eleccions, i a amenaçar que els seus membres abandonarien totalment la supervisió dels comicis.

A la tercera fase, les coses van empitjorar, ja que la policia va envoltar tots

els col·legis electorals, i van seleccionar qui podia votar, excloent interventors i observadors –com en el passat–, i amenaçant i, fins i tot colpejant, diversos jutges. El resultat global de la repressió fou d'aproximadament de deu morts, uns 700 ferits hospitalitzats i uns 2.000 detinguts, 1.500 d'aquests dels Germans Musulmans. En aquesta fase, aquests només van obtenir un 8% dels escons, i el resultat global de les eleccions va ser el següent: 12 escons pendents de reelecció, 145 escons per als candidats oficials del PND (32,6%), 166 escons per a independents que es van reintegrar o ingressar al PND, 88 escons per als Germans Musulmans (19,8%), 10 per a l'oposició partidista, 3 per a altres moviments, i 20 independents “autèntics”. Cal afegir-hi deu diputats designats pel president de la República.

L'èxit dels Germans Musulmans ► L'“èxit” dels Germans Musulmans s'ha d'explicar, i la sorpresa per aquest èxit s'ha de matisar, a més d'explicar. Encara que només hagin aconseguit el 20% dels escons, cal tenir en compte que els islamistes només van presentar 150 candidats i, per tant, van triomfar en el 60% dels casos; probablement, si haguessin presentat candidats a totes les eleccions, i no hi hagués hagut frau, haurien guanyat les eleccions. Per aquesta raó, tot i que el PND compta amb el 70% dels escons, la “victòria relativa” dels islamistes ha generat a Egipte debats presidits per la idea que l'accés al poder de l'associació islamista és inevitable⁶. Els mitjans secularistes i, en general, els més amenaçats hipotèticament per aquesta victòria s'han apressat a demanar als “germans” garanties sobre quines serien les seves polítiques. I aquests s'han apressat a donar-les: no hi haurà censura de tipus moral-religiós, no hi haurà imposicions sobre la vestimenta, els cristians coptes (5%-8% de la població) seran escrupolosament ben tractats, no es trencaran els acords de pau amb Israel –encara que es condemnin les seves polítiques actuals–, existeix una disposició per parlar immediatament amb els Estats Units, etc.

Però, en realitat, l'hegemonia de l'islamisme, com a força política organitzada, ha estat evident els darrers anys en aquelles eleccions que han estat lliures (associacions professionals), i en aquelles reunions de masses que han estat autoritzades. El que ha canviat els darrers anys, en particular des de l'elecció del seu últim guia, Muhammad Mahdi Akef, és que els Germans

► Símbol dels Germans Musulmans

Musulmans han intentat suavitzar el seu enfrontament amb el règim i apropar-se als sectors de l'oposició; i en ambdós casos han obtingut una resposta força favorable. Com hem dit, aquesta fou la primera ocasió en què els "germans" van arribar a uns comicis sense un sol membre a la presó, i a més fent públics els noms dels seus candidats. En els cercles de l'oposició secularista es dona per descomptat que allò va ser a causa d'un pacte previ amb el règim, en el qual els islamistes van oferir l'abstenció a les eleccions presidencials de setembre de 2005 i, potser, també, limitar el nombre dels seus candidats.

Cal considerar que un principi permanentment declarat pels Germans Musulmans és que ells no desitgen governar, sinó solament que el Govern es regeixi per principis islàmics. La indefinició d'aquesta postura a efectes pràctics es va fer molt més palpable quan Akef va declarar que la Constitució egípcia actual –que és un poti-poti de principis democràtics, autoritaris, socialistes, de lliure mercat i altres simplement absurds, i que la resta de l'oposició vol canviar o reformar– era "exemplar", perquè articula valors de pluralisme democràtic amb l'asserció que la doctrina islàmica és la principal font de legislació. Això no obstant, en qüestions com la liberalització de l'economia, els "germans" hi hauran de dir la seva aviat, i encara que ideològicament no tenen res contra el lliure mercat, i compten amb un gran nombre de grans empresaris, gran part del seu èxit es deu al suport de la petita i mitjana burgesia amenaçada per les mesures liberalitzadores.

Les eleccions i l'escissió del règim ► La intervenció massiva del règim en la tercera fase dels comicis, malgrat que els Germans Musulmans no podien assolir la majoria absoluta amb els seus 150 candidats, s'explica perquè amb 65 diputats els islamistes podien (ja poden, de fet) presentar un candidat a les pròximes eleccions presidencials, i perquè sense dos terços almenys dels escons el PND no podria (té ara el 71%), per exemple, renovar la Llei d'Excepció o esmenar la Constitució. Això no obstant, haurem de veure amb detall quina va ser l'actitud de les diverses parts del règim en el conjunt de procés, davant els Germans Musulmans, i davant els seus propis candidats. El nombre de candidats oficials del PND que han aconseguit l'escó el 2005 ha continuat descendent (del 38,7% al 33,3%), però aquests resultats són encara més significatius que en el passat, ja que en aquesta ocasió no es tracta només –que també– que nombroses figures locals i sectorials del mateix PND s'hagin rebel·lat contra la designació centralitzada dels candidats, ni que altres hagin buscat el seu ingrés al règim per la porta electoral. En aquesta ocasió sembla que hi hagi hagut en gran part un disseny, igualment centralitzat, per fer fracassar els candidats oficials del PND. Des de fa una dècada hi ha una competició pel poder –i per les polítiques– entre les dues principals elits del règim: la dels alts dirigents de l'aparell estatal –civils, policíacs i militars– que han passat 20 o 25 anys controlant els ministeris més sensibles, i la dels grans homes del sector privat. Encara que "la vella guàrdia" també s'ha beneficiat personalment de la liberalització econòmica iniciada el 1991, el fonament del seu poder –i dels seus beneficis– es troba en el dirigisme i l'autoritarisme de l'Estat, i en l'extensió de l'aparell per les comunitats locals a través tant dels funcionaris com de xarxes clientelistes. Per la seva part, les elits del sector privat pretenen ser reformistes, tecnòcrates i liberals tant en termes polítics com econòmics, aspectes aquests dos últims en els quals els seus actes no semblen confirmar les seves paraules.

Poc abans de l'any 2000, quan la *vella guàrdia* encara controlava tots els ressorts del poder, van començar a manifestar-se públicament les primeres tensions. Després d'un període en què va semblar que Mubarak continuava donant el suport decisiu a favor dels "buròcrates" a través del seu fill Gamal, va començar a evidenciar-se que aquest jugava més aviat en l'equip contrari i, al mateix temps, que hi havia una determinació ferma del president d'ascendir el seu fill al poder a través del PND. Es va crear en aquest un nou òrgan (2000), amb competències extraordinàries –com elaborar les polítiques que havia de seguir el Govern i escollir els candidats a les eleccions– amb Gamal al capdavant i diversos prohoms del sector privat. El juliol de 2004, Hosni Mubarak va anomenar el primer Govern en els seus 23 anys de mandat no dominat per la *vella guàrdia* i d'orientació econòmica obertament liberal. Poc després apareixien les llistes dels candidats oficials del PND al Parlament de 2005, plenes d'homes de Gamal i de rics empresaris. Això no obstant, gairebé el 40% d'ells caurien davant dels seus propis companys de partit. Entre les elits "reformistes" del PND hi ha hagut insinuacions força explícites que acusen la *vella guàrdia* de mobilitzar els recursos del partit a favor dels "dissidents" i no dels candidats oficials, o fins i tot d'haver-los perjudicat, i beneficiat els Germans Musulmans. Els pactes d'ajuda mútua entre aquests i aquells tampoc no es poden, de cap manera, excloure.

Sigui quina sigui la interpretació del desenvolupament i els resultats de les eleccions, el que és cert és que Mubarak ha reaccionat en ambdós casos de manera ràpida i inequívoca. D'una banda, ha remodelat el Govern, augmentant-hi el nombre d'empresaris i homes de Gamal, i renovant al mateix temps

el ministre de l'Interior que va dirigir la repressió als comicis; d'altra banda, ha relegat encara més els grans dinosaures del partit a posicions subalternes, i ha elevat el seu fill al segon lloc de responsabilitat. Dels Germans Musulmans, Gamal Mubarak ha dit que "cal impedir" que "esquivin la llei" per "colar-se a la vida política". I, de moment, les eleccions a les cambres representatives locals han estat ajornades dos anys. ■

Notes ▶

1. Malgrat l'ambigüitat del terme i les diverses intencions amb què ha estat introduït i popularitzat en els països àrabs, i sobretot a Egipte, l'acceptem per motius pràctics ja que, finalment, s'adequa força bé a l'especificitat de la situació egípcia per fer referència al conjunt d'associacions i col·lectius de tot tipus que no estan sotmesos al Govern ni orgànicament ni ideològica, que tenen activitats polítiques o *cíviques* –ja que en el cas egipci no poden ser il·limitadament *polítiques*, i que no tenen per què ser necessàriament d'oposició al Govern. Un aspecte crucial a Egipte va ser establir fins a quin punt els partits d'oposició oficials "no depenen orgànicament ni ideològica de l'Estat". [Sobre la societat civil àrab, vegeu BARREDA, Javier: "La sociedad civil árabe. Entrevista a Saad Eddin Ibrahim", *Idearabia* 1: 29-35 (1996)].

2. Cal matisar que els dirigents principals de *Kifaia* són tots membres de partits dissolts (Partits del Treball), o membres de partits que aspiren a ser legalitzats (*Al-Karama*, "*la Dignitat*"; *AL-Wasat*, "*el Centre*"), encara que són recurrentment rebutjats. Aquests partits són generalment adscrits al "nasserisme" o a "l'islamisme", dos moviments històricament enfrontats que, tanmateix, semblen confluïr, com els manifestos de *Kifaia*, en una ideologia sintètica, similar a la promoguda en el passat per Adel Husayn en el Partit del Treball, nacionalista, estatista, social, islàmic-islamista (la pàgina de *Kifaia* a internet, també en anglès, és www.harakamasria.org).

3. A les eleccions de 1984 i 1987, celebrades amb el sistema de llistes tancades, i en què al règim li interessava guanyar-se l'oposició, els Germans Musulmans, en no ser un partit ni tan sols una organització legal, es van presentar a les llistes dels partits Wafd (liberal) i Partit del Treball, i van fer que aquestes llistes fossin les més votades amb diferència. L'oposició va obtenir un total de 61 i 95 escons, respectivament, de 444. El 1990, els dos partits esmentats i els Germans Musulmans van boicotejar les eleccions, i l'oposició va obtenir només els 6 escons del Partit Tagammu (coalició d'esquerra socialista i nasserista). El 1995, els Germans Musulmans van ser exclosos violentament, i el conjunt de l'oposició va obtenir 13 escons. El 2000, els partits de l'oposició van obtenir 21 escons, els Germans Musulmans 17, i els "independents autèntics" 18.

4. En aquestes eleccions, i per primera vegada, Mubarak va competir directament amb altres candidats, que entre tots a penes van superar el 10% dels vots. Cal recordar, tanmateix, que els Germans Musulmans van fer una crida a l'abstenció. Anteriorment, Mubarak havia estat el candidat únic proposat pel Parlament per ser ratificat en plebiscit, però davant les demandes de l'oposició, el mateix Mubarak va promoure, a principis de 2005, la reforma de la Constitució en un sentit que feia molt difícil la presentació d'altres candidatures, en requerir-se el suport d'un cert nombre de diputats del Parlament, del Senat, i de les cambres de representació locals, dominades pel PND.

5. En els comicis de 2000 van començar a dividir-se els comicis en tres fases, que corresponien cadascuna aproximadament a un terç del territori egipci i dels escons, per tal que hi hagués jutges suficients per supervisar el conjunt dels col·legis electorals, molt superior al nombre de jutges. En les eleccions de 2005, els jutges van aconseguir que la supervisió la realitzessin només magistrats, i no funcionaris del Ministeri Fiscal i del Ministeri de Justícia, més susceptibles de ser pressionats pel règim. En cada fase resulten escollits els candidats que obtenen més del 50% dels vots en la primera volta o, si no n'hi ha, els que obtenen majoria simple a la segona.

6. De tota manera, per a qualsevol consideració cap al futur, cal tenir en compte que, segons els resultats oficials, a les eleccions van votar 8,5 milions de persones de 31,2 milions inscrites al cens, d'un total aproximadament de 43 milions de majors de 18 anys. En un escenari més participatiu i representatiu, qui sigui capaç de mobilitzar les masses desinteressades o excloses de la política, la meitat de les quals són analfabetes, té encara un marge d'acció.

Referències bibliogràfiques ▶

- BARREDA, Javier. "La 'democràcia' de Mubarak: Eterna transición hacia la transición". *Nación Árabe* 41: 49-71 (2000).
- BARREDA, Javier. "Egipto: la prensa y la calle. Libertad de expresión sin libertad de comunicación". *Nación Árabe* 52: 73-84 (2004).
- BEN NÉFISSA, Sarah i ARAFAT, Alà' Al-dín. *Vote et démocratie dans l'Égypte contemporaine*. París: Ed. Karthala, 2005.
- GAMBLIN, Sandrine (Ed.). *Contours et detours du politique en Égypte. Les élections législatives de 1995*. París: Ed. L'Harmattan, 1997.
- GÓMEZ GARCÍA, Luz. *Marxismo, islam e islamismo: el proyecto de Adel Husayn*. Madrid: Ed. CantArabia, 1996.
- MARTÍN MUÑOZ, Gema. *Política y elecciones en el Egipto contemporáneo (1922-1990)*. Madrid: Agencia Española de Cooperación Internacional, 1992.

DCIDOB 97. **Egipte, encaix en transició.**

Egipte, la UE i el partenariat Euromediterrani. La difícil adaptació a una nova etapa.

Eduard Soler i Lecha

EGIPTE, LA UE I EL PARTENARIAT EUROMEDITERRANI

LA DIFÍCIL ADAPTACIÓ A UNA NOVA ETAPA

Eduard Soler i Lecha Coordinador del Programa Mediterrània, Fundació CIDOB

L'any 2005 va ser un any crucial per a la Unió Europea, Egipte i la Mediterrània. Pel que fa a Egipte cal destacar que va estar immers en un polèmic procés d'obertura política que ha evidenciat l'augment de l'islamisme polític com a força d'oposició. Per la seva banda, la UE va patir una crisi, tant constitucional com pressupostària que, almenys en aquest darrer punt, s'aconseguí encarrilar sota presidència britànica. Finalment, pel que fa a la Mediterrània, cal recordar que el novembre de 2005 es convocà a Barcelona una reunió de caps d'Estat i de Govern dels Estats Membres de la UE i de deu socis mediterranis (Marroc, Algèria, Tunísia, Egipte, Israel, Palestina, Jordània, Líban, Síria i Turquia). Aquesta trobada rebé el nom de "Barcelona + 10" (feia deu anys que aquests països havien creat el partenariat euromediterrani a la capital catalana) i fou una de les grans apostes exteriors del Govern espanyol. L'alt nivell de la cimera quedà aigualit, però, per l'absència de bona part dels líders àrabs. El Caire, tal com feren la resta de socis àrabs a excepció de l'Autoritat Nacional Palestina, envià un representant de segon ordre. Egipte no és, però, un país qualsevol. És un Estat clau en el món àrab i, pel que fa al partenariat euromediterrani, ha estat el coordinador del grup àrab durant els darrers anys. És a dir, que s'ha encarregat de ser el portaveu dels socis àrabs davant de la UE i d'aconseguir posicions comunes d'aquests estats. Per tant, l'absència de Hosni Mubarak a la cimera tingué una rellevància afegida que cal estudiar i contextualitzar. Aquest article comença analitzant quina ha estat la política de la UE cap a Egipte durant les darreres dècades, veient quins factors (polítics, econòmics o socials) s'han prioritzat. En segon lloc mostra com la formulació del que ja es coneix com a política europea de veïnatge afectarà, i força, les relacions de la UE amb Egipte. Finalment, analitza quina ha estat l'aproximació d'Egipte a les relacions euromediterrànies, especialment els darrers anys.

La política de la UE cap a Egipte ▶ En poques paraules podríem dir que Egipte és per a la UE un soci mediterrani. Això vol dir que, com amb la resta dels països socis mediterranis, les relacions es regeixen per un acord d'associació que instaura un diàleg polític però, sobretot, uns passos progressius cap a la liberalització comercial tot i mantenir excepcions en l'àmbit agrícola. L'acord d'associació amb Egipte ha estat, però, un dels darrers en ser aprovat (2001) i en entrar en vigor (2004).

Els lligams entre Egipte i la UE (per no parlar dels seus Estats Membres) són molt més antics. L'any 1966 s'establiren relacions diplomàtiques i se signà un primer acord de cooperació l'any 1976 en el marc de la primera política mediterrània de la Comunitat Econòmica Europea (CEE). D'aquest acord es van derivar diverses ajudes financeres encaminades, sobretot, a contribuir a la modernització del sistema productiu egipci. Als anys noranta, la UE va voler donar un nou impuls, no només a les relacions amb Egipte sinó amb la resta dels països mediterranis i és per això que es proposà la Política Mediterrània Renovada i, més tard, el partenariat euromediterrani o Procés de Barcelona. Així, tot i que fins l'any 2004 les relacions amb el Caire van continuar regint-se per l'acord de cooperació de 1976, la celebració el novembre de 1995 de la primera conferència euromediterrània suposà un punt d'inflexió.

El Procés de Barcelona s'estructura en tres cistelles –la política i de seguretat; l'econòmica i financera; i la social i humana– a les quals corresponen els objectius bàsics recollits en la Declaració de Barcelona: fer de la Mediterrània una àrea de pau, prosperitat compartida i intercanvi humà. Un diagnòstic a deu anys vista il·lustra que cap d'aquests objectius s'ha assolit i que, en alguns casos, la situació fins i tot ha empitjorat. Malgrat tot, el Procés de Barcelona és viu i continua afectant les relacions amb tots i cadascun dels socis mediterranis, Egipte inclòs.

El capítol polític està format per l'agenda de seguretat i defensa, d'una banda, i per la de promoció democràtica, de l'altra. Pel que fa a la primera cal dir que els avenços han estat minsos, però que Egipte ha estat un soci cooperatiu en aquest camp. El gran projecte pendent és con-

sensuar una Carta per la Pau i la Seguretat a la Mediterrània que s'ha vist obstaculitzat pel conflicte al Pròxim Orient. Egipte és, en aquest sentit, un actor clau en la possible resolució d'aquest conflicte i, per tant, és un dels actors que podria contribuir a tirar endavant el projecte de la Carta. Una dimensió més pràctica correspon a la cooperació en matèria defensiva. En aquest sentit, Egipte ha estat un soci propositiu. Per posar dos exemples, els anys noranta el Caire i Roma van llançar una proposta per fer front als desastres naturals i, més recentment, és Egipte qui defensa amb més força algun tipus de cooperació per fer front al problema del desminatge.

Pel que fa a la vessant de la promoció democràtica, cal dir que la UE posà en marxa diversos programes d'ajudes per millorar els estàndards democràtics i el respecte dels drets humans a la Mediterrània. Tots els acords d'associació que es firmaven incloïen, a més a més, una clàusula democràtica que permetia a la UE suspendre'l en casos greus de violació dels drets humans. No obstant això, mai no s'ha utilitzat. Pel que fa a Egipte, cal dir que la situació de la democràcia i dels drets humans dista força de l'ideal. Una ràpida ullada als informes de la UE, per no parlar dels d'Amnistia Internacional, així ho evidencien. Hom ha seguit amb preocupació l'adopció d'una restrictiva llei que regula les ONG, tot aprofitant la deriva securitària posterior als atacs de l'11 de setembre, així com el cas de Saad Eddin Ibrahim, lluitador infatigable pels drets humans, que fou sentenciat a set anys de presó per haver rebut finançament de l'estranger. En general, les forces d'oposició política pateixen sovint els abusos del poder i, tot i que el Parlament Europeu, la Comissió i alguns Estats Membres han intentat fer pressió sobre el Govern egipci, els efectes han estat minsos. Aquest, però, no és un problema específic de les relacions amb Egipte sinó del conjunt de la política mediterrània de la UE.

Més ràpids han estat els progressos en la liberalització comercial. L'objectiu que es va fixar l'any 1995 fou establir una àrea de lliure comerç l'any 2010, però a dia d'avui aquesta data sembla, o bé irreal o bé precipitada (tenint en compte les diferències entre les economies d'una i altra riba es necessiten períodes d'adaptació dels teixits productius). A més a més, serà necessària una integració entre les economies del Sud que, sovint per motius polítics, és molt més difícil. En aquest sentit, Egipte participa en l'acord d'Agadir que ha de conduir a la integració Sud - Sud però que es troba, ara per ara, en estat embrióari. Tanmateix, no tot és reduït al lliure comerç sinó que aquest ha d'acompanyar-se per polítiques que permetin augmentar la prosperitat. Legípcia és una economia endarrerida i amb límits per a la seva sostenibilitat a causa de condicionants ambientals, demogràfics i de manca de recursos. El futur no és, doncs, gaire afalagador i és per això que una cooperació intensa en aquest àmbit amb la UE és fonamental.

EUROMED

Finalment, el capítol social i cultural és vist, sovint, com la ventafocs dels Procés de Barcelona, especialment si es compara amb la posició prioritària que ocupen els altres dos capítols en l'agenda dels socis euromediterranis. Això no obstant, la cooperació en aquest àmbit, que té com a objectiu millorar la comprensió mútua i afavorir l'intercanvi humà, sembla més urgent que mai donada la situació de conflicte en què es troba la Mediterrània. Les accions de la UE en aquest àmbit, tant respecte a Egipte com cap a la resta de la Mediterrània, han estat més aviat discretes. Tanmateix, la situació podria donar un tomb si es consolida el paper de la Fundació Anna Lindh pel diàleg de cultures que, a més, té la seu a Alexandria. D'altra banda, Egipte ocupa una posició central en la producció cultural del món àrab i representa, en si mateix, un espai on es troben i coexisteixen, no sempre amb facilitat, diverses cultures i religions. Així doncs, en la tercera cistella del Procés de Barcelona, Egipte pot esdevenir tant un objectiu prioritari de la UE com un actor clau en el desenvolupament d'aquesta faceta del procés euromediterrani.

Del Procés de Barcelona a la política de veïnatge ▶ A la cimera de novembre de 2005 s'havia de revitalitzar el partenariat euromediterrani. Una tasca necessària si es té en compte que des de l'any 2003 s'han col·locat les bases de la política europea de veïnatge. Política que, en paraules de Romano Prodi, vol crear un cercle d'amics que ho puguin compartir tot menys les institucions i que inclouria els socis euromediterranis i els nous veïns de l'Europa de l'Est i del Caucas. Així doncs, aquesta nova política, tant si substitueix o complementa el Procés de Barcelona, tindrà un impacte en les relacions entre la UE i Egipte.

► Detall de la Biblioteca d'Alexandria, seu de la Fundació Euromediterrània Anna Lindh per al Diàleg entre Cultures (euromedalex.org)

La política de veïnatge comporta un canvi de concepció. Ja no ens trobem en un marc de partenariat, és a dir, un marc en què, a nivell formal, tots els socis es trobarien en peu d'igualtat, sinó que tornem a la lògica d'una política que fa la UE (subjecte) cap a uns països (objecte). Són, doncs, els països de la UE els que fixen l'agenda i els que prenen les decisions. A més a més, en no existir un marc en què es trobin tots els receptors d'aquesta política, sinó que les relacions són purament bilaterals, l'asimetria negociadora es fa molt més evident.

Un dels punts més importants és el del finançament. La immensa majoria de fons (MEDA, Tacis, Phare) de la política de la UE cap a als seus veïns meridionals i orientals quedarà fusionada en un únic instrument financer: l'instrument de veïnatge. Encara s'està discutint sobre si s'establirà algun tipus de quotes per àrees geogràfiques. França, per exemple, reclama que dos terços dels fons es reservin per als països de la Mediterrània. En tot cas, el que queda clar és que aquells països que no participin en la política de veïnatge i decideixin seguir vinculats només al Procés de Barcelona es quedaran sense la major part del finançament al que havien optat fins avui.

Les idees clau d'aquesta política són: bilateralitat, diferenciació i condicionalitat efectiva i, en certa mesura, es tracta d'aplicar els mecanismes emprats en la política d'ampliació de la UE a uns països que, en tot cas pels mediterranis, no tenen expectatives d'ésser membres de la UE. Inspirant-se en la política d'ampliació, el primer pas és redactar uns plans d'acció per països que, *a priori*, estan consensuats entre les dues parts i en què s'identifiquen les àrees prioritàries d'actuació. Si aquests avenços es produeixen amb èxit s'obtindran recursos financers i es podrà preveure la participació dels socis en polítiques comunitàries.

Aquest tipus de política pot tenir efectes molt diferents per als socis mediterranis. En un país com el Marroc, on el movi-

ment reformista (en l'àmbit polític, econòmic i social) té força embranzida i on hi ha un bon coneixement del funcionament de la UE, són altes les possibilitats d'adaptar-se amb èxit a aquest nou marc i aprofitar-ne el finançament⁴. Per contra, un país com Egipte, sovint immers en l'immobilisme i menys procliu a acceptar les pressions de la UE, tindrà més dificultats per adaptar-s'hi.

És per això que, a nivell declaratiu, Egipte reclama la centralitat del procés euromediterrani i lloa les virtuts del manteniment d'un marc regional de relacions. Egipte prefereix negociar amb la UE com a membre destacat d'un grup àrab potent que no pas com a país individual i poc dinàmic. Malgrat tot, el Caire ha vist que la posada en marxa de la política de veïnatge és inevitable i, per tant, ha iniciat les rondes negociadores per acordar un pla d'acció. Una altra cosa és que ho faci de bon grat.

La política egípcia cap a la Mediterrània ► Si som coherents amb els principis del Procés de Barcelona no podem considerar el paper d'Egipte en aquest marc com un mer objecte. Cal analitzar-lo com un agent capaç de liderar polítiques i de llançar propostes. Ja hem dit que Egipte ha tingut un paper clau tant per la seva posició de centralitat, geogràfica, històrica i cultural, com pel seu paper actual de coordinador del grup àrab en l'àmbit euromediterrani.

La política exterior egípcia ha tingut com un dels seus principals objectius el de reforçar-se com un Estat clau, sinó líder, en tres àrees geogràfiques: el Món Àrab, Àfrica i la Mediterrània. Hi ha un cert debat sobre què significa la vocació mediterrània d'Egipte. La relació d'Egipte amb la Mediterrània és complexa. Escriptors de reconegut prestigi com Taha Hussein van intentar, durant els anys vint, valoritzar la noció de mediterraneïtat del poble egípcia, definint la

Mediterrània, no com una civilització homogènia ni com una unitat política, sinó com una àrea on es compartiren trets culturals i de mentalitat. Es desenvolupà, així, un cert mediterraneisme polític i intel·lectual.

Aquest mediterraneisme fou, però, un corrent marginal, sobretot amb l'eclosió del panarabisme i, ja en l'actualitat, de l'islamisme polític. No obstant això, durant els anys noranta, Egipte esdevingué un actor clau en la demanda de crear marcs de relació regular a la Mediterrània, especialment quan constatà que el diàleg euro-àrab era un projecte fallit. En aquesta missió s'alià amb França i proposaren la creació del Fòrum Mediterrani. Una actitud plenament coherent amb una orientació occidental de la política exterior que s'havia iniciat amb Sadat i que veia en la CEE/UE una font de finançament necessària per fer front al fracàs del model de desenvolupament que s'havia intentat fomentar les darreres dècades. Aquest Fòrum Mediterrani, on encara avui es troben onze països del nord i del sud de la Mediterrània per preparar l'agenda euromediterrània, fou una etapa més cap a la creació del Procés de Barcelona i, per tant, podem afirmar que Egipte contribuï a la seva posada en marxa. Posteriorment, Egipte ha continuat essent un actor actiu en aquest àmbit com ho demostren les iniciatives de cooperació per fer front a desastres naturals, en desminatge o la creació de la Fundació Anna Lindh. Tanmateix, la paràlisi a la que sovint estigué sotmès el Procés de Barcelona per la situació a Palestina impedí progressos més importants.

L'any 2005 tenia especial importància perquè havia d'esdevenir l'any del relançament i la revitalització del Procés de Barcelona. Un projecte en el qual Egipte hauria de sentir-se especialment compromès per dos motius. Un, funcional, en tant que coordinador del grup àrab; i un altre, polític, tenint en compte la seva desconfiança envers la política de veïnatge. Com dèiem al començament, Mubarak no va personar-se a Barcelona i va contribuir a un cert deslluïment de la cimera. Tot i que es va justificar per la delicada situació política interna, creiem que il·lustra l'actitud negativa de la diplomàcia egípcia envers una agenda, especialment en qüestions democràtiques, marcada pels socis europeus.

Apunts finals ▶ Egipte és un país clau en la política mediterrània i àrab de la UE, tant pel que fa a la creació de marcs de cooperació regional, aspecte al qual hem dedicat aquest article, com pel que fa a altres temes com la resolució del conflicte al Pròxim Orient, que en mereixeria d'altres. Amb relació al Procés de Barcelona hem vist que coexisteixen espais en què la cooperació fructifica i d'altres en què els avenços són més lents. A més a més, hem posat de manifest que la política de veïnatge va guanyant força i que tindrà un fort impacte en les relacions euro-egípcies.

D'altra banda, hem constatat que Egipte és un país amb una vocació mediterrània *sui generis*. En tot cas, la vocació mediterrània del seu Govern és plenament instrumental i, per tant, és lògic que es distancï del Procés de Barcelona quan l'agenda no s'adapta a les seves prioritats. Aquest ha estat el cas, en bona mesura, durant l'any 2005. No obstant això, les alternatives de cooperació regional no són gaire prometedores. La integració regional àrab és, a hores d'ara, molt més complicada i les iniciatives nord-americanes ataquen encara amb més duresa alguns dels puntals del règim de Mubarak. Així doncs, tot sembla assenyalar que malgrat que l'any 2005 no sigui recordat per la gran contribució egípcia a la construcció mediterrània, continuarà essent un actor central en aquest procés. ■

Nota ▶

1. De fet, el Marroc sempre ha reclamat un tracte diferencial i poder avançar més ràpidament que la resta de socis mediterranis.

Referències bibliogràfiques ▶

AFIFI, Mohamed. "Les racines historiques de la notion de "méditerranisme" en Egypte". Ponència presentada al col·loqui *Méditerranée: Guerre des cultures ou projet commun*. Aix-en-Provence, març de 1999.

EMERSON, Michael i NOUTCHEVA, Gergana. "From Barcelona Process to Neighbourhood Policy: Assessments and Open Issues". *CEPS Working Document*, 220 (2005).

VISIER, Claire. "La politique extérieure de l'Égypte et la variable euro-méditerranéenne". A : HERNY, J.R. i GROG, G. (dirs.) *Politiques Méditerranéennes, entre logiques étatiques et espace civil. Une réflexion franco-allemande*. París i Aix-en-Provence: Karthala i IREMAM, 2000. P. 211-220.

DCIDOB 97.

Egipte, encaix en transició.

L'economia egípcia, una promesa per consolidar. Adaptant-se al tren de la globalització.

Javier Albarracín Corredor

L'ECONOMIA EGÍPCIA, UNA PROMESA PER CONSOLIDAR

ADAPTANT-SE AL TREN DE LA GLOBALITZACIÓ

Javier Albarracín Corredor Politòleg. Responsable en el COPCA¹ de l'Àrea de la Mediterrània i l'Orient Mitjà

Realitat macroeconòmica ▶ Egipte és un complex país de més de 70 milions d'habitants amb un creixement demogràfic de l'1,7% anual, fet que significa que la seva població augmenta anualment al voltant d'un milió de persones. Aquest fet és un condicionant estructural de primer ordre a l'hora d'afrontar el desenvolupament econòmic del país.

D'altra banda, el teixit econòmic egípcia arrossega importants llasts i inèrcies de l'època de nacionalisme econòmic d'etapes anteriors. Així, l'estructura econòmica i financera del país encara es troben de forma important en mans del sector públic. L'Estat és, amb diferència, qui proporciona més ocupació amb més de cinc milions de treballadors vinculats a l'Estat de forma directa, fet que representa aproximadament el 35% de l'ocupació de la població activa egípcia: el 25% el Govern central i un 10% les empreses públiques.

El creixement econòmic experimentat per Egipte els darrers anys, especialment des de 2002, entre el 3% i el 5% anual, no ha estat suficient per absorbir la nova força laboral que s'ha anat incorporant al mercat en aquests anys. Així, la taxa d'atur oficial ronda el 10%, i la real és superior a aquesta xifra. Existeixen, a més, capes importants de la població subocupada en sectors informals (agricultura, serveis domèstics, comerç, serveis al turisme, etc.).

D'altra banda, i com a conseqüència directa d'aquesta situació de subocupació, l'economia submergida representa el 30% de l'economia nacional, segons el mateix Ministeri de Finances, i més del 50% segons fonts independents.

Sectors determinants per a l'economia egípcia ▶ La distribució sectorial de l'economia egípcia és la lògica d'una economia emergent en desenvolupament. El sector agrícola aporta al voltant del 15% del PIB però dóna feina a una part important de la població², conseqüència dels condicionants rurals de la subocupació.

La indústria té un fort pes en el PIB, i significa més del 32% d'aquest. Destaca la importància, tant nacional com regional, de sectors com el farmacèutic (Egipte és el principal fabricant àrab de productes farmacèutics per a ús humà i animal), el sector tèxtil (un dels que genera més inversió nacional i estrangera, com també llocs de treball), el sector agroalimentari (una de les principals exportacions no energètiques del país) i el de la maquinària per al sector de la construcció (en aquest àmbit és una important potència regional).

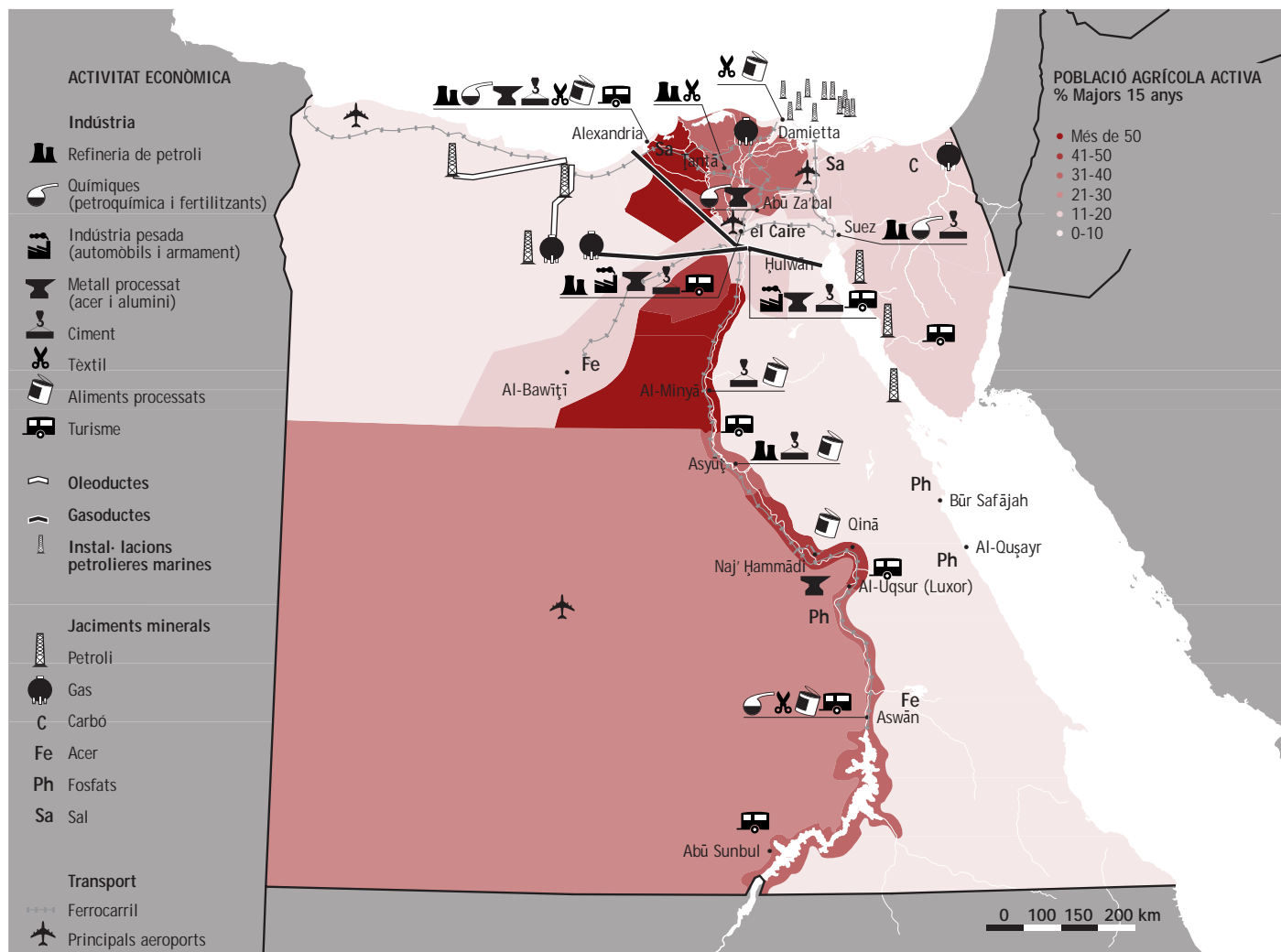
Finalment, el sector serveis, liderat pel turisme (segons un estudi del Consell Mundial de Viatges i Turisme, l'any 2005 Egipte va atreure més de 7,5 milions de turistes, que van generar 16.000 milions de dòlars d'activitat econòmica i van donar feina a més de 3,2 milions de persones) aporta al voltant del 53% del PIB.

Dins d'aquest apartat hem d'esmentar a banda el sector de la construcció. L'important creixement demogràfic egípcia (i la consegüent necessitat de construcció no solament d'habitatges sinó de ciutats senceres satèl·lits de les grans metròpolis egípcies), el desenvolupament econòmic de certes capes de la societat (que està afavorint la construcció de nombrosos complexos urbanístics de luxe als afores del Gran Caire), unit a l'incessant augment de turistes (existeixen previsions de fonts independents d'un augment anual de visitants del 6% entre 2006 i 2015) han permès desenvolupar un potent sector de la construcció en l'àmbit nacional. Les principals empreses egípcies del sector (Orascom Construction Industries, The Arab Contractors, etc.) operen tant al Magrib com al Mashrek amb reconegut prestigi des de fa dècades.

Finalment, hem de destacar el paper del sector energètic en l'economia egípcia. Egipte és un productor de petroli significatiu, amb gairebé 600.000 barrils de petroli diaris, i espera augmentar la seva producció i exportació mitjançant noves exploracions a la zona del golf de Suez i la península del Sinai.

Però Egipte apareix amb força com una potència creixent en l'àmbit de les reserves de gas natural. Descobriments recents a la zona del delta del Nil, que emergeix com una ubicació

► <http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/country/maps/92109.gif> ; www.lib.utexas.edu/maps/atlas_middle_east/egypt_econ.jpg ; www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/egypt.pdf ; www.planbleu.org/donnees/energie/carte/carteEnergieIndustrie.html

de primer ordre mundial pel que fa a la localització d'aquest tipus de recurs energètic, han fixat en 66 bilions de metres cúbics (Bmc) les reserves provades, ascendint fins a 120 Bmc, o més, les probables, segons fonts del mateix Govern egipci.

Aquest present i futur prometedors estan atraient importants inversions de multinacionals –com les italianes ENI-Agip i Edison, la malàisia Petronas o la britànica British Petroleum– en l'explotació d'aquests recursos, com també en infraestructures per a la seva exportació, com poden ser gasoductes, la modernització de certes instal·lacions portuàries o plantes de líquefacció. De fet, l'empresa espanyola Unión Fenosa va construir la primera instal·lació d'aquest tipus basada en el transport del gas mitjançant trens al port de Damietta. Aquesta instal·lació va fer el seu primer transport el gener de 2005 amb destí final a Espanya com a porta a altres mercats europeus.

Els nous jaciments permeten el Govern egipci dibuixar un futur optimista pel que fa a l'obtenció d'importants ingressos en divises a causa de la seva política de potenciar-ne l'exportació. En aquest sentit, Egipte ja ha iniciat contactes amb alguns països de la regió per a la possible construcció de gasoductes que permetin transportar el gas egipci a països creixentment necessitats d'aquest recurs, com Israel, Turquia o Jordània.

Liberalització de l'economia, una clara aposta per la seva internacionalització

► Des dels anys noranta els diferents governs egipcis han presentat diversos plans de liberalització econòmica interna amb tendència a donar més pes econòmic al sector privat, com també a incentivar les inversions estrangeres. Això no obstant, aquests esforços s'han vist successivament frustrats com a conseqüència de l'enorme llosa que suposa la burocràcia, les inèrcies adquirides per certes elits defensores de mantenir els seus privilegis en l'estatu quo i els diferents períodes d'inestabilitat regional que han impactat de ple en l'economia egípcia (atemptats terroristes a centres turístics nacionals, les guerres del Golf de 1991 i 2002, etc.). D'aquesta manera, davant la manca de resultats econòmics que impliquin una major integració socioeconòmica d'àmplies capes de la societat més o menys excloses del sistema i del repartiment dels beneficis del desenvolupament, el sistema i els successius governs han patit un deteriorament de la seva credibilitat.

Aquesta tendència, tanmateix, ha variat arran dels canvis introduïts en l'últim Govern, anterior a les eleccions de setembre de 2005. En aquest gabinet es van incloure una sèrie de figures importants del món empresarial egipci provinents del sector privat dels quals s'esperava que gestionessin l'economia nacional amb paràmetres d'eficiència de gran empresa privada.

Així doncs, Rashid Mohamed Rashid, ex gerent d'Unilever Egipte i membre del Consell del banc HSBC-Egipte, fou nomenat ministre d'Indústria i Comerç Exterior. Igualment Iussef Boutros Ghali, membre del Consell de l'Ahly Bank d'Egipte i analista econòmic del Fons Monetari Internacional, va ser nomenat ministre de Finances.

Les mesures macroeconòmiques adoptades per aquest gabinet, al qual se li pressuposava experiència en la gestió de grans estructures econòmiques i honorades, han permès una sensible millora dels resultats macroeconòmics nacionals. Amb aquestes mesures s'ha aconseguit situar Egipte entre les principals economies emergents. Així, fruit d'aquestes decidides reformes liberalitzadores implementades al llarg dels últims anys, l'economia egípcia ha aconseguit una major credibilitat i competitivitat internacional.

Aquest creixent atractiu li ha suposat rebre el 2005 inversions directes exteriors per valor de 2.600 milions de dòlars; les efectuades en el sector no energètic són de 1.650 milions. Aquesta xifra, aconseguida mitjançant l'execució efectiva d'importants privatitzacions com també el desenvolupament d'un context legislatiu i macroeconòmic favorable a aquest tipus d'inversions, significa un important salt qualitatiu respecte d'anys anteriors. Les inversions internacionals significaven els anys previs una mitjana de 1.000 milions de dòlars l'any, al voltant de l'1% del PNB.

Com a conseqüència d'això, el Banc Central d'Egipte ha anunciat recentment que les reserves en divises del país han assolit els 21.890 milions de dòlars, el desembre de 2005, una millora substancial comparada amb els 15.400 milions de dòlars existents un any abans.

Les mesures reformistes adoptades per aquest Govern s'han dirigit tant a l'àmbit intern com a l'extern. Respecte del mercat domèstic, cal destacar l'ambiciós programa de privatitzacions que s'ha reforçat en aquests últims anys. A començament de 2004 es va anunciar la privatització de 34 empreses de diferents sectors clau, com el tèxtil, el turisme o el metal·lúrgic; aquesta va ser la primera fase d'un total de 113 empreses que s'han de privatitzar els propers tres anys. En aquesta mateixa línia s'han aprovat una sèrie de lleis amb tendència a afavorir la lliure competència en el mercat egípcia.

Egipte s'ha convertit en pioner regional en el desenvolupament d'estratègies macroeconòmiques que volen atreure l'atenció d'inversors internacionals com també implicar al sector privat en la gestió de grans infraestructures. Un clar exemple d'això és el concepte de Zones Franques. El 2004 existien a Egipte set Zones Franques públiques, gestionades pel mateix Govern, amb diferents tipus d'incentius fiscals i aranzelaris; tanmateix, es permet igualment la creació de Zones Franques privades que compleixin una sèrie de requisits que impliquin la potenciació de la seva vessant internacional. Així, per exemple, aquestes s'han de dedicar a un sol sector dels potenciats pel Govern –com les tecnologies de la informació– i han de dedicar un mínim del 50% de la seva producció a l'exportació.

Amb el seu ingrés a l'Organització Mundial del Comerç (OMC) el 1995, Egipte ha dut a terme una important activitat internacional amb l'objectiu d'aconseguir diferents acords comercials, tant a nivell bilateral com multilateral. Així, Egipte ha firmat Acords de Lliure Comerç amb diferents països de la regió com el Líban, Aràbia Saudita, Síria o, el més recent, amb Turquia a finals de l'any 2005.

En aquesta mateixa línia de potenciar les relacions comercials d'Egipte amb importants mercats mundials cal destacar les anomenades Zones Industrials Qualificades (QIZ en els seus sigles en anglès). El 2004 Estats Units va signar amb Egipte, en col·laboració amb Israel, l'establiment de tres QIZ en territori egípcia. Aquestes QIZ permeten exportar a Estats Units els productes que s'elaboren en el seu interior sense aranzels ni quotes, sempre que duguin un mínim del 35% del seu valor afegit d'origen israelià. L'octubre de 2005 es va aprovar la constitució d'una quarta QIZ.

D'altra banda, Egipte ha estat fundador i promotor d'alguns dels organismes econòmics regionals més destacats del món àrab i d'Àfrica. Des de 1994 Egipte és membre fundador de l'Organització del Mercat Comú de l'Est i el Sud d'Àfrica (COMESA en les seves sigles en anglès). Aquest organisme, format per 20 estats, té com a objectiu l'establiment d'un Acord de Lliure Comerç. Aquest acord va entrar en vigor l'octubre de 2000 entre onze dels seus membres, entre els quals no hi trobem Egipte. El febrer de 2004 Egipte va formalitzar juntament amb el Marroc, Tunísia i Jordània la creació de l'anomenat Acord d'Agadir, pel qual s'estableix una Zona de Lliure Comerç entre aquests països. Aquest acord va entrar en vigor l'1 de gener de 2006.

Això no obstant, tots aquests acords s'han firmat amb països o zones econòmiques que no representen importants socis comercials o inversors per a Egipte. En aquest sentit, cap dels estats amb què ha establert aquest tipus d'acords, excepte potser les QIZ que impliquen Estats Units, representa una opció econòmica estratègica per a Egipte.

La UE i Egipte ▶ L'acord més rellevant d'aquest tipus que ha firmat Egipte és, amb diferència, el que ha establert amb la UE. El 25 de juny de 2001 es va firmar a Luxemburg l'Acord d'Associació entre la UE i Egipte que va entrar en vigor l'1 de juny de 2004. Aquest acord estableix un termini de 12 anys per tal que els aranzels mutus entre aquests dos actors econòmics desapareguin.

La UE és el principal soci comercial d'Egipte i representa aproximadament el 43% de les seves exportacions i és l'origen del 38% de les seves importacions el 2004. A més, els últims cinc anys el comerç bilateral entre aquestes dues economies ha augmentat un 5%, i ha assolit aquell mateix any un total de 11.600 milions d'euros. Així mateix, alguns dels estats de la UE es troben entre els seus inversors estrangers principals. L'Acord d'Associació s'emmarca dins l'objectiu marcat en el Procés Euromediterrani d'establir una Àrea de Lliure Comerç entre totes les economies de la Mediterrània per al 2010.

Això no obstant, en veure la disparitat de punts de partida i de velocitats dels processos reformistes en aquestes economies, és força improbable que aquest objectiu s'assoleixi per a la data fixada.

La UE considera Egipte com un Estat clau per a l'estabilitat tant del Mediterrani com d'Orient Mitjà. Així, i seguint la filosofia que a través del desenvolupament socioeconòmic s'obté la prosperitat, i amb aquesta s'aconsegueix més seguretat, la UE ha establert una sèrie de programes financers de suport a les reformes econòmiques d'aquest país. Dels fons MEDA destinats per aquesta organització al desenvolupament de les economies del sud del Mediterrani, Egipte ha estat el receptor principal amb un total de gairebé 600 milions d'euros durant el període 2002-2006. En aquest sentit, la UE va establir el seu ambiciós Programa de Modernització Industrial per a Egipte, i el va dotar amb 250 milions d'euros amb l'objectiu de potenciar al llarg d'aquests anys el teixit industrial del país.

Cal destacar que el Banc Europeu d'Inversions (BEI), la institució financera de la UE que està actuant de facto com a banc de desenvolupament regional per a l'àrea mediterrània, va obrir la seva primera oficina fora de la UE al Caire l'octubre de 2003, com a oficina regional per a Orient Mitjà.

Espanya-Catalunya i Egipte, socis econòmics creixents ▶ Per a Espanya, Egipte és un soci comercial creixent. El 2004 Espanya va exportar productes per valor de 669 milions d'euros, fet que va significar un augment important en comparació amb els 360,6 milions de l'any anterior. Les importacions de productes egipcis el 2004 van ser de 456,5 milions d'euros, enfront dels 317,5 de l'any anterior.

Amb la finalitat de potenciar les relacions econòmiques i les inversions entre aquestes dues economies, es va firmar el juliol de 2005 un Conveni per evitar la Doble Imposició³. En aquest sentit, ja el 1998, Espanya va firmar juntament amb Egipte un acord, prorrogat per tercera vegada i en vigor fins al 31 de desembre de 2006, pel qual concedeix un total de 310 milions de dòlars en concepte de crèdits en Fons d'Ajuda al Desenvolupament (FAD) per a empreses espanyoles que vulguin invertir en aquest país.

En aquesta mateixa línia d'enfortiment de les relacions econòmiques, Catalunya va exportar el primer semestre de 2005 a Egipte productes per valor de 82,1 milions d'euros (un 28% del total estatal), representant un creixement del 7,7% respecte del mateix període de 2004. Per la seva part, les importacions catalanes la primera meitat de 2005 van ascendir a 125,3 milions d'euros (un 18% de les importacions estatals) amb un augment del 265% respecte de les del mateix període de l'any anterior.

Com a conseqüència de l'aposta estratègica del Govern de la Generalitat de Catalunya per a l'àrea mediterrània es va inaugurar el gener de 2003 el Centre de Promoció de Negocis del Consorci de Promoció Comercial de Catalunya (COPCA) al Caire. Aquest organisme oficial promou la cooperació econòmica entre els diferents actors econòmics de Catalunya i Egipte.

Una de les principals línies de cooperació obertes arran de la creació d'aquesta oficina és la consecució, per part d'un consorci internacional liderat pel COPCA, d'un projecte finançat per la Comissió Europea per a la millora de la capacitat del Ministeri de Comerç Exterior i Indústria d'Egipte en tots els àmbits relacionats amb la promoció internacional econòmica d'aquest país (inversions, exportacions, etc.). Aquest projecte, amb un pressupost de 6,6 milions d'euros, i una vigència de dos anys i mig –entre octubre de 2004 i abril de 2007– ha permès ampliar i reforçar els contactes entre ambdós governs al més alt nivell, fet que comporta que les relacions bilaterals passin per un dels seus millors moments.

Notes ▶

1. El Consorci de Promoció Comercial de Catalunya (COPCA) és l'instrument del Govern de la Generalitat de Catalunya per promoure la internacionalització de l'empresa catalana i la seva adaptació a les noves pautes de l'economia mundial.
2. N. de l'Ed.: Al voltant del 30% de la població egípcia treballa en el sector agrícola (BM, 2005).
3. N. de l'Ed.: Pagar impuestos en dos países.

PÀGINES WEB INTERESSANTS PER CONSULTAR ▶

Web oficial de la Comissió Europea referent a les relacions UE- Egipte
http://europa.eu.int/comm/external_relations/egypt/intro/index.htm
 Egyptian Economic Research Forum
www.erf.org.eg
 Egyptian Center for Economic Studies
www.eces.org.eg/
 American Chamber of Commerce in Egypt
www.amcham.org.eg

DCIDOB 97. **Egipte, encaix en transició.**

Viure la modernitat a Egipte. Els nous espais de socialització de la joventut egípcia.

Bárbara Azaola Piazza

VIURE LA MODERNITAT A EGIPT

ELS NOUS ESPAIS DE SOCIALITZACIÓ DE LA JOVENTUT EGÍPCIA

Bárbara Azaola Piazza Escola de Traductors de Toledo, Universidad de Castilla-La Mancha

La societat egípcia actual està vivint un fenomen paradoxal, d'alguna manera com a continuació de l'iniciat la darrera dècada dels anys setanta. D'una banda, s'observa el creixent procés d'islamització de la vida pública en el seu conjunt, fonamentalment per contrarestar les protestes dels moviments islamistes, mentre que paral·lelament es produeix una expansió del consumisme i una americanització de la societat i de la cultura. S'està produint una reorganització i un canvi de percepció dels espais públics on es contempen noves formes de vestir i transformacions fins i tot arquitectòniques, en què també es produeix una fusió d'estils entre allò que és oriental o islàmic, i allò que és modern o occidental. Tot això es podria considerar un reflex del contrast, la coexistència i la fusió entre hàbits basats en la tradició, fonamentalment islàmica, i formes de comportament anomenades occidentals o modernes. Una part de la joventut egípcia, fonamentalment urbana, amb estudis però amb poques possibilitats de mobilitat social, ha sabut trobar dins dels límits marcats per la creixent islamització de l'esfera pública i en aquella reorganització dels espais públics, nous llocs de socialització, fet que està originant noves formes de mestissatge en el comportament i la cultura d'aquests joves egipcis que són mirats amb desconfiança tant pel règim com per les autoritats religioses, i que participen de forma molt limitada en la vida política del país.

La infantilització de la joventut ▶ A Egipte, com a la majoria dels països àrabs, existeix una joventut alfabetitzada en massa però amb poques expectatives de mobilitat social. La importància que des de les instàncies polítiques sembla atorgar-se als joves es correspon amb una realitat demogràfica evident, i és que més de la meitat de la població egípcia té menys de 30 anys. Segons les dades de l'últim cens elaborat per la *Central Agency for Public Mobilisation and Statistics* (CAPMAS) el 1996, un 65% de la població egípcia és "jove" en la seva accepció més àmplia, és a dir, de 0 a 30 anys. L'Estat, com a font alternativa i moderna d'educació, ocupació i seguretat, enfront de la família tradicional cada vegada més erosionada, s'ha vist incapaç de desenvolupar les seves funcions i ha perdut bona part de la seva legitimitat. Les accions governamentals dirigides als joves, a més de consistir en programes teòricament destinats a eradicar el problema de l'atur, han anat acompanyades d'un debat públic sobre el lloc que ocupen els joves egipcis en la societat, o sobre la seva falta d'integració i participació política i social, responsabilitzant col·lectivament la seva societat dels "mals que afecten la joventut".

En l'àmbit estrictament polític, la qüestió del relleu generacional ha esdevingut un tema de primer ordre els darrers anys. El mateix president de la República, Hosni Mubarak, no ha deixat d'insistir en la necessitat d'atraure els joves egipcis cap a la política i de cercar fórmules per renovar el personal que conforma la classe política; per aquesta raó es va crear el Ministeri de Joventut i Esport en la reorganització ministerial d'octubre de 1999. No obstant això, aquest discurs per part del president s'interpreta com una estratègia més per anar situant el seu fill, Gamal Mubarak, en llocs de més responsabilitat dins del partit al Govern, i d'aquesta forma assegurar la seva successió a la presidència del país. És ambigua, per no dir difícil de creure, aquesta determinació per part del règim d'impulsar la participació i l'activisme polític dels joves, al mateix temps que es limita dràsticament, o es prohibeix, la creació de nous partits polítics com *Al-Karama* o *Al-Wasat*, i es manté la prohibició de celebrar manifestacions o reunions de caràcter polític.

Tot i que tots els partits polítics estan d'acord en la necessitat d'ocupar-se dels joves i d'atraure'ls cap a la política, són pocs els que tradueixen aquestes ambicions en actes i en programes. Quan l'oposició política és més formal que real, els partits polítics no compten amb l'oportunitat de posar en pràctica els seus programes i els seus objectius romanen en el pla de la retòrica. Els partits polítics tradicionals no han sabut atraure l'atenció dels joves, llevat d'algunes excepcions molt comptades i davant de fets molt concrets, fonamentalment

© Bárbara Azazola

► Vista panoràmica del Caire

en l'àmbit universitari. Un cas a part és el de l'organització islamista dels Germans Musulmans, l'atractiu de la qual va més enllà de la ideologia política, en estar connectada a un ampli moviment social i religiós des d'on es treballa en camps com la sanitat, l'educació o l'atenció als més desafavorits, i en què els joves tenen un paper fonamental.

El règim egípcia és conscient de l'atracció i seducció que els moviments islamistes provoquen en aquest ampli segment de la població i del potencial de desestabilització que poden representar els joves marginats atrets per aquests grups. L'últim exemple ha estat el de les darreres eleccions legislatives, celebrades entre novembre i desembre de 2005, en què el règim va comprovar el poder de convocatòria de la tendència islamista, representada en l'organització dels Germans Musulmans; en sentir-se amenaçat va tornar a recórrer a pràctiques antidemocràtiques, com la manipulació o l'ús de la violència, per frenar l'avanç islamista a les urnes. Malgrat els impediments, els candidats islamistes van obtenir 88 dels 444 escons electes

–enfront dels 17 obtinguts a l'anterior legislatura– i s'han convertit, amb diferència, en la principal força de l'oposició.

Un altre intent d'oposició política que semblava haver desperatat cert interès entre els joves egipcis fou el grup "Moviment Egípcia pel Canvi", més conegut amb el nom de *Kifaia* (Prou). Aquest grup, creat a finals de 2003 amb vistes a les convocatòries electorals egípcies de 2005, està format per activistes polítics de diferents tendències –marxistes, liberals, islamistes, nasseristes. S'autoanomenen "moviment" i declaren voler conscienciar políticament la majoria del poble egípcia. Des del Govern se l'ha titllat de fenomen mediàtic i d'oposició oportunista; això no obstant, tot i el seu limitat poder de convocatòria, ha representat la primera experiència de participació política per a tota una generació que ha viscut sempre amb Mubarak i que s'ha unit als activistes d'esquerra dels anys setanta. El grup, que no es va voler establir com a partit polític, va aconseguir impulsar altres grups socials, especialment els joves, per tal que participessin i fossin més actius políticament. Des

del naixement de *Kifaia* van sorgir altres plataformes vinculades a aquesta, com “Joves pel canvi”, “Professors pel canvi” o “Artistes pel canvi”, que van desenvolupar formes d'activisme polític noves i relacionades amb les noves tecnologies, com l'ús d'internet o els telèfons mòbils.

Modernitat versus islamització ▶ En comparació amb la generació dels seus pares, els joves egipcis del segle XXI compten amb més, encara que no sempre millor, formació –continua augmentant el nombre de joves llicenciats i diplomats a les universitats i instituts tècnics egipcis–, disposen teòricament de més possibilitats de mobilitat i es diferencien principalment dels seus progenitors perquè tenen una major exposició davant dels mitjans de comunicació, nacionals i internacionals, ja sigui a través de la ràdio, la televisió o internet. L'era de la globalització ha fet que els joves entrin en contacte amb altres cultures d'una manera sense precedents. Principalment des de la televisió per satèl·lit, present a gairebé totes les llars egípcies, a través dels turistes o, en menor mesura, pels emigrants retornats s'ofereixen imatges de l'exterior que provoquen tensió entre la necessitat de modernitzar-se i seguir el ritme de l'economia global, i la percepció que el contacte amb les societats occidentals equival a un imperialisme cultural. Per molta gent a Egipte, això es veu com una amenaça per als valors tradicionals i culturals egipcis.

Per fer front a aquestes amenaces i amb la finalitat de defensar els valors tradicionals de la cultura egípcia, el discurs oficial es dirigeix cada vegada més cap a la joventut com a grup especialment vulnerable davant de conductes “desviades” i considerades símptomes d'occidentalització, com, per exemple, el consum de drogues, el fet de parlar obertament de sexe o gaudir de l'oci entre joves de sexe diferent. Des dels discursos oficials, tant polítics com religiosos, es fan advertències sobre les “perversitats sexuals” a què estan exposades les joves generacions egípcies, sobretot a través dels mitjans de comunicació, principalment la televisió per satèl·lit i internet. S'adverteix la població que la joventut s'està corrompent per la “invasió dels valors culturals occidentals”. Es dona la culpa a les imatges considerades importades o “estranyes” a la societat egípcia, és a dir, les de sexe i violència, de tenir el poder de corrompre els joves. Aquest discurs proteccionista es presenta de manera paral·lela a una moralitat cada vegada més estricta pel que fa a la conducta pública, vinculada a un procés d'“islamització” de la societat egípcia ja iniciat a la dècada dels setanta. Durant els anys noranta, el debat públic sobre el canvi social a Egipte s'ha estat articulant, cada vegada més, a partir de pressupostos islàmics. L'islam funciona com a referent normatiu i ideològic a partir del qual es construeixen els valors de la societat. En aquest debat públic, els mitjans de comunicació es llancen a la caça de bruixes, infantilitzen no solament els joves sinó també les dones, a qui presenten com a fàcils de pervertir, i per consegüent, amb l'obligació d'estar contínuament vigilats. El comportament dels joves, l'ús del seu temps lliure i una aparent conducta sexual desinhibida en l'esfera pública han esdevingut una obsessió tant per al règim com per als mitjans de comunicació.

© Barbara Azarola

▶ Biblioteca d'Alexandria

Això no obstant, davant els discursos oficials que tendeixen a expressar rebuig i intolerància cap a aquestes conductes juvenils, les pràctiques diàries dels joves egipcis revelen que existeix un “relaxament de les normes” dins dels límits d'aquesta societat islamitzada. Els egipcis són conscients que estan vivint una crisi seriosa respecte dels seus hàbits sexuals i la institució del matrimoni. Estudis recents han donat com a resultat, per primera vegada a Egipte, un percentatge considerable d'estudiants universitaris que han mantingut relacions sexuals prematrimonials. Així mateix, l'augment entre els estudiants de batxillerat i universitaris dels matrimonis *urfi* o matrimonis consuetudinaris –realitzats sense un contracte oficial i per al qual només és necessari comptar amb dos testimonis– són presentats, també des dels mitjans de comunicació, com una argücia utilitzada pels joves per transgredir la moral pública dins dels límits de la legalitat islàmica. Les parelles joves han descobert estratègies per concertar cites, agafar-se de la mà i besar-se furtivament, encara que procedeixin d'ambients més tradicionals, en part a causa d'una reorganització dels espais públics, que ha originat una nova cultura i comportament dels joves egipcis que consisteix en una barreja entre la cultura popular, o de masses, i hàbits i espais anomenats moderns o occidentals.

Nous espais de socialització ▶ Durant els anys noranta, els grans espais públics, com estacions, aeroports i centres comercials, van inspirar a sociòlegs urbans a replantejar-se la noció de l'espai com a àmbit de comunicació i trobada. En l'estudi sobre els centres comercials britànics *Shopping, Place and Identity* (Miller et al., 1998), s'argumenta que anar de botigues no reproduïx solament identitats socials personals i col·lectives, sinó que proporciona un component actiu i independent en la

construcció de la identitat individual i social. Aquestes noves superfícies estan creant formes de comprar i estils de vida nous, fins al punt que anar de botigues pot arribar a influir en les relacions socials i sexuals de les persones.

En el cas d'Egipte, durant la dècada dels noranta, es va viure un augment del poder adquisitiu de determinada classe social, el creixent desig consumista de la qual va derivar en una proliferació de centres comercials en diferents zones del Caire. El barri de Medinat Nasr n'és un clar exemple. Dissenyat a finals dels anys cinquanta durant el Govern d'Abdel Naser amb la finalitat d'ubicar en cooperatives i edificis finançats per l'Estat als cada vegada més nombrosos funcionaris i empleats públics, va anar transformant la seva fisonomia segons anava augmentant el poder adquisitiu de part dels seus habitants, fonamentalment a partir dels anys setanta i al llarg dels vuitanta, quan aquells treballadors que van emigrar als països del Golf i Aràbia Saudita en esclatar el boom petrolífer van tornar amb el capital estalviat. Aquesta classe mitjana emergent va veure com a la dècada dels noranta, i gràcies al monopoli financer d'unes poques famílies d'empresaris beneficiades de l'especulació de terrenys, es van construir cinc enormes centres comercials al barri: Teeba Mall, Geneena Mall, El Akad Mall, El Serag Mall i Wonderland.

La reputació de la zona com a lloc de consum per a aquesta nova classe mitjana s'ha vist encoratjada per una cultura juvenil molt dinàmica. Aquests centres comercials, amb la seva distribució característica, proporcionen punts de reunió en els quals es pot produir una interacció il·limitada entre grups que rarament es barregen en públic, per exemple, nois i

noies adolescents. En aquestes noves superfícies s'entremesclen no solament joves de sexe oposat, sinó també gustos, conceptes de l'espai, com també formes de passar el temps lliure anomenats moderns o occidentals, amb altres tradicionals o locals. Es contempen formes de vestir o d'entreteniment procedents d'altres cultures, bàsicament la nord-americana –restaurants de menjar ràpid, *bowlings*– amb altres tradicionals, com els cafès o narguils. Fins i tot en la decoració s'entremesclen estils ornamentals de tradició oriental amb dissenys occidentals. Els centres comercials, més que llocs destinats a anar de compres, han passat a ser espais de socialització i de barreja, fonamentalment entre els joves urbans, esdevenint així nous terrenys d'estudi de la joventut i la cultura juvenil egípcies. ■

Referències bibliogràfiques ▶

ABAZA, Mona. "Shopping Malls, Consumer Culture and the Reshaping of Public Space in Egypt". *Theory, Culture & Society* Vol. 18 (5): 97-122 (2001).

CAPMAS (Central Agency for Public Mobilisation and Statistics) / CEDEJ (Centre d'études et de documentation économiques, juridiques et sociales). *Century Census / Un siècle de recensements (1882-1996)*. El Caire, 2003. (CD Rom).

CEDEJ. "L'Engouement du politique pour la jeunesse égyptienne: Esquisses d'une analyse". El Caire, 2002. www.cedej.org.eg/RECHERCHE/Programmes/ActualitesJeunes.htm

IBRAHIM, Barbara i WASSEF, Hind. "Caught between two worlds: Youth in the Egyptian hinterland". A: Meijer, Roel edit. *Alienation or Integration of Arab Youth. Between Family, State and Street*. Surrey: Curzon, 2000.

MILLER, Daniel et al. *Shopping, Place and Identity*. London: Routledge, 1998.

SUBSCRIPCIÓ DCIDOB		SUBSCRIPCIÓ DCIDOB		SUBSCRIPCIÓ DCIDOB		SUBSCRIPCIÓ DCIDOB		SUBSCRIPCIÓ DCIDOB	
Nom i cognoms	<input type="text"/>	Banc o caixa		<input type="text"/>		Adreça		<input type="text"/>	
Adreça	<input type="text"/>	Adreça		<input type="text"/>		Nom del titular		<input type="text"/>	
Població	<input type="text"/>	Codi postal	<input type="text"/>	Nom del titular		Nom del titular		<input type="text"/>	
Professió	<input type="text"/>	DNI/NIF	<input type="text"/>	Senyor director:		Senyor director:		<input type="text"/>	
Telèfon	<input type="text"/>	Fax	<input type="text"/>	Li prego que carregui al meu compte/llibreta, en aquesta entitat, els rebuts que presentarà la Fundació CIDOB.		Atentament		(signatura)	
● Anuario Internacional		<input type="text"/>		59,00 €		Atentament		(signatura)	
● Revista Afers Internacionals		<input type="text"/>		32,00 €		Atentament		(signatura)	
● Revista DCIDOB		<input type="text"/>		25,00 €		Atentament		(signatura)	
Desitjo rebre més informació sobre:		● Cursos		● Màsters		● Activitats		Signat per	
● VISA		● MASTERCARD, N°:		Caducitat		Signat per		<input type="text"/>	
☐		☐		☐		Adreça del titular		<input type="text"/>	
☐		☐		☐		Núm. compte		<input type="text"/>	

DCIDOB 97. **Egipte, encaix en transició.**

El repte del desenvolupament a Egipte. Una resposta eficaç a les demandes socials.

Lurdes Vidal

EL REPTA DEL DESENVOLUPAMENT A EGIPTA

UNA RESPOSTA EFICAÇ A LES DEMANDES SOCIALS

Lurdes Vidal Institut Europeu de la Mediterrània

Egipte afronta el repte de mantenir el nivell de desenvolupament assolit durant la dècada dels noranta, superar les desigualtats en l'àmbit regional o de gènere i donar resposta a unes demandes socials que reclamen més capacitat de participació en la vida política i econòmica del país.

El repte del creixement econòmic ▶ La Declaració del Mil·lenni va definir unes fites a nivell mundial, mesurables i amb terminis precisos, denominades els vuit Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM), que s'han de complir en l'horitzó de l'any 2015. Segons afirmen els estudis de seguiment, Egipte ha assolit una posició favorable per complir-los, tot i que el ritme de progrés varia segons l'objectiu: més ràpid i sostingut en la reducció de mortalitat infantil i materna, accés a aigua potable i sanejament; acceptable quant a educació i reducció de la pobresa, i més lent en els casos de l'apoderament de les dones i la protecció del medi ambient.

Els càlculs del Banc Mundial conclouen que Egipte hauria de mantenir-se en un índex de creixement del PIB del 7% anual, per tal de poder generar llocs de treball suficients i la riquesa necessària per eradicar la pobresa existent. No es pot negar que no sigui un repte considerable, tenint en compte que el creixement mitjà del PIB entre 2000 i 2004 ha estat del 3,5%. Si més no, els recursos amb què compta el país per generar riquesa no són gens negligibles, encara que també són molt vulnerables a les conseqüències adverses dels esdeveniments en l'àmbit regional i internacional. Així succeeix amb els ingressos pel turisme internacional, les inversions estrangeres directes, les remeses dels emigrants que treballen a l'estranger, les rendes del gas i del petroli, i els ingressos del canal de Suez, com també l'ajuda per al desenvolupament, de la qual Egipte és un dels principals recipients mundials (893,8 milions de dòlars l'any 2003, una xifra enormement reduïda si tenim en compte que era de 1.582,4 milions de dòlars l'any 1999).

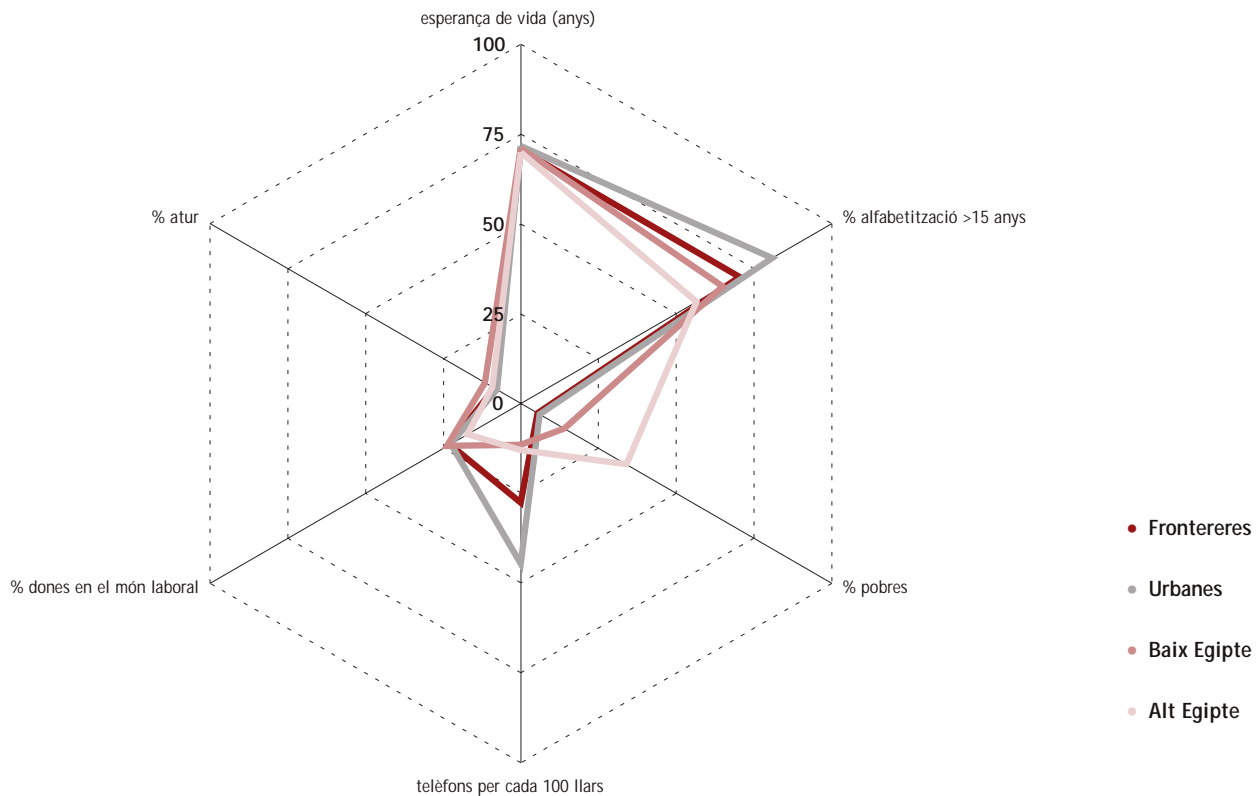
Tant el pes que aquests ingressos tenen en l'economia nacional, com el fet que siguin tan vulnerables a factors externs, són elements que en bona mesura acaben afectant de manera negativa el benestar de la població i generen un fort sentiment de dependència, econòmica i política, ja que la posició regional que Egipte manté li garanteix importants suports internacionals, principalment dels Estats Units¹. I aquesta dependència és un dels arguments que més esgrimeix l'oposició a l'hora de censurar la gestió política i econòmica del país, sense oblidar les conseqüències que se'n deriven en la dimensió identitària i cultural de la societat.

Si més no, Egipte compta amb un capital important per impulsar la vitalitat econòmica del país i millorar el benestar de la seva població. Des que l'any 1991 va implementar el programa de reforma i ajustament estructural, el clima econòmic ha millorat substancialment però, tal com afirma el Banc Mundial, per tal de mantenir els nivells de creixement actuals el país haurà d'impulsar l'estalvi i la inversió, augmentar l'eficiència i la competitivitat, i millorar els resultats en matèria d'exportacions. D'altra banda, a més, caldrà que sàpiga treure tot el rendiment d'un dels grans capitals amb què compta el país, l'humà.

Un capital humà recipient i motor del desenvolupament ▶ L'any 2003 Egipte tenia uns 71,9 milions d'habitants i, d'acord amb algunes estimacions, l'any 2030 podria arribar a tenir-ne uns 109,1 milions. El repte demogràfic dificulta encara més el progrés, ja que les iniciatives en matèria de desenvolupament endegades fins ara no aconseguiran abastar una població cada cop més nombrosa. Després de ser un dels primers països en iniciar una transició demogràfica, Egipte entra ara en la seva tercera etapa, caracteritzada per un creixement continuat de la població en edat laboral. Les estimacions indiquen que l'any 2005, una de cada tres persones en edat laboral eren joves d'entre 15 i 24 anys, una proporció que gràcies a les polítiques demogràfiques s'espera reduir fins a un de cada cinc l'any 2050.

Desenvolupament social a Egipte, per governacions (2004)

► Elaboració pròpia. *Egypt National Human Development Report*, PNUD 2005.

Segons el darrer informe de desenvolupament humà de 2005, Egipte ha escalat una posició, de la 120 a la 119 del total de 177 països que inclou. L'esforç nacional realitzat a través dels plans i els programes endegats, així com en l'assignació de més recursos, han donat ja alguns fruits. L'aspecte negatiu, però, és que fins ara no han aconseguit implicar les forces del mercat ni el sector privat en el desenvolupament nacional, i tampoc no garanteixen que Egipte pugui continuar escalant gradualment posicions en el rànquing del desenvolupament mundial.

El compromís del Govern egipci de donar prioritat a l'educació com a eina fonamental per al desenvolupament, el programa de reforma del sistema educatiu i l'augment en l'assignació de recursos per a l'educació des de començament dels anys noranta han anat estenent l'accés als serveis educatius, i així ho reflecteixen els percentatges de població alfabetitzada i escolaritzada². No obstant això, si en l'àmbit nacional Egipte té moltes possibilitats d'arribar a una pràctica totalitat de l'escolarització primària universal l'any 2015, no serà així en l'àmbit regional. De ben segur que aleshores encara persistiran bosses d'analfabetisme i d'infants no escolaritzats en determinades *muhafazat*³, i molt especialment entre dones i nenes.

Oferir oportunitats educatives a tothom implica, a més, atraure al sistema educatiu als que ara per ara encara en resten marginats⁴, com els fills de famílies beduïnes, de famílies pobres, els nens discapacitats, els infants en situació de vulnerabilitat, com els nens del carrer, i les víctimes del treball infantil que, tot i que en declivi, encara persisteix.

Combatre l'atur i l'exclusió ► Especialistes o no, tothom sembla coincidir quan s'afirma que en el context econòmic i polític actual, els reptes principals als quals s'enfronta el país tenen molt a veure amb l'atur, especialment entre els joves, amb un baix nivell d'ingressos, i amb déficits rellevants en l'accés i la qualitat dels serveis educatius, sanitaris, d'higiene i sanejament i d'habitatge. A més a més, les desigualtats per motius de gènere i les disparitats entre la població segons la seva ubicació geogràfica són presents i evidents en tots els àmbits del desenvolupament i contribueixen a augmentar encara més la complexitat d'aquests reptes.

Cada any s'incorporen uns 700.000 treballadors a un mercat laboral que els darrers anys ha canviat significativament. L'atur, segons les xifres de l'Autoritat Central de Mobilització Pública i Estadístiques egípcia (CAPMAS), rondava el 10% de la població l'any 2005, una xifra que segons molts observadors podria ser el doble, ja que no arriba a reflectir la realitat laboral del país.

Els canvis en el mercat laboral s'expliquen per diversos factors. L'augment de l'oferta de mà d'obra és el resultat de l'increment del segment de població en edat laboral que, a més, es caracteritza per ser majoritàriament jove i tenir un millor nivell educatiu. Pel que fa a la demanda, ha disminuït la contractació estatal, que principalment absorbia les candidates i candidats amb estudis superiors o secundaris, i la mida del sector empresarial controlat per l'Estat s'ha anat reduint progressivament. A això s'ha d'afegir una pèrdua constant en la generació de

llocs de treball per part del sector agrícola, que l'any 1999 concentrava el 30% de la població activa. Cal tenir en compte que aquesta activitat agrícola es concentra pràcticament en només unes 3.400 milions d'hectàrees de sòl fèrtil, principalment de la vall i del delta del Nil. La crisi del sector s'ha evidenciat durant aquest any passat en aquesta darrera regió, que ha protagonitzat capítols de revolta a causa de les dificultats dels pagesos per pagar els arrendaments de les terres recentment liberalitzades. Finalment, una altra de les vàlvules d'escapament del mercat laboral egipci, la migració laboral, sobretot cap a l'Àrabia Saudita i els països del Golf, experimenta una disminució a causa d'un context internacional i regional desfavorable, cosa que repercuteix tant en els nivells d'atur com en els ingressos que reben les famílies en forma de remeses.

Les xifres sobre el repartiment de l'atur entre sectors de la població, en canvi, no admeten discrepàncies. L'any 2002 un 10,2% de la població es trobava a l'atur, però en el repartiment per gèneres, l'atur femení era del 23,9%. Els percentatges més elevats es registraven a l'Alt Egipte (a Assuan era del 23,6%) i, segons el nivell d'estudis, els aturats amb nivell de secundària eren el 20,4%, el 14,4% en el cas dels universitaris.

Les dones, evidentment, han estat les principals perjudicades de la reducció del sector públic, impulsada pels programes d'ajustament estructural, ja que se solien beneficiar de la igualtat d'oportunitats en la contractació del funcionariat públic, especialment aquelles que gaudien de qualificacions educatives. En l'extrem contrari, les dones que no havien tingut accés al sistema educatiu tenien un bon recurs en el treball agrícola, que actualment acusa també dificultats. Així, cada cop més, les dones han acabat recorrent a l'economia informal per tal de poder satisfer les necessitats familiars⁵. En general, elles gaudeixen de menys oportunitats de rebre educació, menys accés als serveis sanitaris, pateixen discriminacions legislatives, tenen menys oportunitats laborals i una veu política més limitada, de manera que troben molts més obstacles per poder participar i beneficiar-se del desenvolupament del país.

Els paries del desenvolupament ▶ Si les desigualtats per motius de gènere travessen tots els àmbits socials, econòmics i polítics, aquestes també es donen en el cas dels veritables proscrits del desenvolupament, els pobres. Per definir, mesurar i quantificar la pobresa s'utilitzen normalment indicadors de despeses i d'ingressos, que de manera general no reflecteixen la naturalesa polifacètica i relativa del concepte. Des d'un punt de vista qualitatiu, la pobresa té a veure també amb la manca d'oportunitats, la incapacitat de trobar feina o de participar en la vida política i social.

Egipte té bones possibilitats d'assolir el primer objectiu del mil·lenni d'eradicar la pobresa extrema i la fam, ja que la major part dels pobres que hi ha al país se situen pràcticament tot just per sota el llindar de la pobresa. L'últim informe de desenvolupament humà calcula que entre 1990 i 2003 un 43,9% de la població vivia amb menys de dos dòlars diaris i un 3,1% amb

menys d'1 dòlar diari. Seguint el llindar nacional de la pobresa, el percentatge de pobres entre 1990 i 2002 era del 16,7%. Es tracta, en una proporció important, de famílies que s'han vist privades circumstancialment de certs ingressos, o que han acusat els efectes dels augments de preus des que el gener de 2003 s'aplicà el sistema de tipus de canvi flexible, i per això és relativament fàcil revertir el procés d'empobriment si s'inverteix en mesures directament adreçades a aquest segment de la població.

El mapa de la pobresa ha canviat també els darrers anys. Si anteriorment reflectia una fractura rural/urbana, actualment té més a veure amb la regió, si es viu al Caire, Port Said, o al Baix o l'Alt Egipte⁶. A més, està molt relacionada amb l'educació, la fecunditat, la mida familiar, amb el fet que la família depengui d'una dona o d'un únic sou. En aquest sentit, cal tenir en compte els treballadors que, a causa de les congelacions salarials i l'augment dels preus, si no han tingut mitjans, legals o no, d'augmentar els seus ingressos (molt sovint mantenint més d'una feina alhora), poden haver acabat engreixant els percentatges de persones que viuen sota el llindar de la pobresa.

Els canals que utilitza el Govern egipci per ocupar-se dels segments més desfavorits abasten l'assistència directa del Ministeri d'Afers Socials, els programes gratuïts d'alfabetització i d'educació del Ministeri d'Educació, atenció sanitària gratuïta a clíniques locals i hospitals públics, subsidis per a aliments bàsics del Ministeri de Comerç i Subministraments, i projectes de desenvolupament a través del Ministeri d'Agricultura. El problema es troba, en bona part, en el fet que les polítiques de lluita contra la pobresa solen beneficiar igualment els sectors amb més ingressos (com és el cas de les subvencions als carburants), i no arriben de manera suficient a la població més necessitada. Els més crítics argumenten que el 60% de la població amb més recursos del país rep dos terços de tots els subsidis, i el 40% més pobre rep el terç que en queda (El-Fiqi, 2006). Així, doncs, argumenten els estudis sobre la pobresa a Egipte realitzats pel PNUD i el Banc Mundial, cal treballar en diversos sentits, però molt particularment en la correcta identificació del segment de població més necessitat, l'aplicació de mesures de suport específiques i la inversió en la seva capacitació laboral i humana, per tal de fer decantar la balança i reduir els percentatges de pobresa existents.

Gestió eficaç i col·laboració institucional ▶ El Govern egipci enfoca el nou mil·lenni amb una sèrie de reptes gairebé ineludibles. Però no ho fa tot sol. El compromís internacional amb els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni, les iniciatives multilaterals, l'ajut bilateral i la cooperació regional actuen com a palanca d'impulsió per generar i finançar estratègies portadores de desenvolupament. En l'àmbit regional, el partenariat euromediterrani també ofereix perspectives per a l'aprofundiment del desenvolupament i l'accés a col·lectius concrets desfavorits a través del programa de treball de cinc anys aprovat durant la Cimera Euromediterrània de Barcelona

de novembre de 2005, que inclou bona part dels objectius que segons els informes sobre desenvolupament Egipte ha de voler.

En l'àmbit nacional, el primer ministre Ahmed Nazif anunciava a finals de gener de 2006 que les expectatives de creixement van a l'alça, i que la inversió governamental prevista en la petita i mitjana empresa generarà uns 150.000 llocs de treball i 130.000 més que s'haurien de crear cada any gràcies a altres mitjans de finançament com els préstecs bancaris. També informava d'altres mesures com l'augment dels sous d'entre cinc i set milions de funcionaris o la construcció d'habitatges, carreteres, escoles i empreses. Un pla de revitalització econòmica que s'inscriu en el programa presentat per Hosni Mubarak durant la campanya presidencial, la creació de 4,5 milions de llocs de treball especialment destinats als joves els propers sis anys. La premsa i també l'opinió pública es mostra escèptica davant les possibilitats que les promeses es facin realitat i que la població experimenti, a curt o mig termini, canvis significatius en les seves condicions de vida i capacitat de participació en l'esfera política i econòmica. L'any 2005 la pressió interna i externa culminà en unes eleccions presidencials per primer cop amb més d'un candidat, i les posteriors eleccions legislatives, marcades si més no per irregularitats i pel contundent avenç dels islamistes, donaven la impressió des de l'exterior d'una certa vitalitat política, que no compartia bona part de l'opinió local. L'anunci del Govern egipci de deixar per més endavant la celebració de les eleccions municipals previstes i estendre per dos anys més el mandat vigent a 4.500 consells municipals, sembla confirmar els motius de l'escepticisme.

És per aquest motiu que caldrà treballar intensament en diversos sentits i evitar caure en una paràlisi en el progrés polític, econòmic i, en definitiva, humà, per tal de poder donar resposta tant a les demandes de més justícia i equitat en la distribució de la riquesa, dels recursos i dels serveis, procedents dels pobres, pagesos, obrers i persones en situació d'atur, com a les demandes de les elits urbanes i d'una incipient societat civil, més adreçades a la reforma, el pluralisme polític i la participació ciutadana.

La societat egípcia no sembla tenir espera ni conformar-se amb petites dosis de progrés que no arriben a revertir els efectes negatius de la manca de desenvolupament. Egipte compta amb les eines, mètodes, estratègies i un ampli suport internacional. Així doncs, les perspectives de futur dependran, en bona part, de la capacitat del Govern per gestionar-les, amb transparència i eficiència, de forma equitativa i cooperativa, tenint en compte les particularitats i dificultats de la població, i fomentant la col·laboració entre els diversos organismes estatals, no governamentals i internacionals, constituint una plataforma clarament destinada a aferrar Egipte al tren del desenvolupament.

Notes ▶

1. Estats Units és el principal donant d'Ajuda Oficial al Desenvolupament (gairebé el 48% del total d'AOD que rep Egipte), a través de la seva agència USAID.
2. Segons l'informe de desenvolupament humà d'Egipte (2004), l'any 1960 el percentatge de població alfabetitzada de més de 15 anys era del 25,8% i, en canvi, l'any 2002 havia augmentat fins al 69,4%. Pel que fa l'escolarització primària i secundària, el 1960/1961 era del 42%, tot i que ascendia al 90,1% el 2001/2002.
3. N.de l'E.: Unitat administrativa equivalent aproximadament al concepte de província.
4. *Education Trends in Perspective*, publicació de la UNESCO destinada a oferir els darrers indicadors educatius, afirma que més del 10% dels menors entre 11 i 13 anys no van a l'escola.
5. Segons l'informe de desenvolupament humà a Egipte, l'any 2001, el 21,5% de la població activa eren dones que treballaven en el sector informal.
6. En indrets de l'Alt Egipte, com Assiut, el percentatge de pobres arribava al 52,08% el 1999/2000.

Referències bibliogràfiques ▶

- CHARFI, Mohamed. "Las libertades en el mundo árabe". *Afkar/Ideas*. No. 6. (primavera 2005). Institut Europeu de la Mediterrània i Estudios de Política Exterior S.A.
- Egypt Human Development Report 2004. Choosing Decentralization for Good Governance*. PNUD. The Institute of National Planning, Egypt. 2004.
- EL-FIQI, Mona. "More efficient subsidy". *Al Ahram Weekly*. Issue No. 779 (1 de febrer de 2006).
- EL-SAHARTY, Sameh; RICHARDSON, Gail i CHASE, Susan. *Egypt and the Millennium Development Goals. Challenges and Opportunities*. Health, Nutrition and Population (HNP) Discussion Paper. Banc Mundial. Febrer 2005.
- FEMISE Coordinators. *The Road Ahead for Egypt. Egypt Country Profile*. Economic Research Forum for Arab Countries, Iran and Turkey. Desembre 2004.
- Med.2005. El año 2004 en el espacio Euromediterráneo*. Institut Europeu de la Mediterrània i Fundació CIDOB. Barcelona, 2005.
- Millennium Development Goals. Second Country Report. Egypt 2004*. United Nations. Ministry of Planning. Arab Republic of Egypt.

DCIDOB 97. **Egipte, encaix en transició.**

Drets humans i democràcia a Egipte. Petits avenços en democràcia i involució en drets humans.
Francesc Fàbregues

DRETS HUMANS I DEMOCRÀCIA A EGIPT

PETITS AVENÇOS EN DEMOCRÀCIA I INVOLUCIÓ EN DRETS HUMANS

Francesc Fàbregues Fundació CIDOB

Egipte, primer país àrab del Pròxim Orient en proclamar la seva independència el 1922, ha tingut tan sols quatre presidents els darrers 50 anys. L'actual president, Hosni Mubarak, només és superat pel libi Muamar Gadafi com a president més antic dels països que conformen el món àrab actual. Mubarak, militar de formació, va deixar l'uniforme per la política després de l'assassinat del president Anuar el Sadat, el 1981. Precisament després de la mort de Sadat es va decretar la llei d'estat d'emergència al país, llei que encara es manté avui, acompanyada d'un sistema electoral que exigia al Parlament la designació d'un únic candidat a la presidència del país, que després s'havia de sotmetre a un referèndum popular. Aquest mecanisme, modificat el maig de 2005, ha permès Mubarak, líder del partit Partit Democràtic Nacional (PDN), mantenir-se al poder 25 anys sense interrupcions, conservant una tradicional aliança amb els Estats Units.

Terrorisme, repressió i tortura ▶ L'ombra dels atemptats terroristes dels anys noranta ha tornat a Egipte els darrers dos anys, colpejant un dels sectors econòmics més sensibles: el turisme. L'octubre de 2004 un atemptat d'un grup presumptament vinculat a Al-Qaeda va causar la mort de 35 turistes israelians a la península del Sinaí. Durant el 2005 la violència terrorista va provocar gairebé un centenar de morts, amb l'episodi més greu al balneari turístic de Sharm el Sheij, on diverses explosions van provocar 90 víctimes mortals en un atemptat reivindicat també per un grup vinculat a Al-Qaida. Per donar resposta a aquests fets i amb la llei d'emergència en vigor, el Govern de Mubarak ha dut a terme una política de detencions i repressions massives. Diverses organitzacions denuncien que, encara avui, hi ha més de 16.000 islamistes empresonats a Egipte com a conseqüència de la campanya d'atemptats dels anys noranta. Segons l'organisme governamental Consell Suprem Egípcia pels Drets Humans, després dels atemptats al Sinaí es va arribar a detenir centenars de persones, i moltes d'elles van patir tortures. Altres organitzacions de drets humans afirmen que encara avui més de 2.000 persones estan detingudes sense càrrecs per aquells fets, en alguns casos en règim d'incomunicació. Aquestes organitzacions també denuncien que sota la llei d'estat d'emergència es produeixen violacions constants dels drets humans, incloses detencions sense un efectiu control judicial, judicis injustos de civils davant tribunals militars, i una extensa pràctica de la tortura.

El maig de 2005 l'organització nord-americana pro drets humans Human Rights Watch (HRW) va fer públic l'informe anomenat *Forat negre: el destí dels islamistes lliurats a Egipte*¹, segons el qual els darrers deu anys desenes de presos islamistes han estat enviats a Egipte per part dels Estats Units, des de diverses parts del món, per tal de ser interrogats. HRW documenta fins a 63 trasllats de reus a presons d'aquest país, molts d'ells detinguts sota l'anomenada guerra contra el terror decretada pels Estats Units després de l'11S. Segons HRW, un cop a Egipte, els presos van ser torturats i d'alguns d'ells no se n'ha sabut res més. Aquestes dades són defensades per diversos analistes i advocats egipcis, que eleven fins a 150 els presos traslladats al Caire des de 2001. En aquest context, el juny de 2005, l'imam Hasan Mustafà Osama Nasr, suposadament segrestat per la CIA el 2003 i traslladat a Egipte després d'haver passat per les bases militars d'Aviano (Itàlia) i Manheim (Alemanya), va reaparèixer torturat a Egipte, segons declaracions dels seus familiars, concretament a la presó d'Al-Tora, al Caire. En aquest cas una jutgesa italiana va emetre, el mateix juny de 2005, ordres d'arrest contra 13 membres de la CIA, entre els quals l'ex cònsol d'Estats Units a Milà.

A Egipte la denúncia de casos de tortures ha estat una constant les darreres dècades. Organitzacions com Amnistia Internacional (AI), l'Organització Egípcia de Drets Humans (EOHR) i la Federació Internacional de Drets Humans (FIDH), entre d'altres, han denunciat en diverses ocasions l'ús de les tortures d'una manera sistemàtica durant els interrogatoris sota custòdia policíaca, en aquestes circumstàncies s'estima que cada any moren desenes de

persones. A l'informe d'AI de 2005 dedicat a Egipte², aquesta organització denuncia nombrosos casos documentats de tortura sense que en la gran majoria d'aquests se'n facin les investigacions pertinents. En el seu informe, AI també denuncia que diverses organitzacions pro drets humans veuen dificultada la seva tasca pel rebuig de les autoritats egípcies d'autoritzar la seva inscripció al registre d'entitats. Tot això passa en un Estat on la pena de mort continua executant-se, amb sis casos documentats el 2004³.

En el cas de l'EOHR, aquesta organització ha comptabilitzat fins a 292 casos de persones torturades per part de les forces de seguretat egípcies els últims deu anys, de les quals 120 haurien mort com a conseqüència de tortures i maltractaments. Només els dos darrers anys, EOHR ha denunciat la mort de 28 persones per la mateixa raó.

Denúncies i tímides respostes ▶ Un exemple d'aquests fets el trobem a la primavera de 2005, quan la policia va arrestar Mohamed Suleiman Jussef, cosí d'un dels autors d'un atemptat contra interessos turístics al Caire, el qual va morir durant els interrogatoris en una comissaria de policia.

Un cas més recent de la violència protagonitzada per les Forces de Seguretat Egípcies es va produir el 30 desembre de 2005, quan una protesta de més de 1.500 demandants d'asil i refugiats sudanesos davant l'oficina de l'Alt Comissionat de Nacions Unides per als Refugiats a Mohandessin, al Caire, va acabar amb una actuació de les autoritats egípcies que va causar 27 morts, sense que encara avui s'hagin donat les explicacions pertinents. El Parlament Europeu es va manifestar amb la resolució P6_TA-PROV(2006)0031 de 19 de gener de 2006, on es condemnen aquests actes, a més de denunciar possibles casos de tortura i violència política a Egipte.

A totes aquestes denúncies, hi hem d'afegir les realitzades pel Comitè contra la Tortura de Nacions Unides, com també pel Relator Especial de la Comissió de Drets Humans de Nacions Unides sobre la Tortura en els seus respectius informes dedicats a Egipte. En el primer cas, en l'informe CAT/C/CR/29/4 del Comitè de 2002 aquest organisme va mostrar la seva preocupació per les evidències obtingudes de casos de tortura a instal·lacions del Servei d'Informació per a la Seguretat de l'Estat. Aquesta posició també va ser defensada pel Comitè de Drets Humans en el seu darrer informe CCPR/CO/76/EGY també de 2002, on denuncia la persistència de la tortura i els maltractaments per part dels serveis de seguretat egipcis. Pel que fa al Relator Especial sobre la Tortura, en el seu informe E/CN.4/2005/62/Add.1 de comunicacions transmeses als Estats, el 2005 es va informar de més de trenta denúncies sobre casos de tortura a Egipte, destacant també que la sol·licitud del Relator per visitar el país realitzada el 1996, encara avui no ha tingut resposta. Altres relators de la Comissió de Drets Humans que van presentar al·legacions dirigides a Egipte el 2005 van ser els Relators Especials sobre Execucions Extrajudicials, sobre el Dret a la Llibertat d'opinió i d'expressió, sobre la Llibertat de Religió i sobre la Violència contra la Dona, entre d'altres.

Convenis i tractats internacionals sobre Drets Humans ratificats per Egipte*

- ▶ Conveni internacional sobre drets civils i polítics (1982)
- ▶ Conveni internacional sobre drets econòmics, socials i culturals (1982)
- ▶ Convenció contra la tortura i altres sancions o tractaments cruels, inhumans i degradants (1986)
- ▶ Convenció internacional sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació racial (1967)
- ▶ Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra les dones (1981)
- ▶ Convenció sobre els drets de l'infant (1990)
- ▶ Protocol facultatiu de la convenció sobre els drets de l'infant relatiu a la venda d'infants, la prostitució infantil i la utilització d'infants en la pornografia (2002)
- ▶ Convenció internacional sobre la protecció dels drets de tots els treballadors migratoris i dels seus familiars (1993)

*Entre parèntesi, any de ratificació

▶ Oficina de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides pels Drets Humans. www.ohchr.org/

Davant d'aquesta allau constant de denúncies, la resposta de les autoritats egípcies fou la creació, el 2004, del Consell Suprem Egipci pels Drets Humans, presidit per l'ex secretari general de Nacions Unides, Boutros Boutros-Ghali. El Consell té el mandat d'atendre denúncies, aconsellar el Govern i informar periòdicament sobre la situació dels drets humans a Egipte. El primer informe del Consell, publicat l'abril de 2005, reclama l'aixecament de la llei d'estat d'emergència per part de l'Assemblea del Poble, que s'ha de pronunciar pel que fa al cas el mes de maig de 2006; reconeix l'existència de casos de tortura al país i, fins i tot, descriu nou casos de ciutadans morts sota arrest per part de les autoritats egípcies.

Una altra entitat governamental que ha començat recentment les seves activitats és el Consell Nacional per a les Dones, creat el 2000, fet que ha suposat un significatiu impuls per dinamitzar una societat civil en la defensa dels drets de les dones⁴ i la seva participació en tots els àmbits de la societat.

Comicis el 2005, cap a una nova etapa? ▶ Pel que fa a l'estat de la democràcia a Egipte, amb la celebració la primavera de 2005 d'un referèndum per aprovar una modificació de la llei electoral que permetés els primers comicis plurals i directes es va obrir un nou escenari polític al país. Dos factors van ajudar a què es produís aquest canvi: la pressió dels Estats Units i la consolidació del grup opositor Moviment Egipci pel Canvi,

Índex de percepció de la corrupció

L'organització Transparency International elabora, a partir d'enquestes realitzades a empresaris i analistes de diferents països, un índex de percepció de la corrupció (CPI en anglès) que va de 0 (més corrupte) a 10 (menys corrupte). Segons aquesta organització, el 2005 Islàndia va ocupar la primera posició de la taula (sobre 158 països) com a país amb una menor percepció de corrupció, amb un índex de 9,7; Espanya era al lloc 23 amb un índex de 7,0 i tancaven la taula Bangladesh i el Txad amb un índex d'1,7.

El CPI d'Egipte va ser de 3,4 punts i el país va ocupar la posició 70, juntament amb Aràbia Saudita i Síria. En comparació, Oman (posició 28), la Unió dels Emirats Àrabs (30), Jordània (37) i Tunísia (43) van ser països valorats amb una menor percepció de corrupció. Per darrera d'Egipte, en canvi, van destacar Marroc (78), Líban (83), Algèria (97) i Líbia (117).

► Transparency International <http://ww1.transparency.org/cpi/2005/cpi>

Kifaia, nascut el desembre de 2004, i integrat per sectors de la dreta liberal, comunistes, i grups com els Germans Musulmans, els nasseristes i independents com Ishaq. Kifaia manté com a objectius comuns la supressió de la llei d'estat d'emergència, la limitació dels poders presidencials, la redacció d'una nova constitució que doni suport als drets i llibertats bàsiques i la separació de poders, i el respecte pels drets humans.

El referèndum va comptar amb el boicot de l'oposició, però tot i això la reforma constitucional es va aprovar el 25 de maig de 2005 amb el 82% dels vots a favor, i una participació del 50%. Malgrat la reforma de la llei electoral, el partit de Mubarak es va assegurar que el nou sistema electoral exigís en el futur un mínim d'un 5% de representació al Parlament egipci per tal de poder presentar un candidat a la presidència, objectiu molt difícil només aconseguit pel grup dels Germans Musulmans a les eleccions parlamentàries del mes de desembre de 2005.

Oberta la porta a una nova etapa, però, abans de les eleccions presidencials es van tornar a donar símptomes de coacció i repressió política a la societat egípcia, quan el juliol de 2005 unes 60 persones van ser detingudes en una manifestació convocada per tretze partits, entre els quals hi havia l'organització Kifaia, a més d'organitzacions i associacions civils.

El 7 de setembre de 2005 es van celebrar les darreres eleccions presidencials egípcies en el que es van considerar els comicis més plurals des del cop de Nasser el 1952. Abans de les eleccions, l'organització HRW va denunciar que les àmplies xarxes de clientelisme del PDN, juntament amb el control estatal

sobre els mitjans i la breu campanya electoral de tres setmanes, feien impossible el desenvolupament d'un procés electoral plenament lliure.

Amb aquest escenari les eleccions les va guanyar, com era previsible, Hosni Mubarak, amb un 88,5% dels sufragis. La presència d'observadors internacionals no va ser autoritzada pel Govern, que també va dificultar enormement el seguiment del procés per part de les associacions egípcies. En aquest sentit l'ONG Sawasya, que va desplegar 1.200 observadors per tot el país, va denunciar que a la província de Suhaj hi va haver electors que no van poder votar "per no tenir el carnet del PND". A més el Comitè Independent per a la Supervisió de les Eleccions va denunciar que la policia havia colpejat, detingut i assetjat diversos dels seus representants. Un informe preliminar del Centre Àrab per a la Independència del Poder Judicial, amb seu a Egipte, es va sumar a les denúncies fetes per algunes ONG.

El novembre de 2005 els egipcis van ser cridats novament a les urnes per tercera vegada durant aquell any, en convocar-se noves eleccions, aquest cop parlamentàries, per escollir els 454 diputats del Parlament. El procés electoral va finalitzar l'1 de desembre amb la victòria del PND de Hosni Mubarak i el vertiginós ascens dels Germans Musulmans, ara convertit en la segona força de l'Assemblea. Aquesta vegada, el grup va presentar als seus candidats com a independents. Les manifestacions, prohibides però fins a cert punt tolerades, convocades pels Germans Musulmans, són les úniques on es poden veure pancartes amb frases com "No a la pobresa" o "No a l'atur".

Durant aquest darrer procés electoral es van tornar a produir els mateixos fets que cinc mesos abans. A dos dies de la fase final, la policia va detenir més de 1.500 "germans", i la forta repressió va provocar una vintena de morts. El 24 de desembre, el líder opositor Ayman Nur, principal competidor de Hosni Mubarak a les passades presidencials, fou condemnat a cinc anys de presó per un delictes de falsedat documental. Estats Units ha reclamat la llibertat del polític, que estava empresonat preventivament des de feia tres setmanes. Aquest cas també ha estat mencionat en la resolució P6_TA-PROV(2006)0031 del Parlament Europeu de 19 de gener de 2006, en què l'eurocambra mostra la seva preocupació per l'estat del líder del partit Al Ghad.

L'últim episodi d'aquest atapeït any electoral a Egipte ha estat la decisió de les autoritats egípcies d'aplaçar dos anys la celebració de les eleccions locals, programades per al febrer de 2006. L'oposició ha denunciat aquesta maniobra política, que considera destinada a perpetuar el monopoli del PND en la designació de candidats a las eleccions presidencials pel temor a l'ascens popular i polític dels Germans Musulmans. ■

Notes ▶

1. <http://hrw.org/reports/2005/egypt0505>
2. www.amnesty.org/report2005/egy-summary-eng
3. Sobre aquest tema consulteu l'informe 415/2 de la FIDH d'abril de 2005.
4. La nacionalitat egípcia, per exemple, només s'obté si el pare és egipci, però no en el cas que només ho sigui la mare.

Referències bibliogràfiques ▶

La Vanguardia Dossier. No. 15. "Oriente Medio: democracia o geoestrategia". Barcelona: La Vanguardia Ediciones S.L., 2005

La Vanguardia Dossier. No. 17. "Mediterráneo el mar que une y separa". Barcelona: La Vanguardia Ediciones S.L., 2005

Revista CIDOB d'Afers Internacionals. No. 37. "Espacios y conflictos en el Mediterráneo". Barcelona: Fundació Cidob, 1997.

SEGURA i MAS, Antoni. *El món àrab actual*. Barcelona: Eumo Editorial, 1998.

www.ohchr.org ; www.amnesty.org ;

www.fidh.org ; www.eohr.org ; www.freedomhouse.org ; www.carnegieendowment.org ;

www.europarl.es

COLECCIÓN

INTERROGAR LA ACTUALIDAD

DESARROLLO Y TRANSICIÓN EN ASIA

Sean Golden y Max Spoor (eds.)

ISBN ▶ 4-87072-60-7 | Pàgines ▶ 216

Las aportaciones aquí recogidas examinan comparativamente las vías de transición seguidas por diversos países del arco euroasiático. Algunos enfoques centran su análisis en la dicotomía entre la «terapia de choque» y el gradualismo; otros autores atienden básicamente a las distintas maneras de entender la continuidad institucional y a la necesidad de construir mercados, en vez de pretender que surjan mediante una drástica reducción del papel del Estado. En conjunto, el presente libro pretende abundar en la complejidad de las transformaciones que genéricamente designan los conceptos de desarrollo y transición, términos a menudo empleados y no pocas veces malentendidos.

DE VENTA EN LIBRERÍAS ESPECIALIZADAS Y EN LA FUNDACIÓN CIDOB

FUNDACIÓN CIDOB Centre de Informació i Documentació Internacionals en Barcelona. Elisabets 12. 08001 BCN cidob@cidob.org, www.cidob.org

DCIDOB 97.

Egipte, encaix en transició.

Tendències demogràfiques a Egipte. La transició de la fecunditat en els països d'Àfrica del nord
Margarita R. Medina V.

TENDÈNCIES DEMOGRÀFIQUES A EGIPT

LA TRANSICIÓ DE LA FECUNDITAT EN ELS PAÏSOS D'ÀFRICA DEL NORD

Margarita R. Medina V. Centre d'Estudis Demogràfics, Universitat Autònoma de Barcelona

Creixement demogràfic ▶ Egipte és un dels països més populosos del Món Àrab¹. L'any 2003 la seva població va ascendir a 71,3 milions. Els últims cent anys el país ha tingut un creixement demogràfic sostingut; la població del país ha crescut un 2% com a mitjana anual (entre 1975 i 2003). Aquest creixement demogràfic ha estat similar al dels altres països àrabs d'Àfrica del Nord, països amb els quals a més de la proximitat geogràfica comparteix aspectes culturals i històrics.

Durant tota la història, han arribat al delta del Nil molts pobladors provinents de l'Àfrica Subsahariana, Grècia, Turquia i els països àrabs veïns, que durant generacions han contribuït al creixement demogràfic del país. Per aquesta raó, la població és una complexa barreja dels antics pobladors egipcis i les generacions descendents d'immigrants de diferents orígens ètnics. A més, la prevalença de valors ideològics tradicionals enfront de la nupcialitat i la fecunditat, sobretot les tradicions culturals islàmiques sobre la família, han afavorit el creixement demogràfic al llarg del temps.

Tot i que a Egipte la mitjana de fills per dona els últims 45 anys ha descendit de 7 a 3, el grau de fecunditat excedeix els requeriments per assolir un creixement demogràfic moderat. La fecunditat d'Egipte és tres vegades superior de la requerida per al reemplaçament generacional. Altres països d'Àfrica del Nord, com Algèria, Marroc i Tunísia, tenen augments demogràfics similars. El conjunt dels estats àrabs i de l'Àfrica Subsahariana són les regions del món amb les taxes de creixement demogràfic més alt, nivells que contrasten fortament amb els dels països europeus, que tenen els estàndards de vida més alts, el creixement demogràfic del qual és del 0,6% com a mitjana anual (1975-2003).

Els canvis demogràfics repercuteixen en l'estructura d'edat de la població. A Egipte, les darreres dècades, un període de ràpid creixement demogràfic seguit d'un descens lent de la fecunditat de nivells alts a intermitjos, ha anat acompanyat d'un augment important de la població en edat de treballar. El 2003, el 62% de la població total estava en edat activa. L'augment de la població activa ha anat acompanyat d'un creixement lent de l'economia, fet que ha repercutit en l'augment de l'atur, després de la crisi petroliera dels anys vuitanta i la guerra del Golf Pèrsic (1990-1991). Recentment, les necessitats de creixement de l'ocupació han estat superiors a l'oferta de treball pública i privada (Dhonte, 2001). I encara més, segons la dinàmica demogràfica observada, la població en edat activa continuarà creixent amb l'augment paral·lel de l'atur. L'oferta d'ocupació no pot absorbir la creixent població en edat de treballar, i aquesta situació és especialment desfavorable per a les dones perquè les oportunitats de participació econòmica són molt poc equitatives entre homes i dones. Els altres països àrabs d'Àfrica del Nord, com Tunísia i Marroc, també tenen estructures de població similars a les d'Egipte, i en tots aquests la fecunditat també ha anat descendent els darrers 40 anys, amb repercussions similars en la dimensió de la població econòmicament activa.

Distribució espacial de la població ▶ El 96% de la població egípcia viu a la zona més fèrtil del Nil, que representa menys del 5% del territori nacional, i que es concentra a grans ciutats on s'assoleixen, excloses les àrees del desert, densitats de població que van dels 2.153 habitants per km² a Alexandria fins als 12.700 habitants per km² del Caire. La resta del país són àrees desèrtiques, gairebé deshabitades, excepte la costa del mar Roig. El creixement sostingut de la població en una àrea fèrtil limitada, pressiona l'espai agrícola i l'aigua disponibles, i, en conseqüència, el país pateix una pèrdua progressiva d'autonomia alimentària (Dhonte, 2001).

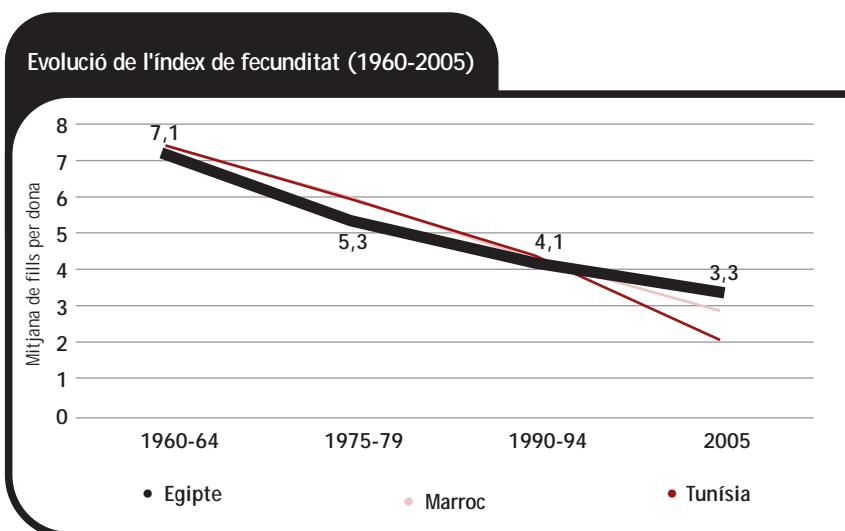
La població del país és majoritàriament rural; el 2005 representava el 58% del total de la població. Aquesta proporció s'ha mantingut aproximadament estable les tres últimes dècades. Egipte és el país més rural de tots els països àrabs de l'Àfrica del Nord. La proximitat de les ciutats i la intensitat de les comunicacions en l'estreta àrea del delta del Nil han fet que la població rural

pugui treballar a les ciutats, continui vivint al camp i, per tant, disminueixi l'èxode rural. De fet, la proporció de població urbana s'ha mantingut estable les darreres dècades (Courbage, 1994). El Caire, la capital, no és solament la ciutat més poblada del país, sinó també d'Àfrica i del Pròxim Orient (l'àrea metropolitana, el Gran Caire, tenia 17,5 milions d'habitants el 2003). Altres ciutats populosos d'Egipte són Alexandria, Suez i Port Saïd.

Transició de la fecunditat ▶ Entre els països àrabs del nord d'Àfrica, Egipte té l'índex de fecunditat més alt amb 3,3 fills per dona com a mitjana. En comparació amb el Marroc i Tunísia, els últims 35 anys la fecunditat a Egipte va descendir més lentament. Aquest descens lent de la fecunditat contribueix a explicar que Egipte sigui un dels països més populosos del Món Àrab. En el procés de transició de la fecunditat s'identifiquen tres períodes.

Primer període ▶ Des de mitjan anys seixanta el Govern va adoptar una política antinatalista i es van iniciar els programes de planificació familiar. El descens accentuat de la natalitat que va tenir lloc durant el període 1965-1970, s'associa amb aquesta política de població impulsada pel Govern d'aleshores. Es va produir un descens conjuntural de la natalitat, únicament durant aquell quinquenni. En aquell període la taxa total de fecunditat fou de 6,7 fills², més baixa que a la majoria de països àrabs.

▶ Enquesta mundial de fecunditat, Egipte 1981; Enquesta de prevalència d'anticonceptius, Egipte 1985; Enquestes de demografia i salut, Egipte 1988; Informe sobre Desenvolupament Humà, 2005

Segon període ▶ Els següents vint anys, de 1970 a 1990, representen un període d'inèrcia demogràfica en què els nivells de natalitat oscil·len amb tendència a l'estabilitat. La natalitat no va continuar descendent al mateix ritme del quinquenni anterior, tot i els avenços aconseguits en alguns indicadors econòmics com, per exemple, el creixement sostingut del PIB per càpita afavorit per estratègies de liberalització de l'economia implantades en dècades recents³. Durant aquests anys, a Egipte no hi va haver una política demogràfica contundent per incidir en el creixement de la població, malgrat que, juntament amb el Marroc i Tunísia, és un dels pocs països àrabs que a començament dels anys vuitanta tenia programes de planificació familiar.

A més, en un país de majoria musulmana (95%), és probable que la receptivitat als valors religiosos que desaprovin la planificació familiar, hagi influït en les eleccions reproductives de les dones egípcies. Altres condicions socials desfavorables per a les dones també poden haver contribuït al canvi relativament lent de la fecunditat: la desigualtat per sexe en l'educació i el baix nivell d'activitat econòmica de les dones. La pràctica de la clitorotomia arrelada ancestralment també indica condicions socials desfavorables per a les dones egípcies.

Els canvis en aquest segon període són més evidents amb les medicions de natalitat basades en el registre civil, que amb les estimacions de fecunditat basades en les grans enquestes. Diversos experts plantegen que amb les dades de les enquestes la fecunditat se subestima⁴. No obstant això, amb les medicions de fecunditat també s'evidencia que a Egipte el descens ha estat més lent que en altres països veïns.

Tercer període ▶ Després de 1990, s'observen novament descensos accentuats de la natalitat que es confirmen amb les medicions de fecunditat: 3,9 fills per dona a començament dels anys noranta, i 3,3 fills l'any 2005, la meitat de la mitjana observada 30 anys enrere. A partir de 1990 la política de població és una prioritat de l'Estat. Una vegada més, es tracta d'un descens conjuntural o és l'evidència de l'avançament de la transició de la fecunditat? Les dades més recents suggereixen que més enllà de les conjuntures polítiques i de la ideologia religiosa, la transició de la fecunditat a Egipte ha continuat avançant.

Educació i activitat econòmica de les dones ▶ Com a la majoria de les societats del món, en tots els països del nord d'Àfrica les condicions socials entre homes i dones no són equitatives. Valors culturals dominants en les societats àrabs, en concret la influència de les tradicions islàmiques, afavoreixen fortament el paper reproductiu de la dona i la seva relativa marginació de l'activitat econòmica i l'educació formal.

A Egipte, per cada 100 homes hi ha 46 dones econòmicament actives. Algèria i Tunísia tenen situacions semblants. Es produeixen iniquitats similars en l'educació formal: a Egipte el 56% de

Indicadors demogràfics i socials dels països àrabs d'Àfrica del Nord

	Població total	Població urbana	Estructura demogràfica		
	milions	% del total	<15 anys	15-64 anys	65+
	2003	2003-2005	2003	2003	2003
Algèria	31,9	58,8	31,2	65,2	3,6
Egipte	71,3	42,2	34,3	61,9	3,8
Líbia	5,6	86,2	30,8	66,3	2,9
Marroc	30,6	57,4	31,9	64,2	3,9
Tunísia	9,9	63,7	27,5	67,5	5

	Creixement demogràfic	Índex de fecunditat	Prevalència d'ús d'anticonceptius	Taxa de mortalitat infantil	Índex de mortalitat materna
	% anual	mitjana de fills per dona	% d'usuàries respecte del total	<1 any per cada 1.000 nascuts vius	per cada 1.000 nens nascuts vius
	1975-2003	2000-2005	2003	1970	2000
Algèria	2,4	2,5	64	143	35
Egipte	2,1	3,3	60	157	33
Líbia	3,0	3,0	45	105	13
Marroc	2,0	2,8	50	119	36
Tunísia	2,0	2,0	63	135	19

	Taxa d'alfabetització		Esperança de vida		Activitat econòmica femenina
	Femenina	Masculina	anys		dones actives per cada 100 homes
	% >15 anys sobre el total	% >15 anys sobre el total	1970-1975	2000-2005	2003
Algèria	60,1	65,9	54,5	71,1	41
Egipte	43,6	67,2	52,3	69,8	46
Líbia	70,7	91,8	52,8	73,4	35
Marroc	38,3	63,3	52,9	69,7	53
Tunísia	65,4	83,2	55,6	73,1	48

► Informe Sobre Desenvolupament Humà, 2005, PNUD; FNUAP, 2005

les dones i el 33% dels homes són analfabets; el Marroc té una situació similar. Algèria, Tunísia i sobretot Líbia tenen nivells d'alfabetització més alts, però sempre es conserva el diferencial per sexe a favor dels homes.

L'experiència de diferents societats ha demostrat que les iniquitats de gènere retarden els processos de transició demogràfica i, de manera particular, incideixen en els canvis de la fecunditat. La fecunditat diferencial per nivell educatiu ha estat àmpliament documentada en tots els països. En el cas d'Egipte, les dones sense educació van tenir 3,9 fills, les dones amb algun nivell de primària van tenir-ne 3,2, i les dones amb els estudis de secundària acabats i algun nivell universitari van tenir 2,9 fills de mitjana (Demographic and Health Survey [DHS], 2003).

Anticoncepció ► Després d'un període de fecunditat alta, a mitjan anys seixanta, va començar l'ús massiu d'anticonceptius entre les dones egípcies. A finals dels anys vuitanta, la proporció de dones usuàries d'anticoncepció era del 38%, a començament dels noranta del 45%, i l'any 2003 va augmentar al 60%. Es van observar augments similars al Marroc.

Actualment Egipte, Tunísia i Algèria tenen nivells similars en l'ús d'anticonceptius. Això no obstant, a Egipte l'ús creixent d'anticonceptius entre les dones no ha possibilitat majors descensos de la fecunditat, perquè les usuàries són les dones que ja han tingut el seu últim fill, generalment el tercer, i l'anticoncepció és principalment un fenomen urbà, relativament recent que s'ha difós únicament d'una manera àmplia els darrers 25 anys (Farid, 1984; Courbage, 1994).

Segons això, noves estratègies de planificació familiar per al país han de considerar la difusió d'anticonceptius per retardar l'edat de la primera maternitat i per espaiar els naixements entre les dones més joves. L'eficàcia d'aquestes estratègies requereix necessàriament més nivells d'educació formal de les dones.

Calendari de nupcialitat i la fecunditat ► En els països àrabs el matrimoni primerenc és universal i està lligat a tradicions religioses que consideren la família una institució sagrada. Les dones viuen una forta pressió social no solament per la unió primerenca, sinó també per tenir una família nombrosa, avui dia no menor de tres fills. El paper social principal de la dona àrab és la reproducció.

Tot i les polítiques de població i els programes de planificació familiar implantats les últimes dècades, la fecunditat a Egipte no ha descendit tant com en els països veïns que han tingut processos de canvi social semblants. Calendaris primerencs de nupcialitat i de primera maternitat contribueixen a explicar el descens relativament lent de la fecunditat a Egipte. Per exemple, en el període 1970-1995, l'edat mitjana de la primera unió va augmentar cinc anys al Marroc i un any a Egipte. L'edat mitjana a la primera unió entre les dones egípcies continua sent precoç, 22 anys, nivell estable els darrers deu anys (DHS 1992, 2003). En anys anteriors, l'edat d'unio de les dones egípcies era encara menor⁵. L'edat en què es té el primer fill també continua sent precoç entre les dones egípcies, encara que els últims anys ha augmentat: 20,8 anys el 1988, 21 el 1995 i 22 el 2003.

Canvis de la mortalitat infantil i materna ▶ Els indicadors de mortalitat també reflecteixen millores en la qualitat de vida de la població general dels països àrabs d'Àfrica del Nord. En tots aquests països, l'augment de l'esperança de vida en néixer els darrers 35 anys ha estat molt gran. A Egipte, l'esperança de vida en néixer ha augmentat de 52 a 70 anys els darrers 35 anys.

La mortalitat infantil i la mortalitat materna, vinculades amb el comportament reproductiu de les dones, han tingut descensos importants al mateix temps que ha anat avançant la transició de la fecunditat. Les tres últimes dècades del segle, en tots els països observats la mortalitat de menors d'un any ha disminuït de manera notable. Aquests descensos es produeixen des dels anys cinquanta i seixanta (Farid, 1984).

La mortalitat infantil va descendir a Egipte de 157 el 1970 a 33 l'any 2003. Malgrat que els serveis públics d'atenció materna encara són limitats⁶, el país té la mortalitat materna més baixa, 80 morts, mentre que en els altres països observats les taxes varien entre 97 i 220 morts maternes l'any 2000 (riscos de l'embaràs, part o puerperi per 1.000 nascuts vius).

Des de fa molt de temps a Occident està generalitzada la sobremortalitat masculina a totes les edats. Això no obstant, en països en desenvolupament s'ha constatat la sobremortalitat femenina en la infantesa. Anàlisis realitzades des dels anys seixanta fins als nostres dies donen suport a aquestes conclusions (Tabutin, 1991). En els països àrabs, inclòs Egipte, els nivells de mortalitat infantil i en la infantesa femenina són més alts que les masculines (WFS, 1980). En aquests circumstàncies, les nenes són més vulnerables en la nutrició i l'atenció mèdica. Generalment aquesta situació és pròpia de societats amb nivells alts i moderats de mortalitat infantil, en què prevalen valors com la preferència pel fill baró, vinculats a una imatge social poc favorable per a les nenes i les dones. ■

Notes ▶

1. Segons la definició de les Nacions Unides, els 22 estats àrabs són: Aràbia Saudita, Algèria, Bahrain, Comores, Djibouti, Emirats Àrabs Units, Egipte, Iraq, Líbia, Jordània, Kuwait, Líban, Marroc, Mauritània, Oman, Qatar, Síria, Somàlia, Sudan, Palestina, Tunísia i Iemen (Nacions Unides, 2005).
2. Mitjana hipotètica de fills que tindria una dona al final de la seva vida fèrtil si es conservessin les condicions demogràfiques que prevalen en el moment de l'estimació.
3. Des de mitjan anys setanta, fins i tot fins després de l'any 2000, a Egipte el PIB per càpita va créixer al voltant del 2,7% anual (Informe sobre Desenvolupament Humà, 2005). Mentrestant, altres països veïns han tingut economies deprimides; per exemple, entre 1990-2003 a Algèria el PIB per càpita va créixer un 0,6% i al Marroc un 1,0% de mitjana anual.
4. Courbage (1994) creu que en les dades de naixements de les enquestes recents la fecunditat està subestimada (Courbage, 1994): a l'enquesta egípcia de salut materna i infantil realitzada el 1990, la fecunditat se subestima en un 10,7% perquè es declaren menys naixements dels registrats a les estadístiques d'estat civil; en el mateix sentit, i amb les dades de l'enquesta de demografia i salut de 1992, la fecunditat se subestima en un 9,8%. Aquests problemes probablement es deuen a talls de mostra que inclouen preferentment dones amb condicions socials relativament favorables, que declaren un menor nombre de naixements.
5. Segons el World Fertility Survey (WFS) de 1981, les dones amb 20-24 anys en el moment de l'enquesta es van casar amb aproximadament 19 anys i les dones amb 45-49 ho van fer al voltant dels 16 anys. Aquesta pauta cultural es repeteix al Marroc. A Tunísia, aquests valors són de 23 i 19 anys, respectivament.
6. Per exemple, l'any 2003, el 40% dels naixements no van ser atesos pel personal de salut capacitada, amb variacions enormes entre estrats socials. En el 20% més pobre de la població, una mica menys d'un terç dels parts va rebre atenció especialitzada, mentre que el 94% dels parts del 20% més ric van ser atesos adequadament (Informe sobre Desenvolupament Humà, 2005).

Referències bibliogràfiques ▶

- CHEVALLIER, Agnès i KESSLER, Véronique. *Economies en Développement et Défis Démographiques: Algérie, Egypte, Maroc, Tunisie*. Notes et Etudes Documentaires 4878. París: La Documentation française, 1989.
- COURBAGE, Youssef. «La politique démographique en Egypte et son évaluation. Que nous apprennent les enquêtes récentes?» *Population* 4/5: 1041-1055 (1994).
- DHONTE, Pierre; et al., «La Transition Démographique au Moyen Orient: Conséquences par la Croissance, l'emploi et le Logement» *Maghreb-Machrek* 171-172:12-25 (2001).
- FARID S. "Fertility Patterns in the Arab Region". *International Family Planning Perspectives*. Vol.10, 4:119-125 (1984).
- TABUTIN Dominique. «La surmortalité féminine en Afrique du Nord de 1965 a nos jours». *Population* 4 : 833-854 (1991).

DCIDOB 97. **Egipte, encaix en transició.**

La pressió sobre els recursos naturals.

LA PRESSIÓ SOBRE ELS RECURSOS NATURALS ▶

Els principals reptes ambientals ▶ El 97% d'Egipte és desert. Aquest factor condiciona la disponibilitat de terres per a l'agricultura i l'abastiment de recursos per a la població. Si s'hi afegeix l'alt creixement demogràfic del país, ens trobem amb un país de grans territoris deshabitats, però amb densitats de població molt altes a les zones més productives, especialment al llarg de la vall del Nil i del seu delta.

Malgrat que la migració del camp a la ciutat està més estabilitzada que a altres països de la regió, l'elevada concentració de població es tradueix en el creixement de veritables megalòpolis com el Gran Caire, que acull el 33% de la població del país. La pressió que s'exerceix sobre els recursos i l'entorn va paral·lela a aquest augment urbanístic i afecta l'ocupació de l'espai, el consum d'energia i aigua, la generació de residus i la contaminació de l'aire, entre d'altres.

Les grans ciutats creixen sense control urbanístic. Cada cop s'ocupen terrenys més allunyats del centre, sovint a costa de l'escàs sòl productiu, que també es veu afectat per la construcció atzarosa de segones residències per a la classe benestant egípcia i de complexos hotelers per al turisme. Actualment, nou milions de persones –3,5 dels quals al Gran Caire– malviuen sense serveis en 1.174 assentaments no planificats. En aquests barris més pobres, i amb major densitat, la manca d'aigua potable per al consum humà i de sistemes de sanejament per a l'eliminació de residus són situacions força habituals.

El desenvolupament econòmic del país i l'augment de població actuen de forma conjunta en la demanda d'energia, el 94% de la qual s'obté a partir de combustibles fòssils i origina una important contaminació atmosfèrica. El consum s'ha incrementat en més d'un 200% els darrers 20 anys, i l'eficiència energètica segueix sent baixa, comparada amb els estàndards europeus (entre quatre i cinc cops menys eficient que França o Alemanya i 2,5 vegades menys eficient que els Estats Units), no tant amb relació als països de la zona. D'altra banda, el trànsit de vehicles que trobem a les grans ciutats –algunes estimacions parlen de fins a tres milions de vehicles circulant pel Gran Caire–, junt amb la crema de residus, l'activitat industrial i els detritus agrícoles, generen una contaminació atmosfèrica de primera magnitud, amb efectes negatius per a la salut humana.

La demanda d'electricitat també s'ha vist incrementada els darrers anys i la presa d'Aswan, que en part va ser concebuda per a l'obtenció d'energia hidroelèctrica, ha perdut importància relativa com a font d'electricitat, ja que de satisfer el 50% de les necessitats d'electricitat del país a la dècada dels vuitanta, actualment tot just contribueix en un 17%, essent novament els combustibles fòssils –gas natural (68%) i petroli (15%)– les fonts principals.

Per tal de gestionar i solucionar algunes d'aquestes problemàtiques ambientals, fet del tot necessari per aconseguir un desenvolupament sostenible del país, la llei de 1994 per a la protecció del medi ambient va propiciar la creació de l'Egyptian

Environmental Affairs Agency (EEAA) i de l'Environment Protection Fund. A partir de l'impuls d'aquests organismes, i entre altres activitats destacades, el Govern egipci ha elaborat un sistema de gestió de residus, i un projecte de millora de l'aire al Caire¹. Paral·lelament s'estan desenvolupant diferents projectes d'energies renovables com l'ús de panells fotovoltaics; la construcció de parcs eòlics, amb el suport dels Govern alemany i danès; o la construcció d'una planta combinada d'energia solar i gas natural amb USAID.

▶ Imatge de la presa d'Aswan feta des d'un satèl·lit

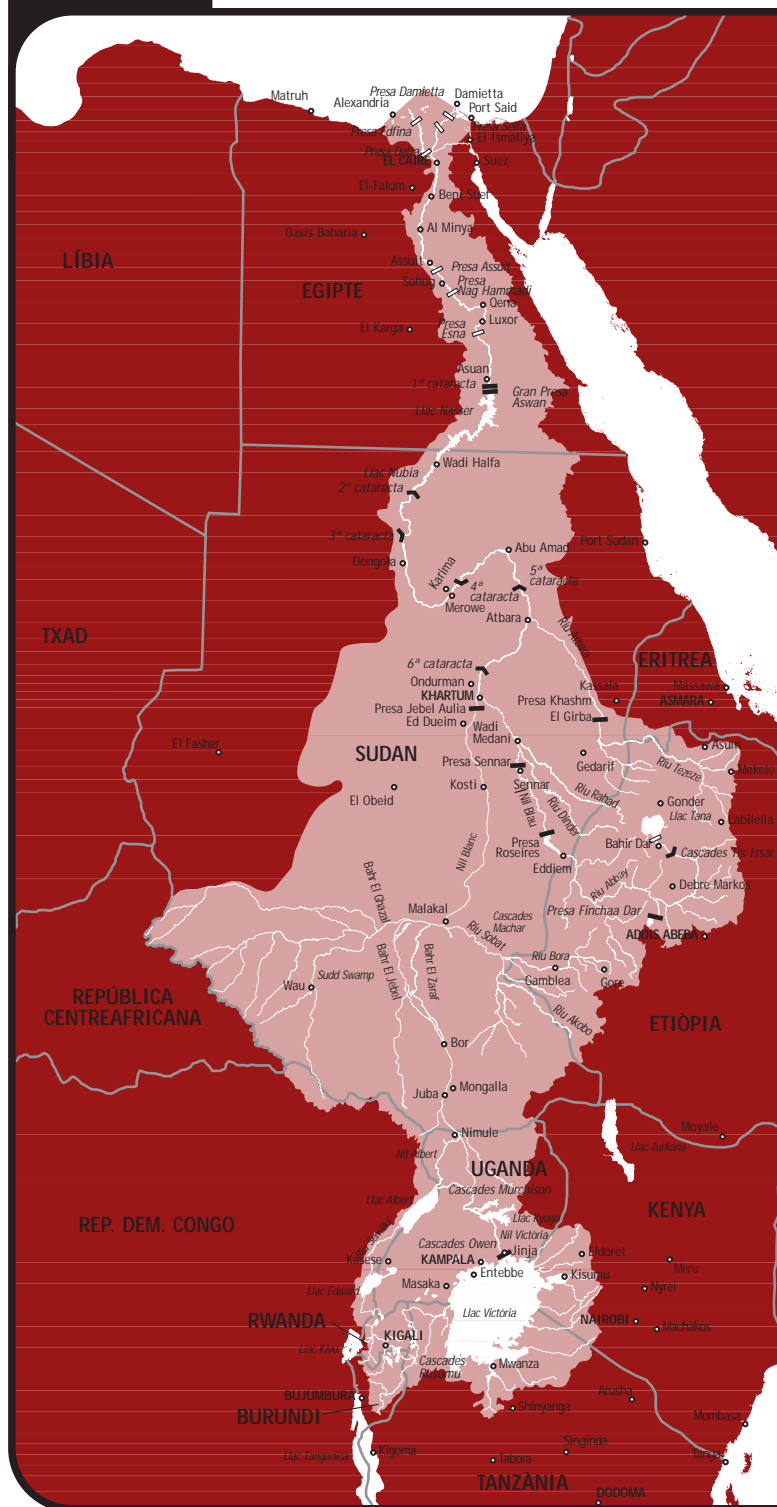
Aigua al desert, gestió interna ▶ Entre tots els reptes amb què s'enfronta Egipte, assegurar-se aigua suficient i de qualitat adequada és el més important per al desenvolupament del país. Mil·lenàriament, en un país dominat pel desert i la sorra, la població s'ha assentat a les terres que es fertilitzen a l'entorn del Nil i al seu delta, amb les seves crescudes anuals. L'arribada de sediments i nutrients i la inundació de les planes al·luvials al tram baix del riu, han permès que s'hi desenvolupés una important agricultura i tota una civilització n'ha depès. Tanmateix la situació ha canviat, per bé i per mal, al llarg dels anys.

El canvi més important va tenir lloc amb la construcció de la gran presa d'Aswan (1960-1970) i el llac artificial (el llac Nasser) que es va dur a terme durant la presidència de Nasser. Els seus objectius, com els d'altres preses d'arreu del món, eren l'obtenció d'energia hidroelèctrica, el control de les inundacions i la seguretat hídrica. Ja en el seu moment els hidròlegs van pronosticar que la presa retindria els nutrients que servien per fertilitzar les terres agrícoles i els sediments per mantenir el delta, enfrontat al constant desgast de les onades mediterrànies. Els resultats han estat pitjors del que s'esperava: el delta del Nil està desapareixent dia a dia (procés de subsidència), els corrents marins provoquen una major erosió a la costa, l'aigua del mar penetra riu amunt i salinitza els aqüífers i els sòls agrícoles, i la manca de sediments ha fet disminuir la pesca al delta, que en condicions naturals són les zones més productives. La fertilitat natural a l'agricultura és substituïda per la compra de fertilitzants artificials que, a més a més de suposar una major despesa econòmica, acaben contaminant els aqüífers. I pel que fa al llac, a més a més de l'evaporació d'aigua de la seva superfície, al voltant de 15km³ l'any, els sediments orgànics acumulats han accelerat la proliferació d'algues que han obstruït molts dels canals de reg i generat zones d'aigües estancades, on les pudors perden importància davant l'increment de paràsits generadors o portadors de malalties.

Molts d'aquests efectes es multipliquen amb el creixement demogràfic, la massificació urbanística, l'ocupació del territori, els canvis d'usos del sòl, la utilització inadequada i ineficient dels recursos hídrics, les pràctiques agrícoles insostenibles, les sobrepastures, o l'abocament no depurat d'efluents contaminats procedents de les indústries, amb repercussions especialment greus relacionades amb la desertificació del país², per salinització i pèrdua de sòl i per desaparició de la coberta vegetal.

Els efectes previstos del canvi climàtic sobre el país afegeixen un component negatiu sobre la situació actual: l'increment del nivell del mar suposarà una major erosió de la costa, problemes en la navegació i la pesca i una més gran intrusió marina, amb pèrdues

Conca del Nil

▶ www.nilebasin.org/nilemap.htm

previsibles en el sector turístic, principal contribuent a l'economia nacional. S'espera que hi hagi una reducció de les pluges i un increment de les temperatures que farien disminuir les aportacions d'aigua del Nil i augmentar l'evaporació. Paral·lelament es preveu un augment de les onades de calor i de tempestes de sorra que afectarien les collites. Les implicacions socioeconòmiques derivades de la pèrdua de terres poden representar migracions humanes importants, i tenir repercussions sobre la seguretat alimentària de la població. En aquest sentit, el Govern egipci ha elaborat un Pla Nacional d'Acció sobre el canvi climàtic, per tal de coordinar esforços enfront els reptes plantejats.

Pel que fa a l'oferta de l'aigua, el repte més gran d'Egipte és l'acostament entre la disponibilitat de recursos hídrics i la creixent demanda per part de diversos sectors econòmics, especialment l'agrícola³ que, amb un increment de terres cultivades del 37% entre 1980 i 2000, consumeix el 85% del recurs. Per assegurar la qualitat de l'aigua el Ministeri de Recursos Hídrics i Reg ha elaborat un pla integrat per a la gestió dels recursos hídrics, pla que s'estén fins a 2017, que inclou diversos programes de monitoratge nacional.

Els recursos del Nil, un debat a deu bandes ▶ Però aquests només són els maldecaps interns del país. Cal tenir present que el Nil, recurs hídric del qual Egipte en depèn en un 97%, només recorre part del seu tram mig i baix per territori egipci. Abans de creuar la frontera d'entrada al país, el Nil ha transitat i rebut aigües d'altres nou països⁴.

L'any 1959 Egipte va subscriure un acord bilateral amb Sudan pel repartiment de l'aigua entre els dos països, pel qual Egipte rebria el triple d'aigua que Sudan. Però la resta de països de la conca també reivindiquen el seu dret a l'ús de l'aigua del Nil tant per al consum, com per a l'obtenció d'electricitat. Etiòpia, amb un gran potencial hidroelèctric derivat de la seva orografia, equivalent al doble del que generen Sudan i Egipte plegats, té diversos plans per a construir preses. Aquest nou panorama genera les reticències del Govern egipci, temorós d'una reducció del cabal hídric, malgrat que diferents estudis hidrològics coincideixen a dir que la quantitat d'aigua riu avall no es veuria afectada de forma significativa, i que els excedents elèctrics generats podrien exportar-se a Sudan, Egipte i la península aràbiga.

El debat entre els deu països de la conca sobre l'aprofitament sostenible del Nil, endegat formalment l'any 1993 amb el suport de l'Agència Canadenca per al Desenvolupament Internacional (CIDA⁵, en anglès), va culminar l'any 1999 amb la creació de la Nile Basin Initiative (NBI), partenariat regional de debat per al desenvolupament cooperatiu dels recursos hídrics del Nil, en el qual hi participen tots els països de la conca, amb l'excepció d'Eritrea. La participació a mig procés del Banc Mundial i del PNUD va facilitar el diàleg i la cooperació entre els diferents països de la conca.

L'objectiu principal de la NBI és el desenvolupament dels recursos de manera equitativa i sostenible per tal d'assegurar la pau, la seguretat i la prosperitat de les seves poblacions, a través de l'optimització de l'ús dels recursos i de l'eficiència en la gestió. Altres objectius que es plantegen són l'eradicació de la pobresa i la promoció de la integració econòmica. Assolir-ho implica la necessitat d'una cooperació entre els diferents països de forma que tothom hi guanyi.

La NBI ha elaborat el programa de visió compartida⁶ (Share Vision Program, SVP, en anglès) d'acció, intercanvi d'informació i preparació, que inclou vuit projectes: gestió dels recursos del Nil; promoció de la cooperació per a la protecció i gestió ambiental entre els diferents països de la conca; establiment d'instruments institucionals per coordinar el desenvolupament

dels mercats energètics regionals; disponibilitat i eficiència de l'aigua a la producció agrícola; desenvolupament de capacitats per analitzar les característiques i la hidrologia de la conca; implicació d'actors representatius (polítics, empresaris, pescadors i pagesos, grups religiosos i joves); creació d'una xarxa de professionals i experts d'institucions de recerca; enfortiment de la capacitat institucional del NBI.

El finançament de la NBI s'aconsegueix a partir de les contribucions dels mateixos països de la conca i de diversos donants bilaterals –Alemanya, Canadà, Dinamarca, Estats Units, Finlàndia, Itàlia, Noruega, Països Baixos, Regne Unit i Suècia– i multilaterals, com la FAO, el PNUD o el Fons per al Medi Ambient Mundial (FMAM). La majoria de donants realitza les seves contribucions a través del Nile Basin Trust Fund (NBTF), mecanisme finançador que, administrat pel Banc Mundial en nom dels donants, gestiona les ajudes.

Notes ▶

1. El Cairo Air Improvement Project (CAIP) és un projecte pilot que promou l'ús del gas natural comprimit com a combustible per als autobusos municipals, els vehicles privats i les plantes d'electricitat. El projecte es realitza amb la col·laboració de l'Agència Nord-americana per al Desenvolupament Internacional (USAID).
2. L'erosió eòlica afecta el 90% del país. L'acció d'aquest agent geològic es multiplica amb la pèrdua de cobertura vegetal, l'increment de sobrepastures i el conreu sobre sòls poc adequats, factors que també afavoreixen la invasió de sorra en un país on les dunes ocupen el 17% del territori.
3. Els conreus d'arròs i canya de sucre, molt importants a Egipte, són els més grans consumidors d'aigua.
4. El Nil Blanc té el seu origen al llac Tana, a Etiòpia. A Khartum, Sudan, s'uneix amb el Nil Blau que neix al llac Victòria, a Uganda. La conca del Nil abasta altres països de la regió: Kènia, Tanzània, Eritrea, Ruanda, Burundi i República Democràtica del Congo.
5. Actualment, CIDA manté un projecte (2004-2007) de suport als programes de la NBI de deu milions de dòlars. L'any 2005 va finalitzar un altre projecte (2002-2005) per desenvolupar un marc estratègic ambiental dins el mateix programa, dotat amb setze milions de dòlars.
6. A més a més del SVP hi ha dos programes d'acció subsidiaris que s'estan desenvolupant: el del Nil Oriental (que inclou Egipte, Sudan i Etiòpia) i el de la regió dels llacs del Nil equatorial.

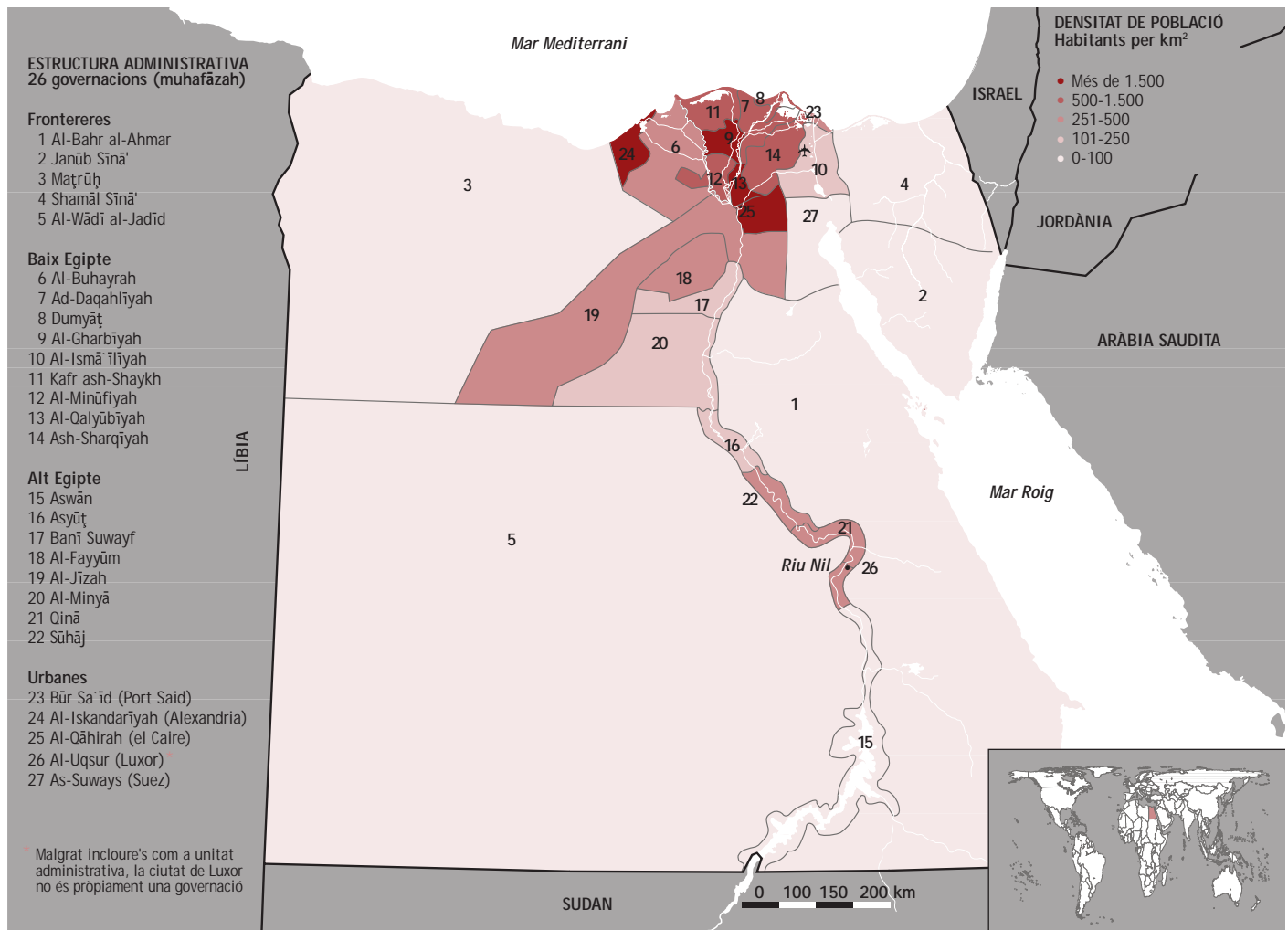
Referències bibliogràfiques ▶

- Egyptian Environmental Affairs Agency (EEAA). "Egypt State of the Environment Report 2004". www.eeaa.gov.eg
- EL RAEY, Mohamed. "Adaptation to climate change for sustainable development in the coastal zone of Egypt". OCDE. (Novembre, 2004). www.oecd.org/dataoecd/37/21/34692998.pdf
- Energy Information Administration. Official Energy Statistics from the U.S. Government. *Egypt: environmental issues* (Agost, 2003). www.eia.doe.gov/cabs/egyptenv.html
- European Environment Agency (EEA). "Priority issues in the Mediterranean environment". EEA Report N° 5/2005.
- Ministry of Agriculture & Land Reclamation; UNCCD (Convenció de les Nacions Unides sobre Desertificació) i el Desert Research Center. Egyptian National Action Program to Combat Desertification. (Juny, 2005).
- Mongabay.com
- Nile Basin Initiative / www.nilebasin.org
- PNUD. *Egypt Human Development Report 2005*.
- USAID (U.S. Agency for International Development) Egypt www.usaid-eg.org

DCIDOB 97. **Egipte, encaix en transició.**

Perfil d'Egipte.

Perfil d'EGIPT E

► Elaboració pròpia. *Egypt National Human Development Report*, PNUD 2005.

Nom oficial ► República Àrab d'Egipte (Jumhūrīah Misr al-'Arabīyah)

Estructura administrativa ► 26 governacions (*muhafazah*) i la ciutat d'Al-Uqsur (Luxor)

Independència ► 28 de febrer de 1922 (del Regne Unit)

Entrada a l'ONU ► 24 d'octubre de 1945

Superfície ► 1.001.450 km²

Fronteres ► Total: 2.665 km: Franja de Gaza (11 km), Israel (266 km), Líbia (1.115 km), Sudan (1.273 km)

Llengua oficial ► Àrab

Capital ► el Caire (6.789.000 habitants, 10.834.000 com a aglomeració urbana) (2003)

Altres ciutats importants ► Alexandria (3,3 milions d'habitants); Al-Jīzah (2,2); Shubrā al-Khaymah (0,9); Port Said (0,5); Suez (0,4)

SISTEMA POLÍTIC

República presidencialista amb legislatiu bicameral ► Assemblea del Poble o Majlis al-Sha'ab (Cambra Baixa) (454 membres, inclosos 10 elegits pel president) i el Consell Consultiu o Majlis ash-Shura (Cambra Alta) (264 membres, inclosos 88 elegits pel president)

Constitució ► Adoptada l'11 de setembre de 1971; reformada el 22 de maig de 1980

Cap d'Estat ► President Mohammed Hosni Mubarak, des d'octubre de 1981

Cap de Govern ► Primer ministre Ahmed Nazif, des de juliol de 2004

Composició parlamentària ▶ des de les últimes eleccions legislatives, 9 i 20 de novembre i 1 de desembre de 2005:

	escons
Partit Democràtic Nacional HDW	145
Candidats independents reintegrats o ingressats al HDW	166
Germans Musulmans	88
Partit de Nova Delegació HJW	6
Agrupació Unionista Nacional Progressita (AI-Tagammu)	2
Altres partits d'oposició	2
Altres moviments	3
Independents "autèntics"	20
No assignats	12
Elegits pel president	10

POBLACIÓ

Total ▶ (2005) 74 milions d'habitants

Població urbana ▶ (2003) 42,0%

Densitat de població ▶ 68 hab./km², però 12.700 hab./km² al Caire (exclòs desert)

Estructura d'edat ▶ (2003) per sota de 15 anys: 33,9%; 15-29 anys: 28,1%; 30-44 anys: 19,4%; 45-59 anys: 12,0%; 60-74 anys: 5,5%; 75 o més anys: 1,1%

Taxa de creixement demogràfic ▶ (1990-2003) 1,9%

Projecció de població ▶ (2005) 125.900.000 habitants el 2050

Taxa de natalitat bruta ▶ (2003) 24 morts per 1.000 habitants

Taxa de mortalitat bruta ▶ (2003) 6 morts per 1.000 habitants

Taxa de mortalitat infantil ▶ (2003) 33 morts el primer any per cada 1.000 nascuts vius

Índex de fecunditat ▶ (2003) 3,1 fills per dona

Índex de mortalitat materna ▶ (2003) 84 morts per cada 100.000 nascuts vius

Esperança de vida en néixer ▶ (2003) 69,8 anys

INDICADORS SOCIALS I ECONÒMICS

Composició ètnica ▶ (2000) àrabs egipcis (84,1%); àrabs sudanesos (5,5%); berbers arabitzats (2,0%); beduïns (2,0%); gitanos (1,6%); altres (4,8%)

Composició religiosa ▶ (2000) musulmans (84,4%); cristians (15,1%); aconfessionals (0,5%)

Taxa d'alfabetització d'adults ▶ (2003) 55,6% de ≥15 anys

Usuaris d'internet ▶ (2003) 39 per cada 1.000 habitants

Població sense accés sostenible a fonts d'aigua millorada ▶ (2002) 2%

Població amb accés sostenible a sanejament millorat ▶ (2002) 68%

Contaminació a les ciutats (partícules en suspensió a l'aire) ▶ (2004) alguns barris del Caire s'assoleixen valors de fins a 185 µg/m³

Pobresa (1999-2000) ▶ 16,7% de la població viu per sota del llindar de pobresa nacional

Moneda ▶ Lliura egípcia; (27 març 2006) 1€ = 6,9 lliures

Renda Nacional Bruta ▶ (RNB) (2003) 93.900 milions de dòlars

Producte Interior Brut ▶ (PIB) (2003) 82.427 milions de dòlars

RNB per càpita ▶ (2003) 1.390 dòlars (paritat de poder adquisitiu)

Índex de desigualtat ▶ (2000) el 10% més ric és 8 cops més ric que el 10% més pobre

Índex de desenvolupament humà ▶ (2003) ocupa la posició 119 sobre 177 països

Taxa d'atur ▶ (2003) 11,0%

Estructura PIB ▶ (2003) agricultura 16%; indústria 34%; serveis 50%

Productes agrícoles ▶ Canya de sucre, cotó, blat de moro, tomàquet, blat, arròs, patates, taronges

Indústria ▶ Hidrocarburs, tèxtil, alimentació, mobles, ceràmica, farmacèutica, metal·lúrgia, fertilitzants, defensa

Turisme ▶ 10-15% del PIB

Importacions ▶ (2003) 10.893 milions de dòlars. Productes alimentaris (24,9%); productes agrícoles (4,6%); combustibles (5,2%); minerals i metalls (2,8%); productes manufacturats (48,4%). Països de procedència (2001): EUA (18,6%); Itàlia (6,6%), Alemanya (6,5%); França (4,9%); Xina (4,4%)

Exportacions ▶ (2003) 6.161 milions de dòlars. Productes alimentaris (8,4%); productes agrícoles (6,8%); combustibles (43,1%); minerals i metalls (3,1%); productes manufacturats (30,5%). Països de destinació (2001): Itàlia (15,0%); EUA (14,4%); Regne Unit (9,3%); França (4,7%); Alemanya (4,1)

Deute extern ▶ (2003) 28.938 milions de dòlars

Despesa pública en educació ▶ (2003) 5,1% del PIB

Despesa pública en salut ▶ (2002) 1,8% del PIB

Despesa pública militar ▶ (2002) 2,6% del PIB

Fonts ▶

BBC News: news.bbc.co.uk

CIA World Factbook: www.cia.gov

Departament d'Estat dels Estats Units: www.state.gov

Egypt Human Development Report, PNUD 2005

Egypt State Information Service: www.sis.gov.eg

Egyptian Environmental Affairs Agency: www.eeaa.gov.eg

Electionworld.org: www.electionworld.org

Enciclopèdia Britànica

Informe sobre Desenvolupament Humà, PNUD 2005

Oficina Econòmica i Comercial d'Espanya al Caire: Guia País Egipte

SIPRI Yearbook 2005

UNCTAD Handbook of Statistics 2005

World Development Indicators 2005

DCIDOB 97. **Egipte, encaix en transició.**

Cronologia històrica d'Egipte

CRONOLOGIA HISTÒRICA D'EGIPTO ►

4500-3500 a.C. ► Egipte és poblat definitivament i s'inicia el sedentarisme.

2686-2181 a.C. ► Regne Antic. Període de formació per excel·lència tant pel que fa a l'escriptura com pel que fa a l'art, la religió o l'administració.

2040-1786 a.C. ► Regne Mitjà. Un dels períodes més brillants de l'Egipte antic.

1786-1567 a.C. ► Segon Període Intermedi. Època de regressió, amb fragmentació territorial.

332, a.C. ► Alexandre entra a Egipte, és reconegut com a faraó i funda Alexandria.

323-31 a.C. ► Predomini dels grecs. Des de Ptolomeu I se succeeixen 15 reis anomenats Ptolomeu. Amb la derrota d'Actium, on Marc Antoni i Cleopatra són derrotats per Octavi August, Egipte esdevé província romana.

30 a.C. al segle III d.C. ► Egipte es converteix en el graner de l'imperi Romà. Formació de bandes rebels camperoles. Extensió del copte i difusió del cristianisme.

395 ► Amb la divisió de l'imperi Romà, Egipte entra a formar part de l'imperi de Bizanci. Període fructífer per a la literatura i l'art copte com a reacció contra la civilització grega.

Amb el concili de Calcedònia, s'inicien persecucions i revoltes que creen una atmosfera antibizantina i faciliten la conquesta àrab.

A partir del segle IV, Egipte es converteix en el bressol del monaquisme cristià.

616 ► L'exèrcit àrab dirigit per Amr ibn al-As envaeix Egipte, conquesta que es completa el 641.

642 ► Egipte passa a formar part de l'imperi Islàmic i a ser administrat com una part del califat Abbasid de Bagdad.

705 ► S'imposa l'àrab com a llengua oficial.

905 ► Temporalment torna el poder a l'imperi Islàmic, fins que Al-Mu'izz trasllada (973) la capital a la ciutat del Caire que esdevé el centre cultural més important de l'islam.

1171 ► A la mort del darrer califa fatímid, el kurd Salah ad-Din ibn Ayyub, conegut a Europa com a Saladí, famós per lluitar contra els croats, arriba a ser soldà, i aboleix el xiïsm com a religió oficial a Egipte. El 1174 s'annexiona Síria i el Iemen i institueix la dinastia aiúbida.

1193 ► Amb la mort de Saladí, l'imperi és dividit entre els seus hereus: els aiúbids d'Egipte regnen al Caire.

1249 ► Lluís IX de França dirigeix un atac sobre Egipte però és frenat a la batalla de al-Mansura.

1250 ► Se succeeixen un seguit de dinasties mameluques procedents dels contingents d'esclaus utilitzats a l'Exèrcit enfront dels croats, que duraran fins a la batalla de Marj Dabiq (1516) davant els otomans.

1517 ► Amb la derrota del darrer soldà mameluc als afores del Caire, el soldà turc Selim I entra al Caire i es proclama califa. Egipte esdevé una província de l'imperi Otomà.

1757-1773 ► Període d'independència assolit a partir de la revolta d'Ali Bey Al-Kabir, instigat per Rússia.

1798-1801 ► Napoleó entra al Caire, però és obligat a retirar-se davant l'avenç de l'armada de Nelson i les forces otomanes. L'imperi Otomà obté la restitució d'Egipte pel Tractat d'Amiens (1802).

La lluita pel poder finalitza amb la victòria de Muhammad Ali, albanès de les forces otomanes que aconsegueix la independència, i s'inicia la formació de l'Egipte modern. Entre 1820 i 1822 el seu exèrcit conquereix gran part del nord del Sudan.

1849 ► Mor Muhammad Ali després d'haver introduït al país molts aspectes de la vida intel·lectual d'Occident i una classe emergent educada a la manera occidental. El succeeix el seu nét Abbas I (1849-1854) i a aquest el seu oncle Said (1854-1864), el qual atorga a l'enginyer francès Ferdinand de Lesseps la concessió per a la construcció del canal de Suez, obra que s'inicia el 1859 i finalitza el 1869.

Els tractats de capitulació de l'imperi Otomà amb Europa afecten Egipte. El control financer passa a francesos i britànics.

1881-1882 ► Primers brots nacionalistes i inici d'una època de desordres que culmina amb la revolta militar nacionalista d'Arabi Paixà, sufocada pels britànics. Egipte esdevé colònia britànica.

1914 ► Enmig de la Primera Guerra Mundial i després del posicionament de Turquia al costat d'Alemanya, Egipte és declarat un protectorat britànic. El moviment nacionalista, conegut com a Wafd (delegació), va prenent forma i el líder nacionalista Saad Zaghloul presenta (1918) una demanda d'autonomia a l'Alt Comissionat Britànic, que és rebutjada.

1922 ► Els britànics aboleixen el protectorat de forma unilateral, després del desmembrament de l'imperi Otomà, i reconeixen Egipte com un Estat sobirà independent. El Regne Unit manté el control sobre la seguretat del canal. Zaghloul esdevé cap del Govern, i Fouad pren el títol de rei d'Egipte. Durant els propers anys es produeixen diverses disputes entre el rei, el Wafd i el Govern britànic.

1936 ► Se signa el tractat anglo-egipci segons el qual les tropes britàniques abandonaran Egipte, tot i permetre mantenir tropes a la zona del canal de Suez.

1937 ► Egipte és admès a la Societat de Nacions.

1939-1945 ► Durant la Segona Guerra Mundial Egipte té un paper estratègic com a base britànica al Pròxim Orient. El Wafd coopera amb els britànics i aquests forcen el rei a acceptar que es formi un Govern del Wafd sota Nahas Pasha (1942), el qual treballa per constituir la Lliga Àrab.

1947 ► Egipte presenta un recurs davant les Nacions Unides, i demana la retirada definitiva de les tropes britàniques.

1948 ► Egipte s'uneix a Iraq, Síria i Jordània en una acció militar contra la declaració de l'Estat d'Israel, però fracassen.

1952 ► Un grup de joves oficials de l'Exèrcit, el Consell del Comando Revolucionari, obliga el rei a abdicar a favor del seu fill. Les terres de la família reial són confiscades, la constitució abolida i els partits polítics dissolts. L'any següent s'aboleix la monarquia i es proclama la república. El general Neguib esdevé president, primer ministre i cap del Consell.

1954 ▶ Neguib és rellevat dels seus càrrecs acusat d'intentar concentrar tot el poder a les seves mans. El coronel Gamal Abd al-Nasir, Nasser, que havia participat en la revolta des dels inicis, ocupa el càrrec de primer ministre i cap del Consell. Posteriorment Nasser es converteix en el cap d'Estat.

1956 ▶ Les tensions pel control del canal de Suez arriben al seu punt més àlgid quan França i el Regne Unit, amb l'ajuda d'Israel, decideixen atacar Egipte. Nacions Unides crida les potències occidentals a retirar-se i Egipte es queda com a propietari absolut del canal. Es proclama una nova constitució que dona força a la presidència. Sudan s'independitza d'Egipte.

1958 ▶ Egipte es fusiona amb Síria i formen la República Àrab Unida (RAU), capdavantera del panarabisme. Acord amb l'URSS que li proporciona els recursos per iniciar la construcció de la presa d'Aswan, a més a més d'ajuda militar i industrial. Les relacions amb Occident milloren i s'aconsegueixen préstecs britànics i nord-americans pel canal.

1961 ▶ Síria s'independitza de la RAU.

1964 ▶ La nova constitució nacionalitza el 90% de les empreses privades i converteix Egipte en una república presidencialista de partit únic, la Unió Socialista Àrab.

1967 ▶ La pressió que Egipte, Jordània i Síria exerceixen sobre Israel, amb l'enviament de tropes egípcies a la península del Sinaí i el tancament del canal, provoquen la reacció dels israelians que, amb la guerra dels Sis Dies, passen a ocupar la península del Sinaí. Amb la derrota de l'Exèrcit àrab, Nasser presenta la seva dimissió que no és acceptada.

1970 ▶ Nasser mor inesperadament. El succeeix Anwar al-Sadat, el qual passarà a la història per haver realitzat una política de conciliació amb Israel en la part final del seu mandat.

1971 ▶ S'aprova una nova constitució.

1973 ▶ Té lloc la guerra del Yom Kippur entre Israel i els exèrcits egipci i siria per intentar recuperar els territoris perduts en la guerra dels Sis Dies. Nova derrota dels exèrcits àrabs. Després de la guerra, Egipte s'acosta als Estats Units.

1975 ▶ Mor Umm Khultum, el nom més conegut de la cançó egípcia i àrab. Els seus funerals al Caire esdevindran una de les principals concentracions de la història amb prop de quatre milions d'assistents.

1978 ▶ Se signen els acords de Camp David entre Egipte i Israel. Aquesta entesa amb Israel li suposa a Egipte un seguit de represàlies econòmiques i polítiques per part dels països àrabs més radicals.

1979 ▶ Signatura del tractat de pau amb Israel. Egipte queda exclòs de la Lliga Àrab.

1980 ▶ S'incrementen les manifestacions d'oposició a Sadat.

1981 ▶ Un grup de militars i membres del moviment islàmic fonamentalista acaben amb la vida de Sadat durant una desfílada militar. Hosni Mubarak el succeeix. Consolida el poder del Partit Nacional Democràtic amb fort control sobre l'oposició.

1982 ▶ Israel retira les seves tropes del Sinaí.

1984 ▶ Confirmat en el seu càrrec amb unes noves eleccions, Mubarak inicia una forta repressió de l'integrisme islàmic.

1987 ▶ Egipte restableix relacions amb els països àrabs moderats, tot i continuar exclòs de la Lliga Àrab. Manifesta el seu suport a l'Organització per a l'Alliberament de Palestina, fins al 1990, en iniciar-se el conflicte del Golf Pèrsic. Egipte intenta una solució negociada, però davant la seva inviabilitat opta per prendre partit pel bloc occidental.

1988 ▶ L'escriptor egipci Naguib Mahfuz guanya el premi Nobel de Literatura.

1989 ▶ Readmissió d'Egipte a la Lliga Àrab.

1991 ▶ Egipte participa a la Conferència de Pau de Madrid.

1992 ▶ L'ex ministre d'Afers Estrangers egipci, Butros Gali, és escollit secretari general de les Nacions Unides fins al 1996.

1997 ▶ 58 turistes moren assassinats a Luxor.

2002 ▶ El març cinc homes són empresonats per pràctiques sexuals immorals. El cas és seguit amb interès des d'Occident i, el juliol, l'activista en temes de drets humans, Saad Eddin Ibrahim, també és condemnat. El setembre una conferència del partit de Mubarak confirma el pes creixent del seu fill, Gamal.

2003 ▶ El juny s'aproven mesures com la supressió dels tribunals estatals de seguretat encaminats a avançar en l'àmbit democràtic. L'octubre s'alliberen 900 presos islamistes del grup implicat en l'assassinat de Sadat i en l'atac terrorista sobre turistes de l'any 1997.

2004 ▶ L'1 de juny entra en vigor el nou acord d'associació entre la UE i Egipte. El juliol hi ha una reordenació del Govern en què s'inclouen tres joves reformistes propers al fill de Mubarak. El 7 d'octubre es cometen atemptats a Taba contra interessos turístics egipcis en què moren 34 persones, molts de nacionalitat israeliana.

2005 ▶ El mes de juliol 90 persones moren en un atemptat amb cotxe bomba a Sharm el Sheik. El mateix mes Mubarak anuncia que es tornarà a presentar a les eleccions. Prèviament s'havia esmenat la Constitució per permetre eleccions pluripartidistes. El 6 de setembre és escollit per un 88,6% dels vots. Durant el mes d'octubre esclata un conflicte entre musulmans i cristians a Alexandria, amb l'excusa de la representació d'una obra de teatre satírica. A finals d'any se celebren eleccions legislatives que tenen, com a resultat més evident, l'entrada dels Germans Musulmans (com a independents) al Parlament. A finals d'any una actuació policíaca provoca víctimes mortals en una concentració de refugiats sudanesos al Caire.

2006 ▶ El naufragi d'un ferri al mar Roig el mes de febrer provoca l'ira dels afectats i de la ciutadania, evidenciant un malestar generalitzat.

Referències bibliogràfiques ▶

BBC – Country profile

Egypt State Information Service www.sis.gov.eg

Enciclopèdia Catalana

Mediterranean Politics

The Columbia Electronic Encyclopedia

The Middle East and North Africa, 2002. Europa Publications 2001

DCIDOB 97. **Egipte, encaix en transició.**

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB

ALLOUSH, Ibrahim ▶ "Del Estado-nación al Estado regional globalizado: globalización económica, sionismo y Mundo Árabe". *Nación árabe*. No. 49 (verano 2003), p. 139-151.
(Sig.: 52187- N.Arab. 49/03)

ASSADOLLAH ATHARI, Seyed ▶ "Iranian-Egyptian relations". *Discourse*. Vol. 3, no. 2 (Fall 2001), p. 47-72.
(Sig.: 53530-Z.D. 2/01)

AYEB, Habib ▶ *Agua y poder: geopolítica de los recursos hidráulicos en Oriente Próximo*. Barcelona: Bellaterra, cop. 2001. 184 p.
(Sig.: 42857-L)

BARREDA, Javier ▶ "La 'Democracia' de Mubarak: una eterna transición hacia la transición". *Nación árabe*. No. 41 (primavera 2000), p. 49-109.
(Sig.: 40420-N.Arab. 41/00)

BARREDA, Javier ▶ "Egipto: la prensa y la calle: libertad de expresión sin libertad de comunicación". *Nación árabe*. No. 52 (verano 2004), p. 73-87.
(Sig.: 53417-N.Arab. 52/04)

BOUTROS-GHALI, Youssef ▶ "Foreign aid in the New World Order: implications for Egypt". En: GRANT, Richard; NIJMAN, Jan (eds.) *The Global Crisis in Foreign Aid*. Syracuse, N.Y.: Syracuse University Press, 1998, p. 176-179.
(Sig. 38781-L)

CARBONNELLE, Yvan ▶ "Accord de partenariat: Union européenne-Égypte". *Défense nationale*. No. 4 (avril 1997), p. 123-135.
(Sig.: 26411-D.Na. 4/97)

CASANOVA FERNÁNDEZ, Vanesa ▶ "El velo en Egipto: ¿símbolo de represión o seña de identidad?". *Nación árabe*. No. 44 (primavera 2001), p. 87-95.
(Sig.: 51870-N.Arab. 44/01)

CLÉMENT, Françoise ▶ "Libéralisation économique et nouvelles configurations de l'emploi en Égypte". *Revue Tiers monde*. No. 163 (juillet-septembre 2000), p. 669-691.
(Sig.: 44349-Ti.M. 163/00)

COTTENET, Hélène ▶ "Ressources exogènes et croissance industrielle: le cas de l'Égypte". *Revue Tiers monde*. No. 163 (juillet-septembre 2000), p. 523-546.
(Sig.: 44343-Ti.M. 163/00)

DROZ-VINCENT, Philippe ▶ "Le militaire et le politique en Égypte". *Monde arabe Maghreb Machrek*. No. 165 (juillet-septembre 1999), p. 16-35.
(Sig.: 38445-Mag. 165/99)

"L'Égypte: mondialisation et démocratisation" ▶ *Maghreb-Machrek*. No. 182 (hiver 2004-2005), p. 5-107
(Sig.: 53429-Mag. 182/04-05)

FARGUES, Philippe (dir.) ▶ "Jeunesse du monde arabe: défis et opportunités". *Monde arabe Maghreb Machrek*. No. 171-172 (janvier-juin 2001), p. 3-110.
(Sig.: 45888-Mag. 171-172/01)

FEÁS COSTILLA, Enrique ▶ "Egipto: un país que mira a Europa". *Boletín ICE económico*. No. 2799 (marzo 2003), p. 43-56.
(Sig.: 50482 ICE-S 2799/04)

FERRER PALLARÉS, Tomás ▶ "La riqueza y el desarrollo en el mundo árabe". *Nación árabe*. No. 48 (invierno 2003), p. 65-69.
(Sig.: 52017-N.Arab. 48/03)

GERGES, Fawaz A. ▶ "The end of the islamist insurgency in Egypt?: cost and prospects". *Middle East journal*. Vol. 54, no. 4 (Fall 2000), p. 592-612.
(Sig.: 45387-M.E.J. 4/00)

HARIDY, Hussein ▶ "Religión y política en Egipto". *Política exterior*. Vol. XIII, no. 69 (mayo-junio 1999), p. 127-138.
(Sig.: 36118-Po.E. 69/99)

JERCH, Martín; LORCA CORRÓNS, Alejandro V. ▶ "Las percepciones de amenazas de seguridad entre Europa y el mundo árabe". *Estudios internacionales*. No. 150 (julio-septiembre 2005), p. 5-32.
(Sig.: 54953-E-In. 150/05)

JOFFÉ, George ▶ "Islamist protest in Egypt". En: GILLESPIE, Richard (ed.) *Mediterranean Politics*. Vol.2. London: Pinter, 1996, p. 141-168
(Sig.: 20288-L)

JORDÁN GALDUF, Josep M^a; SALLAM, Walid Yehia ▶ "El Acuerdo de Asociación entre la Unión Europea y Egipto: implicaciones para el sector agroalimentario". *Boletín ICE económico*. No. 2785 (noviembre 2003), p. 21-30.
(Sig.: 49604-ICE-S 2785/03)

KIENLE, Eberhard ▶ "More than a response to islamism: the political deliberalization of Egypt in the 1990s". *Middle East journal*. Vol. 52, no. 2 (Spring 1998), p. 219-235.
(Sig.: 32131-M.E.J. 2/98)

LEVEAU, Rémy (dir.) ▶ "Afrique du Nord Moyen-Orient: espaces et conflits". *Notes et études documentaires*. No. 5177-5178 (septembre 2003), 175 p.
(Sig.: 52949-N.E.D. 5177-78/03)

MARTÍN MUÑOZ, Gema ▶ "Égypte et Algérie: convergences et divergences". *Politique étrangère*. No. 2 (été 1995), p. 403-414.
(Sig.: 15959-P.E. 2/95)

MARTÍN MUÑOZ, Gema ▶ *Política y elecciones en el Egipto contemporáneo (1922-1990)*. Madrid: Agencia Española de Cooperación Internacional, Instituto de Cooperación con el Mundo Árabe, 1992, 511 p.
(Sig.: 4616-L)

OWEN, Roger; PAMUK, Sevket ▶ *A history of Middle East economies in the Twentieth Century*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1999, 310 p.
(Sig.: 41481-L)

PÉREZ BELTRÁN, Carmelo (ed.) ▶ *El mundo árabe e islámico ante los retos del futuro*. Granada: Universidad de Granada, 2004, 330 p.
(Sig.: 53369-L)

PFEIFER, Karen ▶ "Islamic business and business as usual: a study of firms in Egypt". *Development in practice*. Vol. 11, no. 1 (February 2001), p. 20-33.
(Sig.: 45531-Dev.Pr. 1/01)

PINXTEN, Rik ▶ "Negociación de conflictos: ¿diálogo o entente?". *Revista CIDOB d'afers internacionals*. No. 43-44 (diciembre 1998-enero 1999), p. 97-106.
(Sig.: 36121-A.I. 43-44/98-99)

PRADO LALLANDE, Juan Pablo ▶ "La ayuda de Estados Unidos y de la Unión Europea a Israel y Egipto: cooperación ... ¿al desarrollo?". *Revista española de desarrollo y cooperación*. No. 14 (primavera-verano 2004), p. 169-186.
(Sig.: 51499-R.E.D.C. 14/04)

SANAHUJA, José Antonio ▶ "Dependencia recíproca: la ayuda de EEUU a Egipto e Israel". *Nación árabe*. No. 38 (verano 1999), p. 59-69.
(Sig.: 37063-N.Arab. 38/99)

SINGERMAN, Diane ▶ "The politics of emergency rule in Egypt". *Current history*. Vol. 101, no. 651 (January 2002), p. 29-35.
(Sig.: 54233-Cur.Hi. 651/02)

STACHER, Joshua A. ▶ "Post-Islamist rumblings in Egypt: the emergence of the Wasat party". *Middle East journal*. Vol. 56, no. 3 (Summer 2002), p. 415-432.
(Sig.: 54908-M.E.J. 3/02)

SULLIVAN, Denis J. ▶ "The struggle for Egypt's future". *Current history*. Vol. 102, no. 660 (January 2003), p. 27-31.
(Sig.: 52759- Cur.Hi. 660/03)

WIPPEL, Steffen ▶ "Le renouveau des relations transsahariennes, étude comparative des cas marocain et égyptien". *Maghreb Machrek*. No. 178 (hiver 2003-2004), p. 89-108.
(Sig.: 52442- Mag. 178/2003-2004)